

فهرست نسخ خطی متفرقه اصفهان

(قسمت اول)

رحیم قاسمی

مقدمه

اصفهان دارالعلم شرق و کانون پررونق فرهنگ و ادب و هنر در طی قرون متوالی بوده و ره آورد آن انبوهی از آثار علمی و تحقیقی است که در سراسر قلمرو اسلامی مورد استفاده می باشد. بدیهی است که چنین مرکزی بیشترین آثار مکتوب خطی را نیز در بر داشته باشد و تاکنون نیز که بیشتر آکنده های آن پراکنده گشته است در گوشه و کنار می توان نفایس ارزنده ای را سراغ گرفت.

نگارنده که تاکنون توفیق فهرستنگاری شش کتابخانه خصوصی این شهر را داشته: (سید احمد روضاتی - سید رضا ابوالبرکات - سید ضیاء الدین علامه - سید مهدی شفتی - سید محمد تقی شفتی و سید عبدالحسین طیب) بر آن شد که آثار خطی پراکنده را که از سال های قبل تاکنون مشاهده کرده و موفق به تهیه تصویر آن ها شده در قالب مقالاتی معرفی نماید و امید می رود که تعداد این نسخ به پانصد مجلد بالغ گردد. ضمن تشکر از صدیق مکرم و سرور گرامی جناب حجة الاسلام آقای حافظیان قسمت اول این فهرست را تقدیم می دارد.

فهرست نسخ خطی متفرقه اصفهان

۱. قرآن کریم

نسخ زیبا، حبیب الله بن عبدالله فارسی، ۹۸۰ق، قطع رحلی، دردو مجلد، جلد دوم از آغاز سوره اسراء، مجدول و مطلا. (نسخه ملکی دکترسید محمد تقی طیب).

۲. قرآن کریم

نسخ زیبا، ابوبکر وحید، ۱۲۰۸، قطع جیبی، مجدول و مطلا، با سرلوح مذهب زیبا. (نسخه ملکی دکترسید محمد تقی طیب).

۳. قرآن کریم

نسخ زیبا، عبدالله هروی، ۹۹۰ق، قطع رقعی، مجدول و مطلا، با سرلوح مذهب زیبا. و یادداشت وقف.

(نسخه مرحوم شیخ کاظم کلباسی که به کتابخانه آیه الله العظمی مرعشی اهداء گردید).

۴. الصحیفة السجادیة

نسخه بسیار ارزشمند به خط مبارک شیخ شمس الدین محمد جباعی جدّ پدر شیخ بهائی، که به تصریح محدّث نوری، نسخ شایع صحیفة کامله سجادیه به او و به خط مبارکش منتهی می شود.^۱ وی بنا بر یادداشت نواده اش شیخ حسین بن عبدالصمد عاملی در آغاز همین نسخه، در سال ۸۲۲ ق متولّد و در سال ۸۸۶ ق وفات کرده است. این نسخه شریفه در اختیار شیخ بهائی بوده، و شاگردان وی بالأخص مولانا محمد تقی مجلسی از آن استنساخ کرده و نسخ دیگر را با آن مقابله کرده و از این راه نسخ صحیفة منتشر گشته است. علامه مولانا محمد باقر مجلسی نسخه جباعی را در اختیار داشته است.^۲

میر محمد حسین خاتون آبادی در مناقب الفضلاء می نویسد: «واعلم أنّ نسخ الصحیفة المشهورة الموجودة بین الناس مأخوذة من النسخة البهائیه، وهی بخط جدّه العالم الزاهد صاحب الکرامات والمقامات، الشیخ محمد بن علی بن الحسن الجباعی، رضی الله عنهما. وهذه النسخة البهائیه كانت عند شیخنا البهائی رحمه الله، فاستنسخ والد جدّی المولی محمد تقی المجلسی طاب ثراه منها وكتب بخطه الشریف منها نسخة وبالغ فی تصحیحها؛ ثم أخذ فی

۱. خاتمة المستدرک ج ۱ ص ۳۸۲.

۲. بحار الأنوار ج ۱۰۷ ص ۱۶۴، الصحیفة السجادیة، ابطحی ص ۶۷۷.

مباحثها ومدارستها فى أوقات التحصيل سيما شهر رمضان؛ وجعلها منتشرة بين الناس؛ فاستنسخوا منها وكثرت النسخ بعد ما كانت مهجورة، وشاعت؛ وكانت كلها مأخوذة من تلك النسخة البهائية بخط جدّه الزاهد؛ وكانت عنده حتى من الله على ويسر هالى؛ فهى الان عندى».

برخى از فوائد و يادداشت هاى جباعى در آغاز و انجام اين نسخه چنين است:
«نقلت هذه الصحيفة من خط الشيخ العالم السعيد الشهيد محمد بن مكى رحمه الله، وعليها بخطه: ونقلت هذه الصحيفة من خطّ على بن أحمد السديد، وفرغت فى حادى عشر شعبان سنة اثنين وسبعين وسبعمائة، وكتب محمد بن مكى حامداً مصلياً. وعلى نسخة على بن أحمد السديد ما صورته: «نقلت هذه الصحيفة من خطّ على ابن السكون، وتتبع إعرابها عن أقصاه حسب الجهد إلا ما زاغ عنه النظر، وحسر عنه البصر، وذلك فى شهر ذى الحجة سنة ثلاث وأربعين وستمائة.

وعلى نسخة الشهيد: عارضتها بأصلها المذكور، وفيها مواضع مهملة التقييد، فنقلتها على ما هى عليه، والحمد لله وصلواته وسلامه على سيدنا محمد وآله، وكتب محمد بن مكى».
«وعارضتها بنسخة أخرى بخط الشيخ ابن مكى مكتوبة فى سنة ست وسبعين وسبعمائة، وهى مكتوبة من النسخة التى كتب منها الأولى، قال: وكتب العبد متتبعاً ما يحتاج إليه سوى بعض مصطلح الكتاب من ترك لفظ الهمزة وإثبات الألف فى فعل لامة واو ونحوه».
«وعلى نسخة على بن أحمد السديد ما صورته: بلغت مقابلة وتصحيحاً بالنسخة المنقول منها، فصحت بحسب الجهد إلا ما زاغ عنه النظر وحسر عنه البصر، وذلك فى شهر ذى الحجة من ثلاث وأربعين وستمائة، والله الحمد والمنة».

«وعليها أيضاً أعنى على نسخة على بن أحمد السديد: بلغت مقابلة مرة ثانية بخط السعيد محمد بن إدريس رحمه الله بحسب ما وصل إليه الجهد، والله الحمد، وذلك فى شهر ذى القعدة من سنة أربع وخمسين وستمائة، وكل ما على هامشها من حكاية سين ونسخه فإنه عن ابن إدريس، وكذلك جميع ما يوجد بين السطور وعليه سين؛ فإنه حكاية خطه، وأما ما كان نسخة بلا سين فمنها ما هو بخط ابن السكون، ومنها ما هو بخط ابن إدريس رحمه الله».

«صورة خطّ ابن إدريس فى مقابله: بلغ العرض بأصل خبر الموجود، وبذل فيه الجهد والطاقة إلا ما زاغ عنه النظر وحسر عنه البصر».

«وعلى النسخة التي بخط علي بن السكون خط عميد الرؤساء رحمه الله تعالى قراءة صورتها: قرأ علي السيد الأجل والنقيب الأوحد العالم جلال الدين عماد الإسلام أبو جعفر القاسم بن الحسن بن محمد بن الحسن بن مُعِيّة، أدام الله علوه، قراءة صحيحة مهذّبة، ورويتها له عن السيد بهاء الشرف أبي الحسن محمد بن الحسن بن أحمد، عن رجاله المسمّين في باطن هذه الورقة. وأبجته روايتها عنّي حسب ما وقفته عليه وحددته له، وكتب هبة الله بن حامد بن أحمد بن أيوب بن علي بن أيوب في شهر ربيع الآخر من سنة ثلاث وستمائة، والحمد لله الرحمن الرحيم، وصلاته وتسليمه على رسوله سيدنا محمد المصطفى وعلى آله الغرّ اللهايم».

در پایان نسخه اجازة مورخه ٨٥١ ق از علي بن علي بن محمد بن طي (م: ٨٥٥ ق) به خط او برای شيخ شمس الدين آمده است: «... وبعد، فقد قرأ على هذه الصحيفة الكاملة... المولى المعظم الفاضل المكرم، مفخر الفضلاء وخالصة الأخلاء، شمس الدنيا والدين محمد بن الشيخ العلامة أبي الفضائل زين الدنيا والدين وشرف الإسلام والمسلمين علي بن الشيخ بدر الدين حسن الشهير بالجبعي... قراءة مهذّبة مرضية صحيحة محرّرة ألفاظها مبينة معانيها، بنسخها المنقولة وتأويلاتها المقبولة، وكنت مستفيداً منه أعظم الله أجره أكثر من إفاداتي له. وأجزت له أدام الله أيامه أن يروى ذلك عنّي؛ فإني روايتها قراءة علي السيد الجليل النقيب أبي العباس تاج الدين عبد الحميد بن السيد جمال الدين أحمد بن علي الهاشمي الزينبي طاب ثراه، ورواها لي عن الشيخ الأجل عزّ الدين شيخ السالكين حسن بن سليمان الحلّي رفع الله درجته، بأسناده المتصل إلى سيدنا ومولانا زين العابدين، عليه أفضل الصلاة والسلام. ورويتها أيضاً له بحق الإجازة عن الشيخ الجليل بهاء الدين أبي القاسم علي، ولد الشيخ الإمام العالم المحقق خاتم المجتهدين، أبي عبد الله شمس الدين محمد بن مكّي، عن والده المذكور، قدّس الله سرّه...»

انجام: تمت الصحيفة بقلم العبد الفقير محمد بن علي بن حسن الجباعي، غفر الله له ولجميع المؤمنين، في يوم السبت أول شهر رمضان سنة إحدى وخمسين وثمانمائة هجرية.

نسخ: شيخ شمس الدين محمد بن علي بن حسن جباعي عاملي، جدّ شيخ بهائي، شنبه اول ماه رمضان ٨٥١ ق. بايادداشت ها و فوائدي از جباعي در آغاز و آخر نسخه، و اجازة علي بن طي به خط مجيز به وي در سال مذکور، و يادداشتي از كاتب كه نسخه را به فرزندش بخشیده است بدين شرح: «للولد الأعزّ العُضد قرّة العين أبي تراب عبد الصمد بن محمد بن علي بن الحسن الجباعي، نفعه الله بها، ورزقه العمل بما فيها، واستجاب دعاءه بمحمد وآله

صلوات الله عليهم). و یادداشتی در تاریخ تولد و وفات کاتب به خط شیخ حسین بن عبدالصمد در ۹۳۲ ق. ۵۷ گ، ۲۱ سطری. (نسخه کتابخانه حجة الاسلام شیخ محمد زاهد نجفی اصفهانی)

۵. إحقاق الحق وإبطال الباطل

از: قاضی نورالله مرعشی حسینی شوشتری (م: ۱۰۱۹ ق).

نسخ: محمد هاشم بن محمد کاظم اصفهانی، ق ۱۱. در حاشیه تصحیح شده. نسخه را محمد رفیع بن محمد شفیع خوزانی اصفهانی در ۱۰۶۳ ق وقف کرده است. با یادداشتی از محمد علی بن شیخ حسین جزائری شهیر به حویزی ساکن اصفهان در ۱۱۳۳ ق مبنی بر مطالعه کتاب. انجام: لکنائش بلطف الله و کرمه أن یفرق کلمة أهل النفاق ولا یوقفهم للوصول إلى ساق النفاق ولو التفت الساق بالساق وإلیه المرجع والمساق. ۱۵۸ برگ، ۲۵ سطری. (نسخه کتابخانه مدرسه جدّه کوچک).

۶. علل الشرائع والاحکام

از: شیخ صدوق ابو جعفر محمد بن علی بن بابویه (م: ۳۸۱ ق).

نسخ زیبا: محمد بن شمس الدین کاتب کرمانی، ۱۰۷۴ ق. در حاشیه تصحیح شده با بلاغی از عبدالحسین بن حاجی منصور نجفی در ۲۵ ربیع الآخر ۱۰۸۶ ق در صفحه آخر، و یادداشت وقف کتاب در ۱۲۳۹ ق با تولیت علامه المحققین و خاتمة المجتهدین حاج محمد ابراهیم کلباسی، و یادداشت تملک زین العابدین بن محمد طاهر با خط نستعلیق زیبا. قطع وزیری ۱۹ سطری. (نسخه کتابخانه مؤسسه احمدیه اصفهان).

۷. تنبیه الخاطر ونزهة الناظر

از: ابو الحسین ورام بن ابی الفراس (م: ۶۰۵ ق).

نسخ زیبا: رجب علی بن محمد، ۱۱۰۰ ق. امتثالاً لأمر امیر محمد هادی شیخ الإسلام. در حاشیه تصحیح شده، با مهر تملک عبدالوهاب بن محمد مهدی موسوی، و مهر کتابخانه صدرالدین کلباسی. قطع وزیری، ۲۱ سطری.

۸. الصحیفة السجادية

نسخ: احمد بن محمد جعفر طالقانی، ۱۱۲۲ ق. نسخ معرب. ترجمه به شنکرف در زیر سطور با حواشی عربی به نقل از محسن، به ع ل، م ح ق، م ق ر. و حواشی توضیحی فارسی.

آغاز ترجمه: روایت کرد ما را سید بزرگوار، ستاره دین، جمال بزرگی، ابوالحسن محمد پسر حسن.

با یادداشتی از آقا حسین رحمه الله در آغاز در معرفی صحیفه. قطع جیبی، ۱۴ سطری.

۹. تحفه سلیمانیه^۱

از: محمد مسیح کاشانی (م: ۱۱۲۰ ق).

ترجمه الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد شیخ مفید است که به دستور شاه سلیمان صفوی ترجمه شده است. مؤلف شاگرد و داماد علامه آقا حسین خوانساری و از ادباء و منشیان برجسته عصر صفوی است. اثر مزبور در سال ۱۳۰۳ ق چاپ سنگی شده است.

آغاز: ترجمه ارشاد مفید خطبه پیرایان منبر هدایت و راهنمایی و ثمره تعلیم دانش آرایان کشور معرفت و دانایی شناخت ایزد بیهمال و یگانه بی شبه و مثالی است.

نستعلیق بسیار زیبا، نسخه سلطنتی. عبارات عربی با نسخ زیبا و با خط شنگرف بر فراز آن مشخص شده است. با حواشی از مترجم عفی عنه و یادداشتی از مترجم در آغاز کتاب. در ماه رمضان ۱۱۰۸ ق مقابله شده. با مهر شاه سلطان حسین صفوی که نسخه را وقف کرده، و وقف نامه کتاب به قلم علامه مجلسی رضوان الله علیه در ۱۱۱۰ ق. و یادداشتی از محمد هادی بن ابوالحسن شریف تفرشی در ۱۱۸۷ ق در پایان کتاب. قطع وزیری، ۲۱ سطری. (نسخه ملکی جناب آقای مجتبی ایمانیه).

۱۰. ترجمه إعلام الوری لاعلام الهدی

از: میرزا نظام الدین موسوی مشهدی (ق ۱۱).

ترجمه ادبی بسیار زیبای کتاب إعلام الوری شیخ طبرسی است که در سال ۱۰۵۹ ق به انجام رسیده است. متأسفانه صفحه ششم کتاب که نام مترجم و انگیزه او را دربر داشته افتاده و نام مترجم از یادداشتی در آخر کتاب معلوم شد.

آغاز: الحمد لله الذی رفع اعلام الهدایة لإعلام الوری... زیباترین حمدی که مقربان درگاه حریم حرم لاهوت و مسند نشینان بارگاه جبروت که اعلام وری و اکابرانام و تعلیم شرایع دین و قواعد احکام مخصوص کلام معجز نظام و حدیث هدایت فرجام ایشان است در ذکر شمه و بیان شردمه از آن زبان وحی بیان به عجز و نارسایی گشایند و گرد ناتوانی بر جبین مهر آیین ساینند

شایسته نثار بارگاه پادشاهیست جلّ کبریاؤه...

انجام: این است آنچه اراده بیان او درین باب کردیم از مسائل غیبت و جواب های آن و استقصای کلام و تفصیل در مسائل امامت و غیبت موجب تطویل کلام و خلاف مقصود و مرام بود بنا برین به همین قدر اکتفا نمود. بدانکه هر که تأمل درین کتاب به عین انصاف نماید طریق حق و صواب دریابد...

کاتب در پایان می نویسد: تمّنته بحمد الله تعالی فی شهر صفر عام سنه الف وستین. الحمد لله والمنة که بنده قلیل البضاعة کسیر النفس نامق این حروف مرقومه... موفق گردید به نوشتن این کتاب به اقلام شکسته ارقام و به سعی و اهتمام حضرت عالیجاهی صورت اتمام پذیرفت و سمت اختتام یافت که از حروف فواتیح و خواتیم سطور موشحه این صفحات اربعه القاب سامی و نام نامی اوست ظهور می یابد و ذکر تاریخ اتمام نیز به طریق توشیح ادا گردید تا به صورت یقین مفهوم اولی الألباب گردد.

نسخ: محمد صادق بن حاجی محمد واعظ، ۱۰۶۰ ق. نسخ معرب بسیار زیبا، نسخه سلطنتی، در جمادی الاولی ۱۱۲۲ ق وقف شده است. در پایان اشاره شده که نسخه به خط مرحوم ملا محمد صادق برادر ملا محمد باقر مشهدی است. ۳۶۶ برگ، ۲۲ سطری. (نسخه کتابخانه سید العراقین).

۱۱. التکملة فی شرح التبصرة^۱

از: محمد جعفر بن محمد علی بن محمد باقر بهبهانی کرمانشاهی اصفهانی (م: ۱۲۵۹ ق).
شرح استدلالی تبصرة المتعلمین علامه حلّی است.

آغاز: الحمد لله الذی تقرّب إلى جناب حضرته المتقربون بالقربات... وبعد فيقول العبد الجاني محمد جعفر بن محمد علی بن محمد باقر الحائري القرميسيني الاصفهاني البهبهاني: إن هذا هو الجزء الآخر من التكملة شرح كتاب الهبات وتوابعها.
انجام: ويحفظان الأموال إلى أن يؤدّيأنها إلى أربابها او لا الظاهر من الأصحاب هو الأول فتأمل.

نسخ زیبا، ق ۱۳. عناوین به شنگرف. ۱۰۴ برگ، ۱۸ سطری. (نسخه کتابخانه مرحوم شیخ کاظم کلباسی).

۱. الذریعة، ج ۲۶، ص ۲۳۲، أعيان الشيعة، ج ۹ ص ۲۰۲.

۱۲. شرح تجرید الکلام

از: محمد کاظم بن رضا طبری (ق ۱۳).

شرح مقصد اول کتاب تجرید خواجه نصیرالدین طوسی است شامل مباحث وجود و عدم که به محمد شاه غازی اهداء شده است.

آغاز: سبحان من أظهر الأشياء لکمال وجوده وأفاض عليهما سجال الآثار لغاية جوده فأوجد لکماله وأكمل لتمامه وأبدع لتبحره وأقام لتفردّه ودنى لعلوّه وبعد لدنوّه.

انجام: هذا آخر ما أردنا من الاختصار في كشف عبارة التجريد في علم الكلام والحمد لله المؤمن لإتمامه كما كان موقفاً لا ابتداءً وصلى الله على خير برته وعلى آله وأصحابه أولاً وآخراً.

نسخ: اسماعیل، ۱۲۵۱ ق. نسخ تحریری، ۱۱۵ ص، ۱۵ سطر. (نسخه ملکی آیه الله حاج آقا حسین یزدی).

۱۳. تحفة المبتدئين

از: شیخ علی بن حسین کربلائی اصفهانی (ق ۱۲).

متنی موجز در علم نحو به فارسی. مؤلف مدرّس مدرسه مریم بیگم و از شاگردان علامه مجلسی بوده^۱ و آثار فراوانی از او بر جای مانده است.

آغاز: الحمد لله رافع درجات العالمين ومميز من انتصب لإسعافهم من العالمين وخفض من أضاف إلى نفسه النصب لهم من المنافقين... وبعد چنین گوید أحوج الناس إلى عفو الله الغنى علی بن شیخ حسین کربلائی که این رساله ایست مختصر در علم نحو مشتمل بر مهمات او به طریق توضیح و تبیین و مسمّی گشته به تحفة المبتدئين و مرتّب شده بر مقدمه و فصلی چند و خاتمه.

انجام: ولفظ الضالين معطوف است بر لفظ غير و جزّ او به یاست چه جمع مذکر سالم است و جمع مذکر سالم به یا مجرور می شود.

نسخ: عبدالغنی بن محمد تقی فراهانی، ۱۱۰۵ ق. در حاشیه تصحیح شده و دارای نشان بلاغ و مقابله است. با یادداشتی از محمد باقر بن محمد ظهیر هرنندی در ۱۱۹۹ ق در وقتی که مباحثه شرایع و شرح انموزج و شرح تصریف می کرده و یادداشت دیگری از محمد علی بن محمد رضا ذاکر هرنندی در سال ۱۲۷۷ ق هنگامی که مشغول به مباحثه شرح انموزج و شرح تصریف و

۱. تلامذة المجلسی، ص ۴۲.

ارشاد بوده و تملک آخوند محمد ظهیر بن ملا ابوالقاسم هرندی در ۱۱۶۷ ق. عنوان کتاب در این نسخه چنین است: هذه الرسالة مسّی بتحفة المبتدئين من تصانیف الفاضل الكامل العالم العامل التقى النقى الزكى حاوى الأصول والفروع، جامع المعقول والمنقول أعنى شیخ على الكربلائی سلمه الله تعالى. قطع جیبی، ۵۰ برگ، ۱۷ سطری. (نسخه ملکی جناب آقای سید علی اکبر حسینی هرندی).

۱۴. التقیة المنطقية

از: سید معزالدین محمد بن أبی الحسن موسوی (ق ۱۱).

مؤلف پس از تألیف دو رساله صدریه و شمسیه در علم نحو برای دو فرزند خود صدرالدین محمد و شمس الدین محمد، رساله حاضر را در علم منطق جهت فرزند دیگر خود محمد تقی به عربی نگاشته است. مؤلف از اعلام قرن ۱۱ هجری و مجاور مشهد مقدّس بوده و رساله النجاة را در سال ۱۰۴۳ ق در هشتاد سالگی نگاشته است. به نوشته علامه طهرانی رساله حاضر در سال ۱۰۰۱ ق مطابق با کلمه رضا به اتمام رسیده و نسخه ای از آن در مکتبه الحسینیة نجف موجود است که آن را مولی علی محمد نجف آبادی وقف کرده است.^۱

آغاز: حمدت الله بالمنطق الفصیح، وشکرته بالتصديق الصحيح، واعترفت بالعجز عن تصوّر أدنی معرفته؛ فإنّ تصوّر کنهه ممتنع وقییح، ووجوده یستغنی عن الحجة والتوضیح... أما بعد، لما كانت الشفقة على الطالبین من خصائص المؤمنین، وسألنی الولد العزیز محمد تقی، أبقاه الله تعالى ورزقه حلاوة علوم الدین، حين أراد أن یقرأ رسالة فی المنطق، وألّفت لإخوانه رسالة شمسیة وصدریة فی النحو، مال البال إلى أن ألحق إلى الرسالة الشریفة الكبرى المباحث التي ترکها العلامة، وأجعلها عربیة؛ لیکونوا مستعدّین لقراءة شرح الشمسیة، ویشرعون فیہ بعد الفراغ منها على وجه البصيرة.

انجام: الثانی عشر طریق التعلیم، فاحفظ فإنه فصل آخر، وفيه فائدة أخرى، كما فی رضا.

نسخ: ذی الحجه ۱۰۸۵ ق، کاتب نامعلوم، نسخ خوانا، عناوین به شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است. با یادداشت تملک آقا محمد علی بن آخوند مولانا ملا ابوالقاسم بن مرحوم حاجی ظهیر اصفهانی در سنه ۱۱۸۳ ق. قطع جیبی، ۵۲ گ، ۱۱ سطری. (نسخه ملکی جناب آقای سید علی اکبر حسینی هرندی).

۱. الذریعة، ج ۴، ص ۴۰۵. از این کتاب تنها دو نسخه موجود است. رک: دنا، ج ۳، ص ۲۷۸.

۱۵. إحياء علوم الدين

از: ابو حامد محمد بن محمد غزالی شافعی (م: ۵۰۵ ق).

نسخه نفیس و کهن شامل کتاب السادس تا کتاب العاشر من ربع المهلكات من إحياء علوم الدين در ذم الدنيا و ذم البخل و حب المال و ذم الجاه و الرياء و ذم الكبر و العجب و ذم الغرور.

آغاز: الحمد لله الذي عرف أوليائه غوائل الدنيا وآفاتهما، وكشف لهم عن عيوبها وعوراتها. نسخ: احمد بن محمد بن مزيد اردبيلي، ق ۸. نسخ معرب، قوبل و صحح بنسخة مصححة مقروءة على المشايخ في رمضان ۷۰۶ ق. از جمله ۱۸۳ جلد كتاب وقفى ميرزا سيد محمد بن ميرزا محمد حسين حسيني در ۱۲۲۵ ق. ۳۰۸ گ، ۱۵ سطرى. (نسخه كتابخانه مسجد ركن الملك)

۱۶. مجموعه:

۱. نورالعيون^۱ (۲۴۰-۱)

از: محمد باقر شريف اصفهاني ابن محمد تقى شريف رضوى قمى (ق ۱۲).

كتاب شامل دو باب در معرفت اهل بيت عليهم السلام در ۱۲ تنوير و معرفت دشمنان شيعيان در ۱۲ تبصيره زبان فارسى است كه در سال ۱۱۷۹ ق تأليف شده و در آن از ملهوف و مقتل شيخ طرىحى و تحفه خيرالدين خراسانى و روضة الشهداء كاشفى و بحار الأنوار و جلاء العيون استفادة شده است.

مؤلف شاگرد ميرزا محمد تقى الماسى (نواده مولانا محمد تقى مجلسى) بوده، و از او و شيخ محمد بن محمد زمان كاشانى، ميرزا محمد رحيم سبزوارى شيخ الاسلام، شيخ محمد مهدى فتونى مجاز بوده است. پدرش ميرزا محمد تقى شريف رضوى قمى نيز از مشايخ اوست كه روايت مى كند از «شيخه الفاضل وابن عمه والده الكامل، قدوة الأعاظم، وزبدة أرباب المكارم، الميرزا حسن القمى، مؤلف شمع اليقين و جمال الصالحين». مشارق المهتدين فى الأحكام المأثورة عن الهداة المهديين در شرح بداية الهداية شيخ حرّ عاملى از آثار ميرزا محمد باقر است كه در آغاز آن به مشايخ خود چنانچه نقل شد تصريح کرده است.

آغاز: الحمد لله الذي أشوق في قلوب أوليائه لتعريفه وتوحيده الأنوار وأزال عن صدور أحبائه حتى لا يحبوا سواه الأغيار.

انجام: و به عنایت خدا مصایب جانگداز مصطفی و مرتضی و فرزند او مجتبی و وقایع دشت کربلا در مجلد ثانی در ضمن ۱۴ مجلس بیان می شود.

۲. تقویم شرعی (۲۷۲-۲۴۷)

از: میر محمد صالح بن عبدالواسع حسینی خاتون آبادی (م: ۱۱۲۶ ق).
آغاز: الحمد لله... وبعد چنین گوید الراجی عفوربه المرتجی محمد صالح الحسینی عفی الله تعالی عن سیئاته که چون مراعات ساعات شرعی و ترک ملاحظه ساعات نجومی از لوازم ایمان و طریقه مرضیه مؤمنان است... به خاطر فاطر رسید که جد اولی چند شبیه به تقاویم اهل تنجیم وضع نماید تا قاصر همتان و مستعجلان به این جداول رجوع نموده...

نسخ: محمد علی بن احمد بیدگلی کاشانی، ۱۰ شوال ۱۲۲۷ ق. (کتاب اول) ۱۲۳۰ ق (کتاب دوم). نسخه را اقل الطلبة محمد علی بن احمد بیدگلی به حاجی ملا محمد صادق بن حاجی ملا حمزه فروخته و محمد صادق بن حاجی حمزه آن را وقف برد و اولاد ذکور خود محمد و محمد علی کرده است. قطع رحلی، ۲۷۲ گ، ۲۲ سطری. (نسخه ملکی جناب حجة الاسلام سید نورالدین جعفریان)

۱۷. اخلاق ناصری

از: خواجه نصیرالدین محمد بن محمد بن حسن طوسی (م: ۶۷۲ ق).
نسخ: ربیع الاول ۱۰۶۱ ق. نستعلیق تحریری. در حاشیه تصحیح شده است. عناوین به سنگرف.

این نسخه را علامه العلماء وزبده الفقهاء حاج سید محمد بن حاج میرزا کوچک کتابفروش به مقتضای وصیت حاج میرزا جلال الدین ابن اخ مرحوم حاج میرزا کوچک مزبور در محرم ۱۲۵۲ ق وقف کرده است. قطع رقعی، ۱۶۷ گ، ۱۶ سطری. (نسخه ملکی جناب حجة الاسلام شیخ علی اصغر صالحی تبار).

۱۸. صافی

از: خلیل بن غازی قزوینی (م: ۱۰۸۹ ق).
این نسخه مشتمل بر شرح کتاب ایمان و کفر از اصول کافی است که در ۱۰۶۸ ق تألیف شده.

نسخ: محمد شریف مختاری، جمادی الثانی ۱۱۱۰ ق. نستعلیق زیبا. در حاشیه تصحیح شده،

عناوین به شنگرف. با مهرتلمک محمد باقر بن محمد نقی موسوی (حجة الإسلام شفتی). قطع رحلی، ۵۴۹ ص، ۳۱ سطر. (نسخه ملکی جناب حجة الإسلام شیخ علی اصغر صالحی تبار).

۱۹. تفسیر چهل سوره تورات

از: شادمان بن جعفر بن عبدالله معروف به نقاش. (ق ۱۱).

ترجمه چهل سوره از تورات به روایت امیر المؤمنین علیه السلام که شادمان بن جعفر ساکن کتابخانه خاصه شریفه، حسب التماس بعضی از اخوان دینی به زبان فارسی ایراد کرده است. به جز ترجمه مترجم که در زیر سطور درج شده ترجمه دیگری نیز از سوره های مزبور در کنار صفحات کتابت شده است. در این نسخه ۳۹ سوره نقل و ترجمه شده است.

آغاز ترجمه زیر سطور: عجب می دارم مرآن کسی را که او متیقن است به مرگ چگونه فرحناک می شود. آغاز ترجمه کنار صفحات: خلاصه کلام آنست که حق تعالی می فرماید که در نهایت تعجب است از حال کسی که می داند به یقین که عنقریب مرگ او را در می یابد به کدام دلخوشی شاد و فرحناک می شود.

نسخ: مترجم، ۱۴ جمادی الأولى ۱۰۹۲ ق. نسخ معرب زیبا، ترجمه به شنگرف در زیر سطور و کنار صفحات. ۴۰ گ، قطع رقیعی، ۲۰ سطر. (نسخه ملکی آقای سید محمد علی حجت نجف آبادی).

۲۰. لوامع البینات فی شرح أسماء الله تعالی والصفات^۱

از: فخرالدین محمد بن عمر رازی (م: ۶۰۶ ق).

شرح أسماء نود و نه گانه الهی است که در زمان سلطان بهاء الدین ابوالمؤید سام بن محمد بن مسعود، به نام ملک الأمراء عماد الدوله نظام الإسلام أبو حفص عمر بن الحسین نگاشته، و بر سه قسم مبادی، مقاصد و لواحق مرتب شده است.

آغاز: الحمد لله الذی حارت الأفكار فی مبادی أنوار کبریائه و صمدیته، وتأهب الأنظار فی مطالع عزه و فردانیته، وشهدت ذرات المحامد علی کمال قدرته وألوهیته.

انجام: ولما کان ذلک محالاً فی حق الله تعالی کان إطلاق العزم فی حقه تعالی وحال ولما

۱. کشف الظنون، ج ۲، ص ۱۰۳۵، الذریعة ج ۱۸ ص ۳۶۴. این کتاب با عنوان شرح أسماء الله الحسنی به کوشش طه عبد الرؤوف سعد در سال ۱۴۰۴ ق در بیروت چاپ شده است.

انتهی الکلام إلى هذا المقام عرض من مشوشات القلب ما أوجب قطع الكلام وهو تعالى أعلم بالصواب.

نسخ: حسن بن محمد حسینی بجرانی، غره ربیع الأول ۱۱۱۷ ق. تاریخ منتسخه سنة ۶۶۱ ق. نسخ زیبا، عناوین به شنگرف. نسخه را امیر محمد زاهدی طیب وقف بر شیعیان کرده و تولیت آن را پس از خود با عالی حضرت علامی فهامی مدرّس مدرسه جدید سلطانی واقع در چهار باغ دار السلطنه اصفهان قرار داده است. و صورت وقف نامه در آغاز نسخه با مهر عبده نصیر الدین در پایان آن آمده است.

ص، ۲۱ سطر۱. (نسخه متعلق به جناب حجة الإسلام سید تقی هاشمی قهدریجانی).

۲۱. شمسیه در نحو

از: میر معز الدین محمد بن ابی الحسن موسوی (ق ۱۱).

متنی فارسی در بیان قواعد علم نحو است که در یک مقدمه و سه مقصد تدوین گشته است.

«کتبه باسم ولده شمس الدین أخی صدرالدین الذی کتب باسمه الصدرية فی النحو بالعربية، وثالثهما تقی الدین الذی کتب باسمه رسالة التقیة فی المنطق، كما صرح به فی أول رسالة التقیة المكتوبة فی حياة المصنّف سنة ۱۰۴۳، وهي موجودة فی مكتبة الحسينية التسترية فی النجف الأشرف»^۱.

آغاز: یا من رفع بناء الكلام نحو الإرشاد، ونصب أعلام العلماء جانب العدل والإنقاد، وخفض مرتبة الجهلاء للخل فی الإبراد... أما بعد، چون شایع میان طلاب خواندن کافیه است، و به واسطه عدم استعداد اکثر ایشان فهم دقایق معانی آن نکرده، از مطالب به مراحل دور افتاده اند؛ به خاطر این فقیر قلیل البضاعة معز الدین محمد بن ابی الحسن الموسوی رسیده که مختصر فارسی در بیان قواعد نحوی مرتّب نماید تا سبب تسهیل طلبه گردد... و به شمسیه نام نهاد.

انجام افتاده: قاعده: جایز است دخول همزه وصل بر جمله اسمی و فعلى...

نسخ زیبا، کاتب نامعلوم، ق ۱۱. با حواشی منه دام ظلّه العالی، عناوین به شنگرف، قطع

۱. الذریعة، ج ۱۴، ص ۲۳۰. از این کتاب تنها یک نسخه موجود است که در سال ۱۰۰۲ ق کتابت شده و در

کتابخانه دانشگاه تهران نگهداری می شود. دنا، ج ۶، ص ۱۲۳۱.

رقعی، ۱۸ سطری. (نسخه مدرسه احمدیه اصفهان).

۲۲. وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة

از: شیخ محمد بن حسن حرّ عاملی (م: ۱۱۰۴ ق).

این نسخه مشتمل بر کتاب الصلاة است.

انجام: أخرج من المدينة إلى مرو مكرهاً، والله تعالى أعلم.

نسخ: محمد حسین بن علی بغمجی، غره جمادی الأول ۱۱۲۴ ق. نسخ خوانا، عناوین به شنگرف. این نسخه از نماء حمام واقع در اراضی نقش جهان اصفهان از اوقاف سلطان سلیمان کتابت شده، با یادداشت وقف از میر محمد صالح بن عبدالواسع حسینی در ۱۱۲۵ ق. ۲۳ سطری. (نسخه مدرسه احمدیه اصفهان).

۲۳. مجموعه:

۱. جامع السعادة^۱ (۱- ۲۷)

از: سید محمد بن عبد الصمد حسینی شهشهانی (م: ۱۲۸۷ ق).

رساله عملیه فارسی پرفائده شهشهانی از فقهای بزرگ اصفهان است. این نسخه مشتمل بر باب سوم در زکات و خمس است در دو مقصد.

۲. أنیس المتّقین^۲ (۲۸- ۲۴۲)

از: سید محمد بن عبد الصمد حسینی شهشهانی (م: ۱۲۸۷ ق).

اثری است فقهی اخلاقی در بیان معاصی کبیره که در نسخه موجود ۲۱۹ عنوان معصیت کبیره طبق مبانی مؤلف ذکر شده است. این اثر چاپ نشده اما گزیده آن در زمان حیات آیه الله شیخ محمد تقی آقاجفی به نام ایشان چاپ شده و در آغاز آن تصریح شده که اصل آن از یکی از علما است.

آغاز: الحمد لله... وبعد، چنین گوید أضعف عباد وأحوج ایشان به عفوربانی محمد بن عبد الصمد الحسینی الشّهشّهانی الاصفهانی که چون اهمّ مواعظ وأعظم نصایح تقوی می باشد... لهذا به اصرار جمعی از مؤمنین و متدینین این بی بضاعت بانهایت شکستگی بال و اختلال خیال، این مختصر را در بیان معنی تقوی و کیفیت تحصیل آن و آنچه متعلق به آن می

۱. الذریعة، ج ۵، ص ۵۹ به نقل از تذکرة القبور گزی.

۲. الذریعة، ج ۲، ص ۴۶۴ به نقل از تذکرة القبور گزی.

باشد تحریر نمودم بعد از این که تحریر بسیاری از مطالب آن را در کتاب غایة القصوی در مباحث اخبار آحاد نموده بودم... و آن مشتمل است بر مقدمه و سه باب و خاتمه.

انجام افتاده: اما مانع شدن از ایمان پس آن در اول بعثت پیغمبر ما (ص) شیوع داشت...
نسخ: محمد بن حاجی محمد تقی، ۱۳ شوال ۱۲۸۴ ق. (پایان رساله اول). (نسخه کتابخانه
مرحوم علامه سید محمد علی روضاتی).

۲۴. مجموعه:

از: علامه میرزا یحیی بن محمد شفیع مستوفی اصفهانی (م: ۱۳۲۵ ق).
مؤلف در سال ۱۳۱۷ ق به سفر زیارت عتبات مشرف شده و با محدث نوری صاحب
مستدرک که در زمان تحصیل در نجف اشرف با او مصاحب بوده، ملاقات کرده و در کتابخانه او
به سه مجموعه برخورد کرده که یکی مشتمل بر اجازات علماء، و دو مجموعه دیگر به خط شیخ
شمس الدین جباعی جد شیخ بهائی از خط شهید اول کتابت شده بوده. به گفته محدث نوری
دو مجموعه اخیر نزد علامه مجلسی رضوان الله علیه بوده و برخی از مطالب آن را در بحار الأنوار
آورده است. میرزا یحیی دو مجموعه مزبور را از محدث نوری گرفته و اکثر آن را با خط زیبای
نستعلیق خود در این مجموعه نقل کرده است.

قبل از مجموعه جباعی اجازات علماء به ترتیب زیر آمده است:

۱. اجازه وحید بهبهانی به سید بحر العلوم.
۲. اجازه احمد بن نعمه الله بن احمد بن خاتون عاملی به ملا عبدالله بن حسین شوشتری.
۳. اجازه علی بن احمد بن خاتون عاملی به ملا عبدالله مزبور.
۳. اجازه ملا عبدالله شوشتری به قاضی عبد المؤمن.
۴. اجازه آقا محمد باقر نجفی هزارجریبی به سید بحر العلوم.
۵. اجازه میر عبد الباقی خاتون آبادی به سید بحر العلوم.

میرزا یحیی پس از نقل این اجازه می نویسد: «يقول مسود هذه الأوراق بالنقل يحيى بن
محمد شفيع الاصفهاني لا يزال فائزاً بنجاح الآمال والأمانى: هذه آخر ما رقه السيد فى إجازته
بخطه الشريف وقد نقلته لجودة خطه فى الغاية وكذا سعيه فى هذه الإجازة بالنهاية فوجدته أهلاً
لأن يعلم منه الخط وإن لم أشغل به قط. وكان هذا أو ايل تشرفى بأرض الغرى على مشرفها
آلاف الصلوات الزاكيات عازماً على المجاورة السعيدة وإن طالت السنين العزيزة وأسأل الله تبارك

وتعالی أن لا يفارقتی من هذه الأرض المقدّس إلا لزيارة بيته الحرام ومرقد نبيه والأئمة البررة الكرام عليه وعليهم صلوات الله والأمة إلى يوم القيام. وكان ذلك في أواسط شهر شعبان سنة ۱۳۱۷ حامداً مصلياً مسلماً».

۶. اجازہ شیخ یوسف بحرانی به سید بحر العلوم.

۷. اجازہ سید بحر العلوم به سید عبدالکریم موسوی جزائری.

۸. تقریظ سید بحر العلوم برتتمیم أمل الآمل شیخ عبدالنبی قزوینی.

پس از آن، کتاب الأربعین عن الأربعین شیخ منتجب الدین رازی ومنتخب کتاب الجعفریات از خط شیخ ثقه عدل العالم الفاضل الكامل العلامة الفقیه الجلیل، صاحب المقامات العالیة والدرجات الرفیعة، جامع مرتبتی العلم والعمل، الشیخ الأورع الأكمل، جدّ شیخنا العلامة الشیخ بهاء الدین محمد العاملی الحارثی، الشیخ محمد بن علی بن حسن بن محمد بن صالح الجباعی العاملی نقل شده، وچنانچه مؤلف در پایان تصریح کرده اکثر مطالب دو مجموعه جباعی را در این مجموعه آورده است.

دو بیت از اشعار شیخ بهائی نیز به شرح زیر در یکی از صفحات آمده است:

شرب كأس الموت یکرهه کلّ من یمشی علی الغبرا
وبعین العقل لو نظروا لرأوه الراحة الكبرى

وله أيضاً:

ونورین حاطا بهذا الوری فثورا لثریا وثورا لثری
وهم تحت هذا ومن فوق ذا حمیر مترحة فی القرى

شکسته نستعلیق زیبا: یحیی بن محمد شفیع اصفهانی، ۱۳۱۷ ق. عناوین به سنگرف، ۱۱۶ گ، ۲۳ سطر. (نسخه خاندان مؤلف)

۲۵. مجموعه:

۱. کسر أصنام الجاهلیة (۱۰۶-۱)

از: صدر المتألهین محمد بن ابراهیم شیرازی (م: ۱۰۵۰ ق).

ردّیه ای بر صوفیه است که به کوشش مرحوم استاد محمد تقی دانش پژوه چاپ شده است.

۲. رساله سه اصل (۱۷۸-۱۰۷)

از: صدرالمتألهین محمد بن ابراهیم شیرازی (م: ۱۰۵۰ ق).
به کوشش دکتر سید حسین نصر چاپ شده است.

۳. آغاز و انجام (۲۰۶-۱۷۹)

از: خواجه نصیرالدین محمد بن محمد بن حسن طوسی (م: ۶۷۲ ق).

نستعلیق زیبا: سید روح الله بن محمود بن مصقی ابن سید جعفر کشفی موسوی، ربیع الأول و جمادی الأولى ۱۳۶۴ ق، اصطهبانات، از روی نسخه خط محمد بن عبد الله اصطهباناتی شیرازی نعمة اللهی صالحعلیشاهی که در سال ۱۳۵۳ ق از روی نسخه میرزا ابوالقاسم بن محمد نبی شریفی حسینی ذهبی معروفی (مکتوب در ۱۲۲۴ ق) کتابت شده است. (پایان رسال اول و دوم). اردیبهشت ۱۲۲۴ ش. (رساله سوم). (کتابخانه جناب آقای سید مهدی کشفی، فرزند کاتب).

۲۶. کتاب دعاء

از؟

اثری زیبا و کهن در ادعیه مروی از ائمه اطهار علیهم السلام است که به علت افتادگی صفحات آغاز شناخته نشد. آغاز موجود مشتمل بر آداب شروع در نماز، تعقیبات نماز و آداب نماز شب است. عناوین ابواب موجود پس از آن از این قرار است:

باب: در یاد کردن آنچه در شب و روز آدینه و روز آدینه بجای باید آورد.

باب: در یاد کردن چگونگی سنت روز آدینه.

باب: در یاد کردن نمازهایی که سنت است شب آدینه و روز آدینه.

فصل دوم: در یاد کردن ماه رمضان و آنچه در بعضی از روزها بدان عمل باید کرد. و ابتدا به ماه رمضان از آن کرده شد که بزرگ ترین و فاضل ترین ماه هاست.

فصل سیم: در یاد کردن آنچه بامداد و شبانگاه باید خواند از حرز و غیر آن.

فصل چهارم: در دعاهای پراکنده و طریق زیارت دور رضا علیه السلام والتحیة.

باب: در زیارت کردن امام علی بن موسی الرضا علیه السلام والتحیة والثنا و ختم کنیم

کتاب را برین.

آغاز افتاده: من لا یحیی سائله سبحانه من لیس له حاجب یغشی ولا بواب یرشی... آنکه

برخیزد و بگوید بیش از آنکه در نماز ایستد: اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة. انجم: والحمد بخواند یک بار و هفت بار ایتا آنزناه فی لیلۃ القدر خدای عزوجل هر دورا بیامزد.

نسخ زیبا: عماد الدین بن معین الدین، ۹۷۰ ق. ترجمه ادعیه به شنگرف در زیر سطور، عناوین به لاجورد و سبز. ۱۵۶ گ، ۱۸ سطر. (نسخه ملکی مرحوم شیخ کاظم کلباسی).

۲۷. الفوادح الحسینیة والقوادح البینیة^۱

از: شیخ حسین بن محمد بن احمد درازی آل عصفور بجرانی (۱۲۱۶ ق).

این کتاب به مقتل آل عصفور مشهور است. مؤلف پسر برادر صاحب حدائق، و خود از فقهای بزرگ بوده و آثار ارجمندی همچون: الأنوار اللوامع فی شرح مفاتیح الشرائع در ۱۴ جلد، رواشح العنایة الربانیة فی شرح الکفایة الخراسانیة در ۵ جلد، السوانح النظریة فی شرح البدایة الحریة در ۲ جلد و عیون الحقائق الناظرة در تنظیم حدائق عمویش از او برجای مانده است. وی این کتاب را در بیست مصیبت تدوین کرده که در شبها و روزهای دهه محرم در مجالس عزای حضرت سید الشهداء علیه السلام خوانده شود.^۲

آغاز: الحمد لله الذی بوء آل الرسالة مقاعد التقی والجلالة بما أهلهم له من سفک دماهم بسیوف أهل الزیغ والضلالة... وبعد، فیقول الفقیر الراجی فضل ربّه ونواله... إتی لما رأیت أبناء الزمان قد أکبوا علی قراءة الكتاب المتخب لربّ الفخر والعدالة وجعلوه فی جمیع أوقاتهم الشعار والدثار بلا سأم ولا ملالة... أحببت أن أجمع ما عسی أن یکون فی موضع القبول عند آل الرسول.

انجم: فأنشد ورثا بما یحسن لهذا المقام ویناسب وصلی الله علی محمد وآله الأطائب. تمّ الجزء الأوّل بعون الملك الوهاب... کتبه لمؤلفه فريد عصره ووحید دهره العلامة الفهامة شیخنا ومولانا ومقتدانا الشيخ حسین بن المقدّس الشيخ محمد بن المبرور الشيخ أحمد الدرازی الأوالی.

نسخ: علی بن عبدالإمام بجرانی، ۱۲۰۶ ق. عناوین به شنگرف. در حاشیه تصحیح شده. نسخه برای مؤلف کتابت شده و نشان تملک وی در پایان دیده می شود. ۲۶۲ ص، ۱۸

۱. الذریعة، ج ۱۶، ص ۳۶۴.

۲. رک: أنوار البدرین، شیخ علی بجرانی، ص ۲۱۲ - ۲۰۷. این کتاب در سال ۱۳۱۲ ق در بمبئی به اهتمام میرزا محمد ملک الکتاب شیرازی چاپ سنگی شده است. معجم المطبوعات العربیة، الیاس سرکیس، ج ۲، ص ۱۶۴۱.

سطری. (نسخه کتابخانه مرحوم حجة الإسلام شیخ محمد علی فشارکی).

۲۸. توضیح الحساب^۱

از: محمد تقی بن حسینعلی هروی اصفهانی (م: ۱۲۹۹ ق).

شرحی توضیحی بر خلاصه الحساب شیخ بهائی است که مؤلف در آغاز تحصیل نگاشته و اولین تألیف او محسوب می گردد. وی بعداً در آن تجدید نظر کرده و فوایدی بر آن افزوده است. آقازرگ طهرانی درباره این اثر فرماید:

«ذکر تلمیذه فی نتیجه المقال أنه أول تصانیفه وصرح به نفسه أيضاً فی نهاية الآمال فی

معرفة الرجال»^۲.

آغاز: نحمدک یا أسرع الحاسبین ویا أعدل العادلین، ونشکرک یا مضعّف الحسّنات یا ماحی السیئات، ونثنی علیک یا جابر العظم الکسیر... هذه فوائده فی تسهیل غوامض الخلاصة للشیخ المحقق والفاضل المدقق بهاء الملة والدين محمد بن حسين العاملي.

انجام: قد وقع الفراغ من إصلاح هذا المختصر وتهذيبه وتحريره على يد الحقيير من مؤلف القليل البضاعة، القاصر في هذه الصناعة، في سنة الف ومائتين وأحد وأربعين... فإنّ هذا أول تألیف وقع منی فی ریعان التحصیل، قد اشتغلت به حين كنت قرأت الخلاصة عند الأستاذ، ولم يكن عندی ما يعين به من الأسباب، مع أنه لم يكن مقصودى منه إلا توضیح مسائلها وتسهیل مطالبها، ولكن جدّدت فيه النظر ثانياً، وأودعت فيه جملة من الفوائد ونبدأ من الزوائد؛ ليكون تبصرة للمبتدئين وتذكرة للمتوسطين...

ن ق ۱۳، کاتب نامعلوم، نستعلیق زیبا، عناوین نانوشته، قطع جیبی، ۱۴ سطرى. (کتابخانه

فشارکی).

۲۹. تهذيب الاحكام في مسائل الحلال والحرام

از: شیخ الطائفة ابو جعفر محمد بن حسن طوسی (م: ۴۶۰ ق)

این نسخه شامل کتاب طهارت تا جهاد است.

نسخ: محمد صادق بن حاجی شعبان جرفادقانی، ذی القعدة ۱۰۷۳ ق. نسخ زیبا، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ دارد. با حواشی فراوان به نستعلیق منقول از جبل المتین و

۱. الذریعة، ج ۴، ص ۴۹۲.

۲. الذریعة، ج ۴، ص ۴۹۲.

مشرق الشمسین شیخ بهائی و حواشی لأستادی اب سلّمه الله. عناوین به شنگرف. نسخه وقف است. (کتابخانه فشارکی).

۳۰. الکافی

از: ثقة الإسلام ابو جعفر محمد بن یعقوب کلینی (م: ۳۲۸ ق).
این نسخه مشتمل بر کتاب الأشربة تا پایان کتاب الروضة است.
نسخ: ابوالفتح بن محمد بن علی حسینی، ۱۰۵۲ ق. (پایان کتاب الأطمعة) ۱۸ رمضان ۱۰۵۱ ق (پایان روضه). با یادداشتی از کاتب در آغاز بدین شرح: اعلم أنّ النسخ فی تقدیم هذه الكتب وتأخیرها مختلفة وهذه موافقة لأكثرها... وجميع كتب الكافي نقسمها أربعة ونجعلها في أربع مجلدات، ثلاث بخطي وواحدة بخط والدي محمد بن علي الحسيني عفى الله عنهما). نسخ زیبا، عناوین به شنگرف، با معانی لغات در حاشیه. نسخه آسیب دیده و نیمه بالای بسیاری از صفحات از بین رفته است. (کتابخانه فشارکی).

۳۱. زوائد الفوائد فی أعمال السنة والاداب المستحسنة^۱

از: سید ابوالقاسم علی بن رضی الدین علی بن طاوس
آغاز: الفصل العشرون عن الباقر عليه أفضل الصلاة والسلام قال: من أنعم الله عليه نعمة. انجام: فصل فيما نذكره من فضل ليلة خمس وعشرين من ذي الحجة ويومها... فكان صدقة مولانا علی وفاطمة علی المسکین والیتیم والأسیر.
نسخ: دوشنبه ۷ جمادی الثانی ۱۰۷۱ ق. کاتب نامعلوم، نسخ زیبا، عناوین به شنگرف. با یادداشتی در صفحه اول کتاب از م هام موسوی بدین شرح: أكثر دعوات هذا الكتاب مذکور فی الإقبال لأبيه عليه الرحمة وكثيراً ما ينقل عنه العلامة مولانا محمد باقر المجلسی عليه الرحمة فی البحار لکنه يذكر اسم الكتاب بدون رمز لقلّة رجوعه إليه وفقنا الله وجميع المؤمنين بما ورد فيه. ۱۷۱ گ، ۲۲ سطری. (کتابخانه فشارکی).

۳۲. الجواهر المنثورة فی الادعية المأثورة^۲

از: سید محمد عبدالحسیب بن احمد بن زین العابدین علوی عاملی (م: ۱۱۲۱ ق).
مجموعه ای نفیس از ادعیه و احراز مجرّبه است که میر عبدالحسیب سبط میر داماد گردآوری

۱. الذریعة، ج ۱۲، ص ۶۰ - ۵۹.

۲. الذریعة، ج ۵، ص ۲۸۲.

و در آن از جدّ علامه اش بسیار نقل کرده است.

نسخ زیبا: محمد رضا بن محمد معصوم حسینی رضوی، ربیع الأول ۱۱۲۴ ق. مجدول، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ دارد. کاتب در پایان چند دعا از جمله دعای سیفی را از خط عالم فاضل ربّانی مولانا محمد تقی مجلسی نقل کرده است. همچنین صورت اجازه مجلسی به بعض سادات و طریق و شرط قرائت دعای مزبور به نقل از عالم نبیل و عارف جلیل مولانا محمد تقی المجلسی که کاتب آن را در ماه صفر ۱۱۳۶ ق در بلده همدان نوشته است. قطع جیبی، ۱۶۵ گ، ۱۷ سطری. (کتابخانه فشارکی).

۳۳. عَمَّان النافع فی منافع الكتاب الرابع

از محمود بن محمد شهیر به عماد طیب (ق ۱۰).

آغاز: الحمد لله الذي شرفنا بالخطاب كما قال عزّ شأنه يا بنى آدم، وخصصنا بالإنزال علينا الكتاب... وبعد، فإني لما اجتمع عندي من منافع القرآن ما لم يسعه... في الحواشي وظهور الكتب... فأردت أن أرتب تلك المنافع المجتمعة عندي ترتيباً يقرب من أفهام الطالبين، فدرجتها في هذا الكتاب.

الباب الأول: في خواصّ التلاوة.

الباب الثاني: فيما يقوى الإنسان على حفظ القرآن.

الباب الثالث: في التوسل بالتفاول بعد التوكّل.

الباب الرابع: في أدعية الابتداء والاختتام.

الباب الخامس: في الختمات المشهورة المأثورة لتمام الكلام ولكلّ سورة.

الباب السادس: في الآيات المجموعة للمنافع المشروعة.

الباب السابع: الفاتحة واللايحة في خواصّ سورة الفاتحة.

الباب الثامن: الغرر في خواصّ السور.

الباب التاسع: الوصول إلى الغايات في خواصّ الآيات.

الباب العاشر: المقصد الأعلى في منافع أسماء الله سبحانه وتعالى.

الباب الحادي عشر: القول الأتمّ في الاسم الأعظم.

الباب الثاني عشر: النهر الغزير في خواصّ السور والتكسير.

فهذا اثني عشر رسالة وكتاباً، وجعلت كل واحد منها لهذا الكتاب باباً، عنوانه عمّان النافع من

منافع الكتاب الرابع، ومقصوده من هذا التأليف إظهار عناية الله سبحانه لعباده. انجم: ويحفظ من جميع الآفات. هذا آخر المجموع في خواص الآيات، والحمد لمبدع المبادئ وفاطر الغايات على ما استجاب دعائي وأبلغني منى... حرره مؤلف الحقيير الكثير التقصير محمود بن محمد الشهير بعماد الطبيب في يوم الخميس ليلة الرغائب من رجب المرجب من شهر سنة تسع وستين وتسعمائة في المشهد المقدس والمرقد المؤسس لسيدنا ومولانا أبي الحسن الرضا صلوات الله عليه.

نسخ: كاتب نامعلوم، عناوين درنیمه اول به شنکرف و پس از آن نانوشته. ۱۳۱گ، ۲۱ سطری. (کتابخانه فشارکی).

۳۴. مجموعه:

۱. سراج السالکین^۱ (۱-۴۲)

از: شیخ علی بن حسین کربلائی اصفهانی (ق ۱۲).

مختصری است در اصول عقائد شیعه که به درخواست شاهزاده مریم بیگم صفوی در سال ۱۰۹۷ق تألیف شده است.

آغاز: الحمد لله الذي شرح صدورنا بالإسلام... وبعد، چنین گوید أقلّ العباد عملاً وأكثرهم خطأ وزلاً... که بعد از فراغ از تألیف رساله معراج السالکین إلى الحق المبين که به زبان عربی سمت تحریر یافته... فرمان لازم الإذعان نواب مستطاب خورشید احتجاب قمرکاب عصمت و خدارت مآب... شاهزاده عالم و عالمیان مریم بیگم... عزّ اصدار یافت که اعتقادات فرقه ناجیه امامیه علیهم الرضوان والتحية را با اعتقادات مشهوره مخالفان ایشان، یعنی حکما و صوفیه و معتزله و اشاعره، از یکدیگر جدا ساخته، هریک را بوجه کافی و طریق شافی بیان کند... و این رساله را مرتّب ساختم بر مقدمه و فصلی چند و خاتمه.

انجم: ختم الله لمن كان السبب في تأليف هذه الرسالة بالحسنى ولنا ولجميع المؤمنين...

۲. مقاليد القصود ومواليد العقود^۲ (۱۱۴-۴۳)

از: سید بهاء الدین محمد بن محمد باقر حسینی مختاری نائینی (ق ۱۲).

آغاز: الحمد لله شارع شوارع العقود وواضع روادع العهود... أما بعد، فهذه مقالة وجيزة ورسالة

۱. الذريعة، ج ۱۲، ص ۱۵۷.

۲. الذريعة، ج ۲۲، ص ۴.

عزیزة وشجرة أصيلة أنبع عليها عنقود العقود، وثمرة جلييلة من أقواع إيقاع القصود، فى شرح صيغ العقود والإيقاعات وبعض أحكامها، وما يجب على العاقد والموقع العلم به من أقسامها، أجبت بها بعض فضلاء أحبائي من البلاد الفارسية، وكتبتها على وفق إرادته باللغة الفارسية...
انجام: پس جايز باشد قبول قول واحد محفوف به قرائن چنانچه از اخبار و روایات شواهد و ملايمات نیز دارد. والله يعلم...

۳. مرار الجنان للناظرين من الاخوان (۲۴۰ - ۱۱۵)

از: محمد جعفر بن محمد باقر شريف سبزواری (م: ۱۱۳۵ ق).

رساله ای است در بحث صلات جمعه در ردّ رساله یکی از شاگردان پدرش محقق سبزواری صاحب کفایة الأحكام و ذخیرة المعاد.

آغاز: الحمد لله الذى براء النسم وعمّهم بالإكرام بعطية ولقد كرمنا بنى آدم... فيقول الفقير الحقيير المحتاج إلى رحمة ربّه البارى محمد جعفر بن محمد باقر الشريف السبزواری: إني قد سمعت من بعض تلامذة والدى الماجد طاب ثراه أنه قد ألف رسالة فى تحقيق مسألة الجمعة، محتوية على تدقيق كاللمعة، على وجه لا يبقى الريب والشك المشهور من ذوى الأعلام... فانبعث بذلك منى الشوق إلى مطالعتها... فلما رأيتها وجدتها مشتملة على تحقيقات شريفة وتدقيقات لطيفة من والدى العلامة... وأضاف إليها بعض ما هو كسراب بقية يحسبها الظمان ماء... فأردت أن أذكر بعض ما يتعلّق بتتميم المرام... ورتبته على مقدمة وثلاث مقاصد وخاتمة.

انجام: وأمثال تلك الأحاديث أكثر من أن يحصى وفيما ذكرناه كفاية...

نسخ: محمد نجيب، ۱۲ رمضان المبارك ۱۱۴۲ ق، با حواشى منه سلّمه الله، (كتاب اول) ۱۱۴۳ ق. با حواشى منه سلّمه الله، (كتاب دوم) نستعليق تحريرى، ۲۲ سطرى. (كتابخانه مرحوم حجة الإسلام سيد جعفر آيت ميردامادى).

۳۵. ترجمه اثنى عشرية

از:؟

ترجمه رساله طهارت از اثنى عشریات خمس شيخ بهائى است كه به دستور شاه سلطان حسين صفوى ترجمه شده است.

آغاز: الحمد لله عظيم النوال، سنى الجلال والجمال، والصلاة على سيد من هدى عن الضلال وأوضح الحرام والحلال، وآله الأماجد خير آل، زنة الجبال وعدد الرمال. وبعد، چون از

مرکز دایره عظمت و اقبال... شاه سلطان حسین الصفوی الموسوی بہادر خان... اشارہ علیہ شرف نفاذ یافت کہ رسالہ طہارتیہ شیخ کامل عالم عامل نادرۃ الزمان بہاء الدین محمد العاملی کہ بہ لغت عربی سمیت تحریر یافتہ متلبس بہ کسوت فارسی شود... امتثالاً لأمره الأعلى اقدام براین مقصود شد.

انجام: حضرت فرمودند کہ این فعل مکروہ است و شیرو گوشت آن باکی ندارد.
نسخ: ۱۱۴۲ ق، نستعلیق تحریری، با حواشی منہ. ۳۲ گ، ۱۹ سطر. (کتابخانہ میردامادی).

۳۶. معراج العارفين

از میرسید احمد بن زین العابدین علوی عاملی (م: ۱۰۶۳ ق).
آغاز: بسم الله الرحمن الرحيم ونستعين بالعليم الحليم. أحمدك على جزيل آلائك يا واجب الوجود، وأشكرک على جميل نعمائك يا مفيض الخير والجلود. إليك الرغبوت، ومنك الرهبوت. اجعلني بفضلک ممن لا ينظر إلا إليك، ولا يرغب إلا فيما لديك... أما بعد، فيقول أفقر عباد الله إلى رحمة ربّه الغنى أحمد بن زین العابدین العلوی: إذ قد وقّفتی الله تعالی لتحریرک القلم فی أكثر الفنون المنقولة والمعقولة، فبعض أجلّة الإخوان وأعرّة الخلان قد التمس وألح علی لأن أتصدّي لشرح متن متین، وهو كالدّر الثمین فی علم الفقه وأصول الدین، لبعض أمجد زماننا وأكابر أواننا، لا زال كاسمه ماجداً، أدام الله تعالی مجده أبداً، ولشأنک إته اجتهد فی ذلك كلّ الاجتهاد فی تسهيل سبیل الرشاد، من غیر تطویل یورث اللام... مع إشارات إلى أحادیث واردة فی جمیع الأحكام فی باب الطهارة والصلاة، وقّفتی الله لإسعاف مسؤلهم وإنجاح مظنونهم فی نقل تلك الأحادیث التي أشار إليها علی التمام؛ لیكون الكتاب كالبدر التمام، وكالشمس فی إفادة الخاصّ العام... ولما جاء هذا الشرح بعونه وحسن توفيقه علی منهج السالکین الواصلین فسمّيته بكتاب معراج العارفين. والحال حال الاقتتاح، والآن أن الانشراح، والتوفيق من الله الفالق الإصباح.

انجام: قد نظمت هذه اللؤلؤة الفريدة والجواهر الخريذة التي خرجت بها ألسن السنن ونطقت بها آيات الكتاب المبين، فجاءت بحمد الله مثمرة يوم الحساب لجميل الثناء وجزيل الثواب للطالبين من أولى الألباب... جرى الله خيراً من تأمل ضيعتي وقابل ما فيها من السهوب بالعفو. قد آلفه بيمناه... العلوی العاملی عفی عنهما.

نسخ: مؤلف، نسخه اصل، با خط خوردگی و اضافات فراوان، عناوین به شنگرف. ۱۰۳ گ، سطور مختلف. با یادداشت تملک محمد رحیم بن سید مرتضی حسینی از اعقاب مؤلف در ۱۱۶۵ ق. (کتابخانه میردامادی).

۳۷. إظهار الحق ومعيار الصدق

از: میرسید احمد بن زین العابدین علوی عاملی (م: ۱۰۶۳ ق). رساله ای است در بیان سوء حال ابومسلم خراسانی به فارسی، که به نوشته سید محمد عبدالحسیب علوی فرزند مؤلف، در تأیید سید میرلوحی نگاشته شده است.^۱ آغاز: بعد حمد الله على آلائه... چنین گوید افرق عباد الله إلى رحمة ربّه الغنی احمد بن زین العابدین العلوی العاملی که در سنه ثلاث وأربعین وألف بعضی از اخوان صفا و خلان وفا سؤال نمودند از حال ابومسلم مروزی... إيجاباً لمتمسهم این کمینه متوجه رساله درین باب شده، موسوم به اظهار الحق ومعيار الصدق گردانید، مشتمل بر مقدمه و معیاری و خاتمه. انجام: نعوذ بالله من هذا النمط الغير السدید، كما لا يخفى على من له قلب أو ألقى السمع وهو شهید.

نسخ: سید محمد علی روضاتی، ۲ رجب ۱۳۹۱ ق، نسخ و نستعلیق زیبا، عناوین به شنگرف. ۸ گ، ۱۵ سطری. (کتابخانه مرحوم میردامادی).

۳۸. ظفرنامه نوشیروانی

از:؟

آغاز: الحمد لله... اما بعد، چنین گویند که روزی انوشیروان عادل رحمة الله عليه ابوزرجمهر حکیم را طلب فرمود و گفت: ای حکیم زیرک فطن فرزانه سخن هایی بدیع مرابیا آموز که در هر دو جهان مرا کار آید.

انجام: گفتم ای حکیم زیرک با چند گروه نیکی نباید کرد؟ گفت: با کاذب و ناکس و طامع. تمت بالخیر...

نستعلیق بسیار زیبا: رضاقلی ادیب، ۱۳۲۲ ق. مجدول، عناوین به شنگرف. قطع جیبی، ۷ گ، ۵ سطری. (کتابخانه مرحوم میردامادی).

۳۹. زیارة النبی والائمة عليه السلام في أيام الاسبوع

منقول عن رضى الدين ابن طاوس رحمه الله.
 آغاز زیارة النبی ص فی یوم السبت. اشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شریک له.
 انجم: دعاء التوسل بصاحب الزمان صلوات الله وسلامه علیه لأجل الخلاص من القتل:
 اللهم انى أسألك بحق وليك وحجتك على عبادك وبقيتك فى أرضك... وسميتها بالائتى
 عشرية لأن كل فقرة منها بدون حرف العطف اثنى عشر حرفاً والحمد لله تعالى وحده...
 نسخ بسيارزيبا: ۱۰۱۰ ق. كاتب نامعلوم، نسخه سلطنتى وموقفه شاه صفوى كه نام او محو
 گردیده، جدول ومطلا، عناوين به شنكرف. قطع جيبى، ۱۴ گ، ۹ سطرى. (كتابخانه مرحوم
 ميردامادى).

۴۰. اجازات الحديث

اجازات روايى مرحوم حجة الإسلام والمسلمين سيد جعفر آيت ميردامادى ساكن تهران
 است از آيات عظام قم، تهران، كاشان و نجف اشرف بدين شرح:

۱. وصل الاسناد إلى السادة الامجاد،

از: آية الله العظمى سيد شهاب الدين مرعشى نجفى. اجازة مبسوط روايى كه در سال
 ۱۳۷۴ ق برای مرحوم آيت ميردامادى در ۴۱ ص به قطع جيبى نگاشته شده است.

۲. اجازة آية الله شيخ محمد مهدى اميرى مازندراني، ۱۳۷۰ ق.

۳. اجازة آية الله شيخ عبدالنبي نجفى اراكى، ۱۳۷۳ ق.

۴. اجازة آية الله سيد هبة الدين شهرستانى، ۱۳۷۴ ق.

۵. اجازة آية الله محمد رضى بن محمد حسن تبريزى، ۱۳۷۱ ق.

۶. اجازة آية الله سيد حسين بن هبة الله رضى كاشانى، علم الهدى، ۱۳۷۱ ق.

۷. اجازة آية الله سيد صدرالدين صدر، ۱۳۷۰ ق.

۸. اجازة آية الله شيخ آقا بزرگ طهرانى، ۱۳۷۴ ق.

۹. اجازة آية الله سيد احمد حسينى زنجانى، ۱۳۷۳ ق.

۱۰. اجازة آية الله سيد احمد خوانسارى.

۱۱. اجازة آية الله ميرسيد على يثربى كاشانى.

۱. سنجیده شود با زیارت یا صلوات اثنی عشریه شیخ بهایی.

۱۲. اجازة آية الله سيد عبد الهادي شيرازي، ۱۳۷۱ق.
۱۳. اجازة آية الله سيد محمد تقى خوانساري، ۱۳۷۱ق.
۱۴. اجازة آية الله سيد جمال الدين گلپايگاني، ۱۳۷۴ق.
۱۵. اجازة آية الله سيد محمود شاهودي، ۱۳۷۴ق.
۱۶. اجازة آية الله سيد محسن حكيم، ۱۳۷۴ق.
۱۷. اجازة آية الله ميرزا مهدي حسيني شيرازي.
۱۸. اجازة آية الله سيد ابوالقاسم خويي، ۱۳۷۴ق.
۱۹. اجازة حضرت امام خميني، ۱۳۸۸ق.
۲۰. اجازة آية الله سيد محمد رضا گلپايگاني، ۱۴۰۰ق. (دو اجازة اخير حسيه است).

۴۱. مجموعه:

۱. الاربعون حديثاً (۱۱۶ - ۱)

از: ملا اسماعيل بن محمد حسين خواجهي اصفهاني (م: ۱۱۷۳ ق).
 آغاز: الحمد لله العلي العظيم الوهاب الكريم الحنان المنان... وبعد، فإني قد علقت فيما مضى
 من أيام عمري بتوفيق الله وتأييده وإلهامه وتسديده على جمل من الأحاديث المروية... ما خطر
 بخاطري الملليل وحضر لذهنى القاصر الكليل فأردت فى هذه الأوان إن ساعدنى الزمان وأسعفنى
 الدهر الخوان أن أجمع منها بعون الله الملك المنان فى صحيفتى هذه أربعين حديثاً من الأحاديث
 الواردة أغلبها فى العبادات وخاصة فيما يتقدم أو يقارن بالصلوات.
 انجام: وتعجبه منه بقوله: سبحان الله ينافى هذا التأويل.

۲. شرح مشيخة الفقيه (۲۷۵ - ۱۱۸)

از: مولانا محمد تقى بن على مجلسى (م: ۱۰۷۰ ق)
 آغاز: الحمد لله... وبعد، فيقول أحوج المفتاقين إلى رحمة ربه الغنى محمد تقى بن على الملقب
 بالمجلسى إنه لما وفق الله تبارك وتعالى لإتمام الشرح على كتاب من لا يحضره الفقيه أردت أن
 أوضح الفهرست الذى أضافه رئيس المحدثين.
 انجام: قد وقع الفراغ فى شهر الله الأصب رجب لسنة أربع وستين بعد الألف من الهجرة على
 يد مؤلفه...

نسخ: سيد على بن سيد رضا طباطبائي، ۱۲۲۳ ق. (كتاب اول) ۱۲۲۴ ق. (كتاب دوم) در

اصفهان. عناوین به شنگرف. با مهر تملک محمد باقر بن محمد نقی موسوی حجة الإسلام شفتی. این نسخه در سال ۱۲۹۶ ق بر حسب وصیت مرحوم بهرام بیگ وقف گردیده، با مهر محمد جعفر بن محمد باقر الموسوی. ۲۷۵ گ، ۲۲ سطری. (نسخه کتابخانه فرهنگ اصفهان).

۴۲. الغرة الحنفية في شرح الدرّة النجفية

از: سید ابوالحسن بن محمد ابراهیم شهشهانی اصفهانی (ق ۱۳).

شرح مفصل منظومه درّه سید بحر العلوم در فقه است که با مقدمه ای ادیبانه و زیبا نگارش یافته و به ناصرالدین شاه تقدیم شده است. مؤلف پسر برادر فقیه بزرگ اصفهان سید محمد بن عبدالصمد شهشهانی است و در آغاز نسخه تقریظ زیبایی او به خط مبارکش آمده که در سال ۱۲۶۱ ق نگاشته شده است. مؤلف همچنین اشعاری عربی از خود در متن آورده است.

آغاز: الحمد لله مطلع من اختاره من عباده الأبرار علی خفایا الأسرار ومودع قلوب أصفیائه من لطائف المعارف ما تحار فيه البصائر والأبصار... وبعد فيقول العبد الغريق في بحر العصيان... ابوالحسن الاصبهانی عفی عنهما الرحيم الرحمان ما الدرر فی أسلاكها تتحلى بها الخضائب والنحور ولا الدراری فی أفلاكها تتجلى بها غياهب الديجور بأزهی من فضائل تتزين بها صدور الصدور من دلائل تسفر فی أفق سمائها أسفار البدور إلا أنّ علم الفقه واقع منها موقع البدر من الكواكب... ورسمت فی أيام التحصيل علی أكثر كتبها أرقاماً كثيرة تهدد للناظرین فيه بصيرة ومنه الدرّة النجفية... فالتمس منى بعض المترددين إلى المشتغلين بقراءته لدى أن أجعل لها من الأرقام المتعلقة بها شرحاً.

انجام: ویتلو هذا المجلد الكلام فی الوضوء وأحكامه وققنا الله لإتمامه والنیل إلى سعادة اختتامه بحق أمنائه علی وحيه وإلهامه عليهم آلاف الصلاة وسلامه...^۱

نسخ بسیار زیبا، ۱۲۶۱ ق. (تاریخ تقریظ). در حاشیه تصحیح شده و نشان بلاغ دارد. با مهر بزرگ وقف شرعی بر طلاب علوم دینی اصفهان از نساء املاک موقوفه مرحوم حاجی ملا احمد قهبایه به تولیت آقا میرزا محمود خان قهبایه و نظارت شرعی شریعتمدار حاجی میرزا محمد حسن حکیم باشی و آقا علی اکبر قهبایه. ۲۵۳ گ، ۱۹ سطری. (نسخه کتابخانه فرهنگ اصفهان).

۱. جلد دوم این شرح که در سال ۱۲۶۳ ق شروع و در ۱۳۶۶ ق به اتمام رسیده به خط مؤلف در کتابخانه مرحوم آیه الله العظمی گلپایگانی موجود است. فهرست قدیم کتابخانه ج ۱ ص ۸۲.

٤٣. المناهج السوية في شرح الروضة البهية^١

از: فاضل هندی، شیخ بهاء الدین محمد بن حسن اصفهانی (م: ١١٣٥ق).
شرح مفصلی است بر کتاب الروضة البهية معروف به شرح لمعه از شهید ثانی رضوان الله علیه. این نسخه مشتمل بر شرح کتاب های زکات، خمس و صوم از شرح لمعه است که به ترتیب در سال های ١٠٩٣ق، ١٠٩٤ق و ١٠٩٥ق تألیف شده است. شارح علامه یکی از فقهای طراز اول شیعه و در عین حال ادیبی برجسته بوده و جملات پایانی شرح هر یک از کتب ذکر شده که با عبارات ادبی بسیار زیبا نگاشته شده دلیل بر آن می باشد.
آغاز: کتاب الزکاة وهی اسم علی فعلة كالصدقة. وقال المصنّف فی الشرح والدروس والبیان إنه مصدر.

انجام کتاب الزکاة: فهذا نصاب زکاة المناهج السوية مما زرعه الفطرة بتأييدات سماوية وسقطته هواطل أقلام كسحاب صيفية، فانفق منه ولا تخف اقتاراً، فقد أرسلت عليك سماء الفوائد مدراراً. واتفق تمام النصاب وبلوغ أجل الكتاب على يد مؤلفه الفاني محمد بن حسن الاصفهاني في ليلة ضحى من سنة ألف وثلاث وتسعين، والحمد لله الذي لا شريك له ولا معين، والصلاة على خير خلقه أجمعين، وعلى آله وعترته الوازعين.

انجام کتاب الخمس: ولنتصر من خمس المناهج على ما قولناه ونقلناه؛ فقد أوفينا الكتاب حقّه وكملناه، وفصلنا القول فيه وورسلناه، وحوّلنا القلم ما يحول وحوّلناه، واخلنا القرطاس ما عمله وجملناه. واتفق الفراغ ضحوة أول نقل ثانية جمادى ألف وأربع وتسعين، والحمد لله وصلاته على رسوله وآله سادات الخلق أجمعين، وكتب بيمنه مؤلفه محمد بن الحسن الاصفهاني، زوجه الله الحور العين، وسقاه من ماء معين.

انجام کتاب الصوم: فليصم الآن قلمي من الصيام عن الوشى والتحلية، فقد فاز بالسبق منى عكفت له سوابق الأقلام مصلية، وافز لعمري من بكائه عن درر القلوب عن الشكوك مجلية، ولصدر الصدور بجواهر التحقيق والتدقيق محلبة. واتفق الوصول إلى الغاية والانتهاى فى كشف العمایة فيه الى النهاية بيد مؤلفه محمد بن الحسن الاصفهاني، عفى الله عنهما وبلغهما الأمانى، من شعبان فى الثانى والعشرين، ومن الهجرة فى ألف وخمس وتسعين، والشمس فى كبد السماء، والعنان منى الى الحمد والثناء، والصلاة على سيد الانبياء وآله وعترته خيرة الأصفياء،

صلوات الله عليهم أجمعين ما سبحت الأملاك وسبحت الأنجم في الأفلاك.
نسخ: ق ۱۳. کاتب نامعلوم، عناوین به شنگرف. این نسخه را علامه فقیه حاج محمد
جعفر بن محمد صفی آباده ای در سال ۱۲۷۸ ق بر اولاد ذکور خود وقف کرده است. ۲۲۵ گ،
۲۷ سطری. (نسخه کتابخانه فرهنگ اصفهان).

۴۴. النجاة في شرح الرسالة في فرض الصلاة^۱

از:؟

شرحی است بر الفیه شهید اول در واجبات نماز.
آغاز: الحمد لله الذي شرع الإسلام فسَهّل شرايعه لمن ورده وأَعزّأركانه على من غالبه فجعله
أمنًا لمن عقله وسلمًا لمن دخله... أما بعد، فإِنِّي لما وقفت على كتب بعض الفقهاء الإمامية...
أحببت أن أشرح الرسالة الوجيزة المشهورة بالألفية في فرض الصلاة اليومية... لما فيها من
المسائل العربية والدقائق اللطيفة والنكات العجيبة قد خلت منها أكثر المطوّلات... وسمّيته
بكتاب النجاة في شرح الرسالة في فرض الصلاة... ورَتبته على منهاج أصلها من مقدّماتها
وخاتمها وفصولها والله المستعان ومنه المنّ والإحسان.

انجام: بخلاف النذر المطلق فإنّ القضاء لا يطلق بها حقيقة ولا مجاز..

نسخ زیبا، ق ۱۲. با چند حاشیه از مولانا سعد الله محمد شاهی در آغاز. در حاشیه تصحیح
شده است. با تملک عبد الله اصفهانی که کتاب را به فرزندش میرزا احمد بخشیده است و مهر او
«الراجی لعفو الله عبد الله» است. در آغاز یادداشتی بدین شرح آمده: شرح الألفية الشهيدية
للشهيد الثاني وهو الشرح الوسيط له فلاحظ. با مهر بزرگ وقف شرعی بر طلاب علوم دینی
اصفهان از نساء املاک موقوفه مرحوم حاجی ملا احمد قهبایه به تولیت آقا میرزا محمود خان
قهبایه و نظارت شرعی شریعتمدار حاجی میرزا محمد حسن حکیم باشی و آقا علی اکبر قهبایه.
۱۰۱ گ، ۱۵ سطری. (نسخه کتابخانه فرهنگ اصفهان).

۴۵. مجموعه:

۱. الانوار البهية في شرح الاثنى عشرية^۲ (۱-۱۸۵)

از: سید نورالدین علی بن علی بن حسین بن ابی الحسن موسوی عاملی (م: ۱۰۶۸ ق).

۱. الذريعة، ج ۲۴، ص ۶۰.

۲. الذريعة، ج ۲ ص ۴۲۱.

شرح استدلالی به طریق مزجی بر رساله صلاتیه از اثنی عشریات خمس شیخ بهائی که در زمان حیات او به سال ۱۰۲۴ ق نگاشته شده است. شارح از بزرگان شیعه و برادر سید محمد صاحب مدارک است.

آغاز: نحمدک یا من جعل الحمد مفتاحاً لاجتلاب إفضاله وكرمه، ونشكرک یا من أوجب بالشكر دوام إحسانه ونعمه ونصلی علی نبیک المبعوث رحمة للمؤمنين وهداية للعالمين وأهل بيته الأئمة الطاهرين معادن الشرف والدين وسلّم تسليماً كثيراً. وبعد، فإني لما وقفت على المقالة التي ألّفها مولی الأنام ومرجع الخاص والعام من إليه انتهى الفضل والتحقيق والكمال والتدقيق أطال الله أيامه ورفع في الدارين مقامه في أحكام الصلوات الخمس الوافية في بابها بإيضاح الحق وكشف اللبس أحببت أن أعلّق عليها شرحاً يبرز مخدّرات أبقارها ويوضح دقائق أسرارها. انجم: واتفق الفراغ من تعليق ما تيسر أيراده في هذا الشرح على حسب الحال مع ضيق المجال وكثرة شواغل البال والقلب مغمور بجراح المصائب والفكر مغمور بكفاح النوائب...

۲. صيغ العقود (۲۲۶ - ۱۸۶)

از؟

آغاز: الحمد لله رب العالمين... وبعد، فهذه عندقية كريمة في الصيغ العقودية تحتوى على الكتب. كتاب التجارة وصيغة البيع بعتك هذه العين بمائة دينار مثلاً. انجم: وتعد الأمة من فراق مولاها حياة وموتا بجيضة أو بخمسة وأربعين يوماً. تمت المقدمة والحمد لله رب العالمين.

۳. الرسالة الرضاعية (۲۳۷ - ۲۲۷)

از: محقق ثانی شیخ علی بن حسین کرکی (م: ۹۴۰ ق).

آغاز: الحمد لله كما هو... اعلم وققك الله أنه قد اشتهر على السنة الطلبة في هذا العصر تحريم المرأة على بعلمها برضاع من سنذكره.

انجم: وذلك غير مقتض للتحريم بوجه من الوجوه والله أعلم.

۴. البيان

از: شهيد اول شیخ محمد بن مکى عاملى (م: ۷۸۶ ق).

آغاز افتاده: الوجوب تحت ظلّ ويلين أصابعه برفق... الحكم الثالث التكفين.

نسخ: سراج بن خليفة بن احمد بن صلبوخ حالى، ۲۷ جمادى الثانى ۱۰۵۱ ق. من نسخة

نسخت من الأصل التي هي بخط المصنّف وقرأت عليه. عناوين به شنكرف، در حاشيه تصحيح شده و نشان بلاغ دارد. (كتاب اول) ۱۲۲ گ، سطور مختلف.

۴۶. مجموعه:

۱. شرح المنظومة

از: ملا هادی بن مهدی سبزواری (م: ۱۲۸۸ ق).

آغاز: يا واهب العقل لك المحامد.

انجام: ختامها كبدوها الخلافة. فهذا المصراع الأخير مادة تاريخ الشروع في تأليف المنظومة وهو أربعون ومائتان بعد الألف...

۲. رسالة في نسبة أعظم الجبال إلى قطر الارض

از: شيخ بهاء الدين محمد عاملی (م: ۱۰۳۰ ق).

شرح مبحث فوق از شرح محقق رومی بر چغمینی است که علامه ذوفنون شیخ بهائی در سال ۹۹۵ ق در اصفهان آن را تصنیف کرده است.

آغاز: نحمدك يا من جعل الأرض مهاداً والجبال أوتاداً.

۳. جواب مسائل أبوریحان البيروني

از: شيخ الرئيس ابو على سينا (م: ۴۲۸ ق).

آغاز: هذه رسالة للشيخ الرئيس... إلى أبي ریحان محمد بن أحمد البيروني في جواب مسائل أنقذها إليه من خوارزم. حاطك الله مغبوطاً بنيل ما تمناه.

انجام: فإني لا أتمن عليها الفقيه المعصومي إذا حدثني بالفراغ عن نسخها كما هذه المرة وبالله التوفيق وعليه التكلان.

۴. مقالة في الآثار المتخيلة في الجوّ

از: حسن بن سوار

آغاز: هذه المقالة مقالة حسن بن سوار في الآثار المتخيلة في الجوم من البخار المائي وهو الهالة والقوس والشموس والقضبان.

انجام: نصّ كلام ارسطاطاليس بعد أن نقله من اللغة السريانية إلى اللغة العربية نقلاً تتوحي به تأدية المعنى وحفظه بعون الله تعالى وحسن توفيقه.

٥. رسالة في استخراج جيب درجة واحدة

از:؟

آغاز: أحمد الله على جزيل إنعامه وجميل إكرامه... أما بعد فهذه رسالة في استخراج جيب درجة واحدة بإعمال مؤسسة على قواعد هندسية وحسابية قد ألهم بها الأخ الأعزّ وحيد زمانه المولى الأعظم غياث الملة والدين جمشيد الكاشاني تعمدته الله بغفرانه.
انجام: ولنتخّم الكلام هنا حامدين لولى الحمد... ومحرّر هذه النسخة الشريفة هو التحرير المحقق والفاضل المدقق قاضى زاده رومى حشره الله مع أحبّته.

٦. تكملة عيون الحساب^١

از: على محمد بن محمد حسين اصفهاني (م: ١٢٩٣ ق).

آغاز: الحمد لله... أما بعد، فيقول المحتاج إلى رحمة ربّه الفاني على محمد بن محمد حسين الاصفهاني: إن هذه رسالة مسّماة بتكملة العيون في استخراج خمسة وعشرين مسألة من المسائل الجبرية ستة منها مشهورة.

انجام: طلبنا عشراته وآحاده وصورة العمل في الصفحة الآتية.

نسخ: محمد بديع بن سيد مصطفى موسى رضاتوفيقى اصفهاني درب امامى، ٧ ربيع الأول ١٢٧٧ ق. وقد استنسخه من نسخة قوبلت مع نسخة مقروءة عند المصنّف أدام الله تأييده. (كتاب اول) ١٢٧٥ ق (كتاب دوم تا پنجم) ١٢٧٢ ق. (كتاب ششم). نسخ زيبا، عناوين به شنكرغف. ١٧٧ گ، ٢١ سطرى.

٤٧. مجموعه:

١. حاشية مدارك الاحكام^٢ (٣١ - ١)

از: ملا اسماعيل بن محمد حسين مازندراني خواجهي اصفهاني (م: ١١٧٣ ق)
بخشى از آغاز جلد اول حاشيه مفصل محقق خواجهي بر كتاب فقهى مدارك الأحكام است. از اين حاشيه تنها جلد دوم آن موجود است.

از: آغاز: الحمد لله الذى منّ علينا بشرايع الإسلام... وبعد، فهذه فوائد علّقتها على ما صنّفه السيد الأجلّ الأجدّ أفضل المتقدّمين والمتأخرين وأعلم العلماء الراسخين السيد محمد صاحب

١. الذريعة، ج ٢٦، ص ٢٣٢.

٢. الذريعة، ج ٦، ص ١٩٦. ج ١٤، ص ٦٢.

المدارك أعلى الله درجته.

انجام: وليس لأحدها ترجيح عقلاً على الآخر حتى يحكم بأصلته فتدبر فإته دقيق.

۲. رساله في أن يد المتصرف قوي إذا كان المال سابقاً في ملك الآخر (۴۶ - ۳۲)

از: ملا اسماعیل بن محمد حسین مازندرانی خواجهائی اصفهانی (م: ۱۱۷۳ ق)

آغاز: مسألة لو وقع التشاح في عين كانت في يد أحد الخصمين فهل يحكم بهالذي اليد

اللاحقة أم السابقة»

انجام: ولقد درّ صاحب الكفاية قدّس الله نفسه الزكية حيث تفتن بما هو الحق والصواب

والله أعلم في كل باب... فلم أر أحداً من الأصحاب استوفى الكلام في تحقيقها وتنقيحها

والحمد لله...

۳. آداب المناظرة^۱ (۷۰ - ۴۷)

از: میر فخرالدین محمد بن حسین حسینی (ق ۱۰).

آغاز: الحمد لله الحكيم الوهاب... فهذه خلاصة ما لا بدّ منه في مسائل المناظرة.

انجام: ولنختم الكلام مستعیناً بالمفيض العلام مصلياً على النبي وآله الكرام وصحبه العظام.

۴. لغت (۱۳۷ - ۷۱)

از:؟

آغاز: حمد وثنا مبدع بی مثال و محتجج بی زوال را و درود فراوان بر سید انبیا... اما بعد بدان

که این لفظی چند است از مفردات و مرکبات که بر زبان ها متداول است و در نام های فارسی

مستعمل و مبتدی چون این قدر یاد گیرد و در استعمال آورد عبارت او در محاورت و مکالمات

منقح و مهذب گردد.

۵. الاعتقادات (۱۸۳ - ۱۳۸)

از: شیخ صدوق ابو جعفر محمد بن علی بن بابویه قمی (م: ۳۸۱ ق)

۶. خواص أسماء الحسنی (۱۹۰ - ۱۸۵)

از:؟

آغاز افتاده: ... خاصیت اسم بیست و ششم این است که خواننده اسم را چندان مال و

نعمت خدای دهد که بسیار خلق محتاج او شوند و قطعاً در مال وی حساب نگنجد.

در پایان، باب چهارم در نقل فرق اسلام و مقالات ایشان از نسخه تبصرة العوام عن تألیف شیخ ابوالفتوح و برخی ادعیه و ختومات نقل شده، از جمله ختمی به نقل از خط استادی و استنادی و ملاذی ملا عبدالرشید و ملاذ مشارالیه نقل من خط استنادی میر شرف الدین علی سلّمه الله تعالی آمده است.

نسخ، ق ۱۲، با تملک محمد کاظم بن حیدر علی، و یادداشت وقف بر طلاب از غناء مزرعتین موران و طهران چی در سال ۱۳۱۳ ق. ۱۲۳ گ، سطور مختلف.

۴۸. مجموعه:

۱. السؤال والجواب^۱ (۱-۱۸)

از محقق ثانی علی بن عبدالعالی کرکی (م: ۹۴۰ ق).

آغاز: مسائل متفرقة سمعتها من حضرة شيخنا ومقتدانا ومجتهد زماننا علی بن عبدالعالی رحمه الله وأنا السائل من الله من علمه... فضل الله الحسيني.

انجام: ولا يحتاج إلى قبول المتمتع المدة ليس له الرجوع.

۲. رسالة في جواز السفر في شهر رمضان (۲۳ - ۱۹)

از:

آغاز: بعد حمد الله تعالى على نعمه الباطنة والظاهرة... فإني ممثّل ما أمرت به من واجب الطاعة وإمام الجماعة أدام الله ظلّه من بحث هذه المسألة معتمداً بما صدر عن فكري الفاتر.

انجام: استحال ثبوت التحريم ثبت الإباحة إذ لا واسطة، والله أعلم. تمت هذه الرسالة التي صنفها الشيخ العالم الفاضل الماجد الشيخ حسن المجتهد...

۳. الرسالة النفلية (۷۴ - ۲۵)

از شهید اول شیخ محمد بن مکی عاملی (م: ۷۸۶ ق).

۴. آداب المتعلمين (۹۲ - ۷۸)

از خواجه نصیر الدین محمد بن محمد بن حسن طوسی (م: ۶۷۲ ق)

۵. العقد الطهاسبي (۱۴۴ - ۹۳)

از شیخ عزالدین حسین بن عبدالصمد حارثی عاملی (م: ۹۸۴ ق).

آغاز: الحمد لله الذي أنزل من السماء ماء طهوراً.

انجام: وقفنا الله لذلك وللعمل بما يحب ويرضى إته جواد كريم.

٦. الرسالة الصومية (١٤٧ - ١٤٥)

از: ملا عبد الله بن حسين شوشتری (م: ١٠٢١ ق)

آغاز: الحمد لله... أما بعد، فيقول المذنب المحتاج إلى رحمة الله عبد الله الشوشتری إن الصوم لما كان عبارة عن الكف عن أمور مخصوصة.

انجام: كالتضاء عن الأبوين إن قلنا بوجوب القضاء عنهما على الولي. وقد وقع الفراغ من تسويده على يد مؤلف المذنب عبد الله في أواسط شهر رجب المرجب سنة ثمان وعشرة ألف وكان ذلك في بلدة اصفهان...

٧. رسالة في أفعال الحج (١٥٢ - ١٤٨)

از: ملا عبد الله بن حسين شوشتری (م: ١٠٢١ ق)

آغاز: بعد حمد الله تعالى... يقول أقل خلق الله وأحوجهم إلى رحمة الله تعالى... إن هذه رسالة وجيزة قد رتبها في أفعال الحج على الإجمال.

انجام: في القران وعدمه في الأفراد. قد وقع الفراغ من تأليفه على يد مؤلفه... السابع عشر من شهر رجب المرجب سنة سبع عشرة ألف في بلدة اصفهان...

٨. الحبل المتين (١٦١ - ١٥٤)

از: شيخ بهاء الدين محمد عاملی (م: ١٠٣٠ ق).

آغاز: الباب الثالث من المنهج الرابع من الحبل المتين في المواريث.

٩. رسالة في استخراج سهام الميراث^١ (١٨٣ - ١٦٢)

از: ملك محمد بن سلطان حسين اصفهانی

شرح فصل ثالث از مقصد ثالث از كتاب ميراث ارشاد الأذهان علامه حلي در سهام است.

آغاز: من أمالي الفقير إلى الله الغني ملك محمد... المقصد الثالث من كتاب الميراث من إرشاد

الأذهان في السهام وهي ستة.

انجام: عدد الذخوة والجدول هذا.

۱۰. رساله فی الکز^۱ (۱۹۷-۱۸۴)

از: شیخ بهاء الدین محمد عاملی (م: ۱۰۳۰ ق).
آغاز: نحمدک یا من ملأ حیاض قلوبنا بماء ولأء النبی والآل.

۱۱. حلّ عبارة القواعد^۲ (۲۰۲-۱۹۷)

از: شیخ بهاء الدین محمد عاملی (م: ۱۰۳۰ ق).
آغاز: حمداً لک یا معین وصلاة على نبيک وآله أجمعین. يقول الفقير إلى الله الغني بهاء الدین محمد العاملی هذا حلّ لطيف لعبارة معضل في قواعد الأحكام قد أعيت الفحول الأعلام قادنى إليه قائد التوفيق وأوقفنى عليه رائد التحقيق.
انجام: ولا يجوز له التعيين لعدم براءة ذمته. والله ولى التوفيق.

نسخ: محمد مطيع بن عبد الحميد هرندي، ۱۰۳۱ ق (رساله اول) ۱۰۳۴ ق در بلده اصفهان (رساله دوم) ۱۰۳۰ ق (رساله نهم ودهم ويازدهم). بديع الزمان بن ابواسحاق، ۱۰۴۴ ق لأعزّ الأولاد محمد رحيم، في بلد يزد (رساله پنجم). با یادداشت وقف بر حسب وصيت مرحوم بهرام بيك در ۱۳۰۳ ق. و یادداشتی مبنى بر خرید این کتاب با ۵۲ جلد ديگر به واسطه جناب آخوند ملا على ميرزا از نساء مزرعتين موران وطهرانچى به جهت موقوفه مرحوم بهرام بيك. این نسخه رافقيه نامدار اصفهان حاج محمد جعفر بن محمد صفی آباده ای در ۱۲۷۹ ق به فرزند خود عبد الجواد صلح کرده است. ۱۰۷ گ، سطور مختلف.

۴۹. اجازات الحديث

مجموعه ای از اجازات علمای اصفهان است که مرحوم سيد مصلح الدين مهدوی غالباً از روی اصل اجازات استنساخ و در این مجموعه گرد آوری نموده و فهرست آن بدین قرار است:

۱. اجازه علامه سيد حسن صدر به علامه شيخ محمد رضا نجفی اصفهان، ۱۳۳۳ ق.
۲. اجازه آية الله سيد ابوالقاسم دهکردی به ميرزا محمد تقی يزدآبادی اصفهانی، ۱۳۳۴ ق.
۳. اجازه آية الله شيخ الشريعة اصفهانی به آية الله حاج ميرزا رضا کلباسی، ۱۳۳۹ ق.
۴. اجازه آية الله ملا محمد حسين فشارکی به ميرزا محمد على معلّم حبيب آبادی، ۱۳۵۲ ق.

به نقل از کتاب كشف الحبيثة مرحوم معلّم.

۱. الذريعة، ج ۱۷، ص ۲۸۸.

۲. الذريعة، ج ۷، ص ۶۶.

۵. اجازه آیه الله سید محمد کاظم یزدی به آیه الله حاج میرزا رضا کلباسی.
۶. اجازه آیه الله میرزا ابوالهدی کلباسی به شیخ عبدالحسین گروسی، ۱۳۳۸ ق.
۷. اجازه آیه الله شیخ محمد باقر بیرجندی به معلّم حبیب آبادی، ۱۳۳۸ ق. به نقل از کتاب عراضة الإخوان معلّم.
۸. اجازه شیخ محمد مهدی قنبوانی به سید محمد حسن موسوی اصفهانی جدّ مؤلف، به نقل از اول مجلد ثانی مهجة الفؤاد موسوی، ۱۲۵۲ ق. مرحوم مهدوی در باره مجیز می نویسد: «کان عالماً عاملاً فاضلاً كاملاً محققاً مدققاً من تلامذة السيد بحر العلوم الطباطبائي ساكناً باصفهان وله تألیفات. توفی فی لیلة الجمعة ثالث شهر رجب المرجب من شهر سنة ۱۲۵۵ باصفهان ودفن عند الفاضل الهندی الاصفهانی بتخت فولاد».
۹. اجازه سید صدرالدین عاملی به سید محمد حسن موسوی اصفهانی، به نقل از ظهر مجلد ثالث مهجة الفؤاد، ۱۲۴۷ ق.
۱۰. اجازه فاضل ایروانی به آیه الله سید محمد شریف ونکی طهرانی، به نقل از ظهر کتاب مرآة الآیات فی الناسخ والمنسوخ ونکی.
۱۱. اجازه سید رضا بحر العلوم طباطبائی به سید محمد حسن موسوی اصفهانی، به نقل از جلد سوم مهجة الفؤاد، ۱۲۵۱ ق.
۱۲. اجازه میرزا محمد مهدی نایب الصدر اصفهانی به سید محمد حسن موسوی، به نقل از ظهر جلد رابع مهجة الفؤاد، ۱۲۵۲ ق. نسب مجیز چنین است: میرزا محمد مهدی بن سید محمد کاظم بن علی نقی بن علی رضا بن سید محمد باقر عاملی اصفهانی.
۱۳. اجازه آیه الله میرزا ابوالحسن بروجردی اصفهانی به حاج شیخ محمد ابراهیم کلباسی، نقل از ظهر کتاب الفوائد السنیة کلباسی، ۱۳۴۱ ق.
۱۴. اجازه شیخ احمد احسائی به حاج محمد ابراهیم کلباسی بزرگ، به نقل از امالی معلّم حبیب آبادی.
۱۵. اجازه حاج میرزا محمد تقی یزدآبادی اصفهانی به معلّم حبیب آبادی، به نقل از ظهر کتاب رشحات السمائی معلّم، ۱۳۳۲ ق.
۱۶. اجازه آیه الله حاج میرزا رضا کلباسی به معلّم حبیب آبادی، به نقل از رشحات السمائی معلّم.

۱۷. اجازة آية الله حاج ميرزا ابوالحسن بروجردى اصفهانى به سيد محمد باقر نحوى.
- مجاز فرزند عالم جليل حاج سيد مهدى نحوى فرزند سيد محمد حسن موسى اصفهانى است. مؤلف شرح حال مختصرى از او نگاشته و مى نويسد: «اعلم أنّ المجاز هو ابن عمّى... ولد فى رجب ۱۳۰۴ فى اصفهان وقرأ عند أخيه الفاضل الكامل الحاج ميرزا سيد محمد حسن النحوى صهر الآقا ميرزا محمد باقر الخوانسارى صاحب الروضات والمجاز من الآقا ميرزا محمد باقر وأخيه الآقا ميرزا محمد هاشم... قرأ السيد محمد باقر زماناً عند العالم الفاضل الشيخ مرتضى الريزى اللنجانى والمولى محمد حسين الكرمانى الاصفهانى والحاج ميرزا ابوالحسن البروجردى والمولى عبد الكريم الجزى والسيد محمد باقر الدرجه اللنجانى الاصفهانى وغيرهم... وللسيد محمد باقر تأليفات، منها ما جمع من تقريرات بحث أستاذه الدرجه فى الأصول فى مبحث الاستصحاب، ومنها ستين مجلساً فى الموعدة والأخلاق وغير ذلك. وتوفى... سنة ۱۳۵۱ ق، ودفن عند والده الشريف بتخت فولاد».
۱۸. اجازة آية الله ملا محمد حسين فشاركى به سيد محمد باقر نحوى، ۱۳۴۷ ق.
۱۹. اجازة علامه شيخ محمد رضا نجفى اصفهانى به سيد ريجان الدين مهدوى برادر مؤلف، ۱۳۵۴ ق.
۲۰. اجازة آية الله ميرزا محمد هاشم چهارسوقى به سيد محمد باقر بن سيد محمد على ابطحى سدهى اصفهانى، ۱۳۱۵ ق. به نقل از خط معلم حبيب آبادى.
۲۱. اجازة علامه شيخ محمد رضا نجفى اصفهانى به بانو امين، ۱۳۵۷ ق. به نقل از خط علامه ميرسيد على نجف آبادى.
۲۲. اجازة آية الله شيخ محمد كاظم شيرازى به بانو امين، ۱۳۵۴ ق.
۲۳. اجازة آية الله سيد ابراهيم حسيني شيرازى اصطهباناتى به بانو امين، ۱۳۵۴ ق. به نقل از خط علامه نجف آبادى.
۲۴. اجازة علامه شيخ آقا بزرگ طهرانى به معلم حبيب آبادى، ۱۳۵۷ ق.
۲۵. اجازة حجة الإسلام سيد محمد باقر شفتى به آقا محمد كلباسى، به نقل از ظهر كتاب أنوار النزول فى فقه آل الرسول كلباسى.
۲۶. اجازة حاج محمد ابراهيم كلباسى به فرزندش آقا محمد، ۱۲۶۰ ق. نقل از انوار النزول.
۲۷. اجازة شيخ حسن بن جعفر نجفى به آقا محمد كلباسى، نقل از انوار النزول.

۲۸. اجازه شیخ جعفر کاشف الغطاء به حاج محمد ابراهیم کلباسی، به نقل از خط جدّ مؤلف.

۲۹. اجازه فخر المحققین به سید محمد بن اسحاق، به نقل از خط مجیز در ظهر کتاب ارشاد الأذهان موجود نزد حاج شیخ محمد حسن نجف آبادی.

۳۰. اجازه آیه الله میرزا حبیب الله رشتی به آیه الله شیخ ابوالفضل ریزی اصفهانی، عن خطّ المجیز.

۳۱. اجازه آیه الله فاضل ایروانی به آیه الله حاج میرزا ابوالقاسم بن میرزا محمد باقر بن حاج سید علی نقی زنجانی اصفهانی، ۱۲۹۸ ق عن خطّ المجیز.

۳۲. اجازه آیه الله میرزا حبیب الله رشتی به حاج میرزا ابوالقاسم زنجانی اصفهانی، عن خطّ المجیز.

۳۳. اجازه صاحب جواهر به میرزا محمد باقر زنجانی اصفهانی، عن خطّ المجیز علی بعض رسائل المجاز.

۳۴. اجازه آیه الله شیخ مهدی نجفی کاشف الغطاء به میرزا محمد باقر زنجانی اصفهانی، عن خطّ المجیز.

۳۵. اجازه آیه الله شیخ مرتضی انصاری به میرزا محمد باقر زنجانی اصفهانی، عن خطّ المجیز.

۳۶. اجازه آیه الله میرزا محمد هاشم چهارسوقی به میرزا ابوالقاسم زنجانی، ۱۳۱۶ ق عن خطّ المجیز.

۳۷. اجازه آیه الله شیخ الشریعه اصفهانی به میرزا ابوالقاسم زنجانی، ۱۳۲۲ ق عن خطّ المجیز.

۳۸. اجازه سید کاظم رشتی به سید محمد حسن موسوی اصفهانی جدّ مؤلف، ۱۲۵۱ ق. از خط مجیز که اصل آن نزد دوست فاضل دانشمند آقای آقا میرزا محمد علی روضاتی است.

۳۹. اجازه علامه میرزا محمد باقر خوانساری صاحب روضات به آیه الله آخوند ملا محمد حسین کرمانی اصفهانی جدّ امی مؤلف، ۱۲۹۳ ق. به نقل از خط سید هدایه الله موسوی فرزند مجیز.

نسخ: سید مصلح الدین مهدوی اصفهانی، ۱۳۷۳ ق، نسخ تحریری، ۱۷۸ ص، ۱۸ سطری.

۵۰. مجموعه:

۱. روح الایمان

از ملا زین العابدین گلپایگانی (م: ۱۲۸۹ ق)

آغاز: الحمد لله الذی خلقنا بقدرته لمعرفة وعبادته... وبعد، فإنّ تمام السعادة وكمال الفضل الخوض فی أخبار النبی ص وعترته الطاهرين... لا سیما ما یمتوی علی فضیلة من فضائلهم

السنية... فبالحرى لطلاب السعادات وبغاة الدرجات الاجتهاد فى تحصيل هذه التشریفات... وفق الله سبحانه بلطفه الجسيم وفضله العظيم فى عنفوان الشباب حين سنى مجاورتى فى... مدفن سيدنا ومولانا... أبى عبد الله الحسين عليه السلام لتأليف رسالة فى هذا الشأن قد أودعت فيها من جواهر الحقايق... فخلد فى خلدى وجلد فى خاطرى بعد ذلك بأعوام العود إلى ذلك وترصيف مصنف أبسط ومؤلف أفيد... وقد أذن الله تعالى لنا بما أجره على لسان بعض الأعيان من الإخوان أن أسميه بروح الإيمان فأسميه به وبروح الإيقان ونور العرفان ونور الجنان والله المفضل والمنان.

انجام: فزيارته أجمع لتضمنها لزيارة الباقيين كما تقدم والحمد لله... أبد الأبدین.

٢. الاربعين فى أصول الدين

از: ابو حامد محمد بن محمد بن محمد غزالي شافعى (م: ٥٠٥ ق).

آغاز: كتاب الاربعين فى أصول الدين وفيه القسم الثالث من كتاب أقسام الجواهر وهو قسم اللواحق... فمن شاء أن يكتبه مفرداً فليكتب فإنه يشتمل على زبدة علوم القرآن. القسم الأول فى جملة العلوم وأصولها وهى عشرة.

انجام: فاطلبها من كتاب المحاسبة والمراقبة فإنّ هذا الكتاب لا يجتمله والله تعالى يوفّقنا وإياك بفضله وجوده.

٣. شرح منازل السائرين

از: كمال الدين عبد الرزاق كاشانى (م: ٧٣٥ ق)

آغاز: الحمد لله الذى خصّ العارفين بمعرفة ما لا يعرفه إلا هو.

انجام: اللهم اعطنا نوراً واجعل علينا نوراً وزدنا نوراً وأعظم لنا نوراً. صورة خط الشارح رض: ثم إنّ الفقير لما شرع فى شرح هذا الكتاب وأمعن النظر فيه... فإنه كتاب فاق كلّ ما صنّف فى هذا الطريق والله ولى التوفيق.

نسخ: اسماعيل بن عبدالله، ١٢٩٧ ق. (كتاب اول و دوم) ١٩ رجب ١٢٨٧ ق (كتاب سوم). بايادداشتى از

محمد بن حاج عبدالله خوانسارى در ١٣٠١ ق. و مهر كتابخانه صدرالدين كلباسى. ٢٥٢ گ، ٢٠ سطرى.

٥١. مجموعه:

چهار رساله از تأليفات ميرزا محمد تقى بن عبد الرزاق موسوى احمد آبادى (م: ١٣٤٨ ق)

بدين شرح:

١. بساتين الجنان فى علمى المعانى والبيان^١ (٤٧-١)

شرحى است بر منظومه شيخ محمد در علم معانى و بيان كه در ماه صفر ١٣١٩ ق تأليف شده است.

آغاز: الحمد لله الذى بين لنا ببيان انيته معانى الإيمان وأعطانا بيدى، كرمه فصاحة اللسان وفهم القرآن... أما بعد... قد هدانى الله تعالى شأنه فى عنفوان الشباب مع تشتت البال وقلة الأسباب إلى منظومة وجيزة ودره عزيزة تنسب إلى العالم الكامل المسدّد المولى محمد عليه الرحمة من الله الصمد أبحاث فنون الفصاحة فيها مجتمعة لكن لا تزداد أشعارها على مائة... ولما كانت من كثرة الإيجاز تعدّ من الألغاز سنح لى أن أصنّف لها شرحاً يكشف عن المراد.
آغاز منظومه:

الحمد لله وصلى الله على رسوله الذى اصطفاه
محمد وآله وسلّمًا وبعد قد أحبيت أن أنظما
فى علمى البيان والمعانى أرجوزة لطيفة المبانى
أبياتها عن مائة لم تزد فقلت غير أن من حسد
فصاحة المفرد فى سلامته من نفرة فيه ومن غرابته

انجام منظومه:

براعة استهلال انتقال حسن اختتام وانتهى المقال

انجام شرح: ربنا اكشف عنا العذاب إنا مؤمنون إنا موقنون.

٢. محاسن الاديب فى دقائق الاعراب^٢ (٩٥-٤٨)

شرحى است بر كلمات رساله قبل كه در ماه جمادى الاخرى ١٣١٩ ق تأليف شده است.
آغاز: الحمد لله المتفرد بالقدم. أما بعد فيقول العبد الجانى محمد تقى الموسوى الاصفهانى إتى لما فرغت من تأليف كتاب بساتين الجنان... سنح لى أن أصنّف رسالة فى أعراب كلماته كاشفة عن نقاب مخدراتها.

١. الذريعة، ج ٣، ص ١٠٣.

٢. الذريعة، ج ٢٠، ص ١٢٥.

انجام: وتذكروا مؤلفه الفقير بالدعاء فإنّ به قامت الأرض والسماء...

۳. توضیح الشواهد (۹۶ - ۱۲۸)

شرحی است فارسی بر اشعاری که مؤلف در کتاب بساتین الجنان بدانها استشهاد کرده است.

آغاز: ستایش بی منتها دانای یکتایی راسزد که شواهد ربوبیتش را به توضیح انبیاء و مرسلین بر بندگان هویدا فرمود... اما بعد چنین گوید نامه سیاه بندگان و ضعیف ترین شرمندگان... که چون از تألیف کتاب بساتین الجنان و محاسن الأعراب فراغت حاصل نمود به خاطر فاطر چنین خطور کرد که فهم اشعاری که در مقام استشهاد در کتاب بساتین الجنان ذکر نموده ام از برای مبتدی دشوار است رساله ای بنگارم در بیان معانی و مراد از آن اشعار شاید مبتدی را به کار آید.

انجام: خدای اجر دهد هر که شد بر او غمخوار.

۴. ترغیب الطلاب^۱ (۱۵۹ - ۱۳۰)

آغاز: الحمد لله... أما بعد فإن العبد المحتاج إلى الله القوی... يقول إن هذه يا إخوانی رسالة وجيزة ودره عزیزه تشتمل على شرافة علم النحو وفضله... وتشتمل على ثلاثة أبواب.

انجام: هذا آخر ما جرى به القلم عند كمال الحزن والألم بيد مؤلف راجی رحمة ربّه القوی... ۱۳۱۹ق.

نسخ: مؤلف، ۱۳۱۹ق. نسخ زیبا، عناوین به شنکرف. با حواشی نستعلیق زیبا از مؤلف. ۱۶۲گ، ۱۶ سطر. (نسخه کتابخانه مرحوم حجة الاسلام سید محمد فقیه احمدآبادی).

۵۲. مجموعه:

۱. المفصل فی صنعة الاعراب (۸۲ - ۱)

از: ابوالقاسم محمود بن عمر زنجشیری (م: ۵۳۸ق).

انجام افتاده: کالقود والقصوى عنده وعند الأخصش قیاس.

۲. کتاب فی النحو (۱۰۰ - ۸۶)

از: ؟

آغاز افتاده: وأتحفته بحضرة السيد الكبير الكريم العفيف النظيف العميد السعيد قرة عين

الرسالة ودرة بحر السفارة... ركن الحق والدين حسين بن علي الحسنى جعله الله للمتقين إماماً... وهو الذى يعلم قدره ويطلع من أفق القبول بدره ومما حذانى إليه ودادى لأهل بيت الرسول وانجذاب فؤادى إلى أفلاذ كبد البتول... النحو علم بأصول يعرف بها أحوال اللفظ العربى.

انجام افتاده: العاطفة الواو والفاء وثم وحتى... وقد يجىء لترك الشىء إلى الأهم.

٣. توضيح الالغاز (١١٢ - ١٠١)

از: ميرزا على محمد بن محمد على شريف اژه اى (م: ١٣٣٢ ق).

آغاز: الحمد لله الذى جعل العربية مفتاح الكلام... وبعد فيقول العبد الضعيف النحيف على محمد بن محمد على الشريف عقى الله عن ذنوبهما بلطفه اللطيف لما كان من الكلمات ما لا يدرك معناه بأول إمام بل ينبغى التعمق فيه لكونه من مشكلات الكلام... صرفت عنانى فى قل من زمانى نحو ذلك أى جمعت أغازاً من الآيات المشكلة ووضحتها بما يناسب حال المبتدى والمنتهى من الطلبة.

انجام:

لقد أتمته حمد الربى   على ما قد أعان من الكتاب
ليدعو الله بعدى من رآه   بمغفرة وتجزيل الثواب
فقد أيقنت أن الخط تبقى   وتبلى صورتى تحت التراب

...

فأصلح يا أخى زلاً ترى فى   كتابى وادع لى مولى الموالى
ومن على بالتصحيح مهما   ترى من هفوة لى فى المقال
فإن الصفح شيمة كل بر   وإن العفو من مرضى الخصال
ولا تنس المؤلف من دعاء   وقاك الله من صرف الليالى
وما أدرى أحوالى بعد موتى   نجاة أم نكال فى نكال

وقد بلغ الكلام إلى هذا الكلام على يد مؤلفه أحقر الأنام الغريق فى بحر المعاصى والآثام على محمد بن محمد على بن عبد الله بن علي أكبر المشتهر بالاجيه صاحب كتاب زبدة المعارف... وقد وقع التوفيق للإتمام فى الربع الرابع من اليوم الرابع للأسبوع الأول من النصف الأول للشهر العاشر من العام الخامس للعشر التاسع للمائة الثالثة من الألف الثانى من الهجرة...

در پایان اشعاری که بعضی شعرا در باب این کتاب به اسم مؤلف گفته اند آمده که دو بیت
آخر آن چنین است:

بود هجده سال سنم که گرفت اندر این تحقیق عظم آستین
از پی تاریخ او گفتا شریف: رتبنا أوضح کله للطالین ۱۲۸۰

۴. رساله فی التعادل والتراجیح (۱۲۷ - ۱۱۷)

از:؟

آغاز: الحمد لله رب العالمین... خاتمه فی التعادل والتراجیح اعلم أولاً أنّ هذه المسألة من
مهمات المسائل الأصولية.

۵. فوائد فی تفسیر القرآن الکریم (۱۳۵ - ۱۲۸)

از: میرزا محمد تقی بن عبدالرزاق موسوی احمدآبادی (م: ۱۳۴۸ ق)
تفسیر آیات ۷ تا ۹ سوره آل عمران است که از استاد اعظمش که نام او را ذکر نکرده استفاده
نموده است.

آغاز: الحمد لله الذی وفقنا للإیمان وأخرج من قلوبنا الزیغ والعدوان... أمّا بعد، فبقول العبد
الراجی إلى رحمة ربّه القوی العبد الجانی الفانی محمد تقی بن عبدالرزاق الموسوی الاصفهانی...
إنّ هذه کلمات شریفة وفوائد خفیفة وبیانات لطیفة وتوضیحات نظیفة فی تفسیر القرآن وکتاب
الله الملك المّتان ممّا سمعته من الأستاذ الأعظم والمولی المعظم العالم الربّانی والفاضل الصمدانی
رئیس أهل التحقیق وعمدة أهل التدقیق فخر الفقهاء والمجتهدین، أفضل العلماء العاملين، ملجأ
الأنام وحجة الإسلام، زبدة الأخیار الأبرار، الذی علم اسمه الشریف من غایة الاشتهار، دام ظلّه
العالی علی رؤس أهل الإسلام... فقال دام مجده: قوله تعالی: فأما الذین فی قلوبهم زیغ
فیبتعون ما تشابه منه ابتغاء تأویله...

۶. انیس المتفرّدين ومصاحب المتجرّدين (۱۵۰ - ۱۳۹)

از: میرزا محمد تقی بن عبدالرزاق موسوی احمدآبادی (م: ۱۳۴۸ ق)
مجموعه ای است مشتمل بر مطالب متفرقه که پس از کتاب مستطاب بساتین الجنان در
سال ۱۳۱۸ ق شروع در تألیف آن شده است.

آغاز: أبتدأ فی أول الكتاب وافتتاح الباب بحمد الملك الوهاب الرحیم التّوّاب وأقول متوکلاً علیه:

عنوان صحیفه نام یاراست تمجید خدای کردگاراست
آغازبه نام دوست کردم آن چیزکه آن نکوست کردم

۷. تحفة المتأدین فی شرح هداية الطالبین (۱۹۲ - ۱۵۲)

از: میرزا محمد تقی بن عبدالرزاق موسوی احمدآبادی (م: ۱۳۴۸ ق)

شرحی است مبسوط بر کتاب الهدایة فی النحوکه تنها شرح سه فصل اول از مقدمه نگاشته شده است. مؤلف در آغاز رساله نظری از استادش سید سند و عالم معتمد آقا سید محمود کلیشادی اصفهانی نقل کرده است.

آغاز: الحمد لله الواحد الأحد الفرد الصمد... أما بعد، فيقول العبد المذنب الجاني محمد المدعو بتقى ابن عبدالرزاق الموسوي الاصفهاني الملقب بافتخار الدين المكنى بأبي عبدالله... إني بعد ما تعلمت علم النحو... كنت مشتاقاً إلى تأليف كتاب كاشف للحقائق... فاخترت بقلبي الضعيف وفؤادي الخفيف أن أكتب شرحاً على كتاب هداية الطالبين المنسوب إلى بنت الشيخ أبي عثمان ابن حاجب المالكي... وكان ذلك في عنفوان الشباب مع تشتت البال وقلة الأسباب فأحمد الله الكريم اللطيف على أن وهبني لهذا التأليف.

انجام افتاده: وقيد ابن هشام الكبرى بكونها اسمية حيث قال الكبرى هي الاسمية التي خبرها جملة.

نسخ زیبا و نستعلیق: محمد تقی بن عبدالرزاق بن عبدالجواد بن حاجی سید مهدی موسوی اصفهانی خراسانی، ۱۳۱۹ ق (کتاب اول). کاتب در پایان کتاب اول در حاشیه می نویسد: «قلم اینجا رسید و سر بشکست. با کدام زبان کدام الم را تقریر کنم و چگونه پاره های جگر را به سر قلم تحریر کنم. لا أضحک الله سنّ الدهران له... پدر گرامم العالم الربانی و الحبر الصمدانی، الجامع بین مرتبتی العلم والعمل، المبریء عن کل نقص و خطل، فقیه آل الرسول و رئیس العلماء الفحول، از دار دنیا به جانب دار عقبی میل فرمود، به مرض حسبه مطبقة... روح مقدّسش به عالم قدس ارتحال فرمود». ۱۳۱۷ ق (کتاب دوم و سوم). در فاصله بین رسائل، فواید متفرقه و اشعاری از مؤلف و دیگران کتابت شده است، از جمله دو صفحه اشعار منتخبه از الفیه سید محمود کلیشادی در نحو (استاد کاتب) و سه صفحه آغاز شرح الخبیس علی الکافیة فی النحو. ۱۹۲ گ، سطور مختلف. (کتابخانه خاندان مؤلف)

۵۳. مجالس الابرار

از: سید محمد جواد بن محمد رضا خراسانی اصفهانی (م: ۱۳۵۲ ق).
چهل و پنج مجلس در مواعظ و نصایح است که در سال ۱۳۱۵ ق شروع به نگارش آن شده است.

آغاز: الحمد لله الذي توحد بالوحدانية وتفرد بالألوهية... وبعد، چون این احقر عباد سید محمد جواد بن المرحوم المبرور المغفور السيد محمد رضا بن المرحوم المبرور الحاج سید یوسف الخراسانی اعلی الله مقامهما به اصرار بعضی و خواهش آنها ذکر مواعظ و نصایح بشود مختصراً لهذا و طلباً لتوفيقه و مرضاته شروع در آن نمودم.

نسخ: مؤلف، ۱۳۴۵ ق، ۲۸۷ گ، ۳۶ سطری. (کتابخانه خاندان مؤلف)

۵۴. جواهر الحكم

از: ملا لطف الله شمس الذاکرين ريزی لنجانی اصفهانی (م: ۱۳۵۶ ق)
مجموعه ای مفصل از مجالس منبری است با موضوع عقاید.

آغاز: الحمد لله الذي أنشأ الوجود من العدم، وأرقم على لوح الانسان أسرار القدم، وأصلّى وأسلم على أول بحر... في بحر الهوية، وأول نار أوقدت من مصباح القدمية، الذي كان أحمداً في ملكوت العالمين، ومحموداً في جبروت المخلصين، ومحمداً في ملأ المقرّبين... أمّا بعد، چنین گوید این فقیر حقیر کثیر التقصیر، الراجی إلى الله المهدي بلطف الله، تراب أقدام الواعظين الملقب بیدرالدین ابن شمس الذاکرين الريزی الاصفهانی که چون این کتابی است مشتمل بر جواهر آیات و اخبار و فضایل و مناقب و مصائب آل عصمت عليهم سلام الله و نبذة من قواعد الحکمیة مطابقاً للآیات والأخبار؛ اورا موسوم به جواهر الحكم نمودیم، وباللّٰه التوفیق.

نسخ: مؤلف، ق ۱۴، ۸۴۶، ص ۱۳ سطری.

۵۵. جزاء الاعمال في الاخبار الواردة في المال

از: سید محمود بن علی خاتون آبادی اصفهانی (م: ۱۳۵۲ ق).

نوزده مجلس موعظه است که در سال ۱۳۲۵ ق تألیف شده است.

آغاز: مبدأى راسپاس که ممکنات را از کتم عدم به عرصه وجود کشانید، و به مفاد ولقد کرمنابنی آدم وجود انسانی را بر سریر کرامت نشانید... وبعد این عامی خاطی، تراب اقدام محبین ائمه اطهار، المرجورحمة ربّه الغفار حاجی میر محمود الحسنی الحسینی الموسوی الاصفهانی

المعروف به خاتون آبادی، ابن العلامة المیرسید علی، بن الوحید فی زمانه میر محمد صادق، ابن السلیمان فی وقته میر محمد رضا، ابن العلامة المعروف فی الآفاق میر ابوالقاسم المدرّس بالمدرسة السلطانی، ابن الأباذرفی الدوران میر محمد اسماعیل، ابن العلامة میر محمد باقر المدرّس، ابن الزاهد عن الدنيا صاحب الفضائل والكرامات حياً ومضجعاً میر محمد اسماعیل المدرّس فی المسجد الجدید العباسی المدفون فی البقعة فی تحت فولاد المعروف ببقعة الخاتون آبادی... به عرض برادران دینی می رسانند... مؤلفی تمام نموده ام قبل از این که مشتمل است بر اصول دین و ادله آن بر حسب فهم عوام در کمال اختصار، و بعد از آن مختصری از شرایط نماز از شرایط صحّت و قبول و کمال آن، و مختصری از صفات حسنه و رذیله، و موسوم نمودم آن را به عنوان الصلاة، که مشتمل است بر چهل مجلس، و بعد از فراغ از آن به خواهش بعضی از اخوان دینی عازم شدم بر جمع اخبار محشر از ابتداء صور اسرافیل و احیاء مخلوق تا دخول جهنم و بهشت و صفات آن و مواقف محشر، و اعمالی که سبب نجات از هر موقفی است، و اعمالی که سبب سختی آن موقف است، و جزای اعمال در آن موقف بر حسب ترتیب مواقف، و مختصری از مصایب خامس آل عباء... و مرتّب نمودم آن را به نوزده مجلس بر حسب عدد حروف بسم الله تيمناً وتبركاً و یک مقدمه.

نسخ: مؤلف، ۱۳۲۵ ق. ۶۱۰ ص، ۱۷ سطر. (کتابخانه خاندان مؤلف)

۵۶. ذخیره المعاد

از: سید محمود بن علی خاتون آبادی اصفهانی (م: ۱۳۵۲ ق).

نود مجلس وعظ است که در سال ۱۳۴۳ ق تألیف شده است.

آغاز: الحمد لله الذي قصرت أوهام العارفين عن إدراك كنه ذاته، وانحسرت أفهام العارفين عن عرفان كنه صفاته... أما بعد، اين بنده عاصی خاطی، اقلّ العباد عملاً وأحقّهم قدراً وأكثرهم زللاً، تراب اقدام محيّن ائمه اطهار، المرجو من ربّه الغفّار، حاجی میر محمود بن سید علی بن محمد صادق الحسنى الحسينى الموسوى الخاتون آبادی عفى الله عن جرائمهم به عرض برادران دینی و ایمانی و اخلاء روحانی می رساند که چون قبل از این مؤلفی مرتّب نمودم در احوالات محشر از ابتداء صور اسرافیل و عقبات قیامت تا دخول بهشت و جهنم...

نسخ: مؤلف، ۱۳۴۳ ق. ۹۲۱ ص، ۱۴ سطر. (کتابخانه خاندان مؤلف)

۵۷. الفصول الغروية

از: شيخ محمد حسين بن محمد رحيم اصفهاني حائري (م: ۱۲۵۵ ق)
جلد دوم آن است از مقاله دوم در ادله سمعيه تا آخر تعادل و تراجيح.
آغاز: المقالة الثانية في الأدلة السمعية القول في الكتاب. اتفق علماء الإسلام...^۱
انجام: هذا غاية ما أردنا بيانه وقصدنا في سلك التحرير تبيانه والحمد لله أولاً وآخراً...
نسخ: ابوالقاسم شريف حسيني اصفهاني، ربيع الاولي ۱۲۶۶ ق. نسخ زيبا، عناوين به
شنگرف، در حاشيه تصحيح شده. اين نسخه را ميرسيد علي حسيني خاتون آبادي در سال
۱۲۷۷ ق در بلده طيبه مبارکه كربلاي معلی از ملا محمد علي كتابفروش اصفهاني اتياع کرده
است، با تاريخ تملکي از همودر ۱۲۹۲ ق. ۶۹۵ ص، ۱۹ سطري.

۵۸. رسالة في اللباس المشكوك^۲

از: آقا ضياء الدين بن ملا محمد عراقي نجفي (م: ۱۳۶۱ ق).
آغاز: اعلم أنه قد يظهر من المحقق في شرايعه وجماعة أخرى من الأعلام عدم جواز الصلاة
فيما يشك أنه مما اتصل في فيه لاحتمال كونه حريراً.
انجام: والله العالم وتتمة الكلام موكول إلى محله وقد فرغنا من تسويده يوم الخميس من
العشرين من رجب المرجب سنة ۱۳۴۲ على يد أقل الأقل الأحقر ضياء الدين بن محمد العراقي
عفي عنهما.

نستعليق: كاتب نامعلوم، ۲۰ صفر ۱۳۵۵ ق. ۴۸ ص، ۱۶ سطري.

۵۹. شرح نجات العباد

از: احتمالاً از ميرزا جمال الدين كلباسي (م: ۱۳۵۰ ق).
آغاز: المقصد الثامن في البحث عن صلاة المسافر والكلام أولاً في شروطها، وهي أمور ستة
على ما يأتي إن شاء الله تعالى بيانها وتفصيلها. (أحدها قطع المسافة) ولا خلاف في اعتبارها.
انجام: (على ما حول الضريح المبارك مما لا يزيد على خمسة وعشرين ذراعاً بذراع اليد)

۱. اين كتاب در الذريعة، ج ۱، ص ۴۰۲. تحت عنوان «الأدلة السمعية من الكتاب والسنة» في مجلد ضخيم لبعض
الأصحاب عنوان شده وگفته مؤلف در ۱۲۳۳ ق از تأليف آن فارغ شده است.
۲. اين رساله به همراه روائع الأمالي في فروع العلم الإجمالي از آقا ضياء الدين عراقي در نجف اشرف چاپ شده
است.

ولکنک قد عرفت أنّ التحديد المذكور لا مستند له مطلقاً. وقد وقع الفراغ بحمد الله تعالى من تحرير تلك الأوراق في أزمنة وقوفی فی المشهد المقدّس الغروی علی مشرفه آلاف التحیات... وأرجو من الله تعالى أن يعاملنا بفضله الواسع وبرحمته الواسعة وأن يجعل عواقب أمرنا خيراً فإنه برّ كريم رؤف رحيم.

نسخ: میرزا جمال الدین بن ابوالعالی کلباسی، ۱۳۴۰ ق. در نجف اشرف، (کتابخانه خاندان کلباسی)

۶۰. شرح شرائع الاسلام

احتمالاً از: سید اسد الله بن سید محمد باقر شفتی (م: ۱۲۹۰ ق).
شرح کتاب الطهارة والصلاة از شرائع الإسلام محقق حلی است که در آن از شیخنا الفقیه فی الجواهر یاد شده است.

آغاز: الحمد لله رب العالمین... کتاب الطهارة. الطهارة لغة كما في الصحاح النزاهة، وشرعاً كما عن الشيخ ره في النهاية ما أشار إليه المصنّف.

نسخ خوانا: سید نصیر الدین موسوی، ۱۳۳۶ ق. عناوین به شنگرف. با حواشی به خط مؤلف ظاهراً. (آقا نصیر الدین فرزند آقا میرزا محمد علی بن سید عبدالحفیظ موسوی کابلی از خاندان حجة الاسلام سید محمد باقر شفتی و از فضیله اصفهان بوده که در سال ۱۳۶۰ و اندی در سفر مکه وفات کرده است). ۳۲۷ گ، ۱۵ سطر. (کتابخانه مسجد رکن الملک)

۶۱. حاشية كفاية الاصول

از: آقا ضیاء الدین بن ملا محمد عراقی نجفی (م: ۱۳۶۱ ق).
از حواشی بسیار دقیق و علمی کفایة الاصول است که در مطبعه جبل المتین اصفهان در دو جلد به چاپ رسیده و به آیه الله سید محمد نجف آبادی (از علما و مدرّسین بزرگ اصفهان، م: ۱۳۵۸ ق) نسبت داده شده است. علامه روضاتی در تعلیقات مکارم الآثار (ج ۶، ص ۲۲۱۸) تحت عنوان تذکر مهم می نویسد: «از جمله تألیفات مرحوم آقا ضیاء الدین عراقی قدّس الله روحه که در مقدمه روائع الأمالی از آن یاد شده تعلیقه علی کفایة الآخوند الخراسانی است. از آن جا که این نابغه دوران با آن همه عظمت مقام علمی و عملی، در زمان حیاتش بخت مساعدی نداشته و این بی اقبالی را دیگران هم می دانستند و هم خود بدان واقف بود... مع

الأسف بعد از فوت نیزبی اقبالیش تمام نشده واز آن جمله در اثر عدم تحقیق و اشتباه و قصور چند نفر، نه به عمد و غرض و تقصیر، تعلیقه کفایة الاصول او بالتمام به نام عالم جلیل القدر دیگری از دوستان قدیم وی در حوزه مرحوم آخوند خراسانی که نسخه ای به خط خود استنساخ نموده بود، چند سال قبل در ایران طبع و منتشر گردید. والله العالم».

آغاز: الحمد لله رب العالمین... قوله: نفس موضوعات المسائل أقول إن الالتزام بذلك إنما يصح بناء على كون الغرض المترتب على مجموع المسائل أمراً وجودياً واحداً وبسيطاً.
انجام: أو هي مع مفاد الإطلاق في نفس مدلول الأمر من حيث اليقين وغيره والله العالم. قد تمت النسخة الشريفة على يد أقلّ خدام الشريعة المطهرة محمد بن حسين الموسوي النجف آبادي في يوم عيد النيروز الواقع في منتصف شهر شعبان المعظم ١٣٤٢ ق.
نسخ خوانا: سيد محمد نجف آبادي، ١٥ شعبان ١٣٤٢ ق. ٢٧١ گ، ٢٤ سطري. (کتابخانه فرزند مؤلف).

٦٢. جوامع الفصول في تحرير علم الاصول

از: سيد محمد بن محمد حسين موسوي نجف آبادي (م: ١٣٥٨ ق)
تقريرات درس اصول فقه آخوند خراساني است مشتمل بر مقدمه و مقصد اول درشش مقاله، شامل مباحث اوامر، نواهي، مفهوم و منطوق، عموم و خصوص، مطلق و مقيد و مجمل و مبين.

آغاز: الحمد لله رب العالمین... وبعد فيقول العبد الاثم الفاني محمد بن محمد حسين الموسوي النجف آبادي
الاصفهاني: إن هذه تحقيقات لطيفة وتدقيقات رشيقة مما حققه الأستاذ العلامة... شيخنا و أستاذنا الشيخ محمد كاظم الخراساني... وهي مشتملة على مقدمة ومقاصد وخاتمة، وسميتها بجوامع الفصول في تحرير علم الأصول.
انجام: المقالة السادسة في المجمل والمبين... ولأجل هذا أعرضنا عن ذلك إذ لافائدة فيه إلا الإطناب، وقد تم الكتاب.

نسخ: ١٣٤١ ق. كاتب نامعلوم. سيد هادي بن سيد عبد الله ابن حاج ميرزا محمد پاقلعه درسال ١٣٤١ ق در مجلس درس مؤلف حاضر می شده این نسخه را با حضور مؤلف با نسخه اصل مقابله و تصحيح کرده است. قطع نیمه رحلی، ١٣٣ ص، ٤٣ سطري. (کتابخانه فرزند مؤلف)

۶۳. أصول الفقه

از: سید محمد بن محمد حسین موسوی نجف آبادی (م: ۱۳۵۸ ق)
آغاز: المقصد الثالث فی الأصول العملية. الحمد لله الذی وقفنا للاشتغال بالبرائة من أعداء
الدين، مستصحباً لولاية الائمة الطاهرين.

پایان مقام اول: قد تمّ علی يد مؤلفه الفقير الى الله الهادي محمد بن حسين الموسوي النجفي
آبادي في بلدة سامراء على ساكنيها التحية والثناء في ليلة القدر من شهر رمضان سنة اثنين و
عشرين وثلاثمائة بعد الالف من الهجرة ۱۳۲۲.

آغاز مقام ثانی: الحمد لله الذی استصحبنا ولاية اوليائه والصلاة والسلام على خير خلقه
محمد ص وأوصيائه... المقام الثاني في الاستصحاب وقبل الشروع فيه ينبغي تقديم أمور مرتبط
بذلك. الأول إتهم اختلفوا في معناه الاصطلاحی على وجوه لا يهتّمنا التعرض لها وإطالة الكلام
فيها

انجام افتاده: وأما الصورة الثانية وهي ما إذا شك في بقاء الكل من جهة الشك في قيام فرد
آخر مقام الفرد الذی تحقّق الكلّ في ضمنه بعد القطع بارتفاعه...

نسخ زيبا: مؤلف، ۱۳۲۲ ق در سامراء، ۱۴۴ گ، ۱۷ سطری. (کتابخانه فرزند مؤلف)

۶۴. تقریرات

از: سید محمد بن محمد حسین موسوی نجف آبادی (م: ۱۳۵۸ ق)
شامل:

۱. مباحث استصحاب که در سال ۱۳۱۶ ق نگاشته شده است.
۲. مقصد پنجم در تعادل و تراجیح که در سال ۱۳۱۷ ق در نجف اشرف تدوین گشته است.
۳. مقام ثانی در استصحاب که در سال ۱۳۲۱ ق شروع در نگارش آن شده است.
۴. کتاب القضاء
۵. أقسام الولاية
۶. کتاب البيع

آغاز: الحمد لله الذی جعلنا من أمة محمد خاتم أنبيائه ووقفنا للاشتغال بالبرائة من أعدائه
وأكرم علينا استصحاب ولاية أوليائه... أما بعد الكلام في حجية الاستصحاب وقبل الشروع في
أصل المطلب لا بدّ من تقديم أمور

نسخ: مؤلف، ۱۳۱۶ ق، ۱۳۱۷ ق، ۱۳۲۱ ق. ۲۳۴ گ، ۲۱ سطر. (کتابخانه فرزند مؤلف)

۶۵. رساله فی الترتب

از: سید محمد بن محمد حسین موسوی نجف آبادی (م: ۱۳۵۸ ق)
تقریر درس علامه سید محمد فشارکی اصفهانی است که در سال ۱۳۱۹ ق در نجف اشرف
نگاشته شده است.

نسخ: مؤلف، ۱۳۱۹ ق. مدرسه صدر نجف اشرف. قطع جیبی، ۱۴ گ، ۱۲ سطر.

۶۶. عیون الوصول إلى علم الاصول^۱

از: آقا محمد مهدی بن حاج محمد ابراهیم کلباسی (م: ۱۲۷۸ ق).
متنی موجز در اصول فقه که در شب قدر سال ۱۲۵۶ ق در سفر مؤلف به شهرری به اتمام
رسیده است.

آغاز: الحمد لله الذي هدانا إلى معالم الإسلام... وبعد فيقول العبد المذنب الآثيم والمتعطش
إلى فيض جود ربه الكريم محمد مهدى بن محمد ابراهيم عاملهما الله بلطفه العميم: إتي لما
حررت في الأصول المشارق ورسائل وست مجلدات من المصاييح وفي الفقه جلد الطهارة من
شرح اللمعة الدمشقية وجزباً كاملاً من منهج السداد في شرح الإرشاد أردت أن أحرر في
الأصول مختصراً جامعاً لجميع المسائل بعبارات قريبة إلى الطباع وتقريرات مقبولة عند الاسماع.
انجام: وليكن هذا آخر ما أردنا تحريره من قواعد الأصول وقد فرغت منه بحمد الله سبحانه
في سفرى إلى طهران في أفضل الشهور... في زاوية سيدنا عبدالعظيم عليه آلاف التحية
والتسليم...

نسخ زيبا: مؤلف، ۱۵۶ گ، ۱۷ سطر. (کتابخانه خاندان کلباسی)

۶۷. إشارات الاصول

از: حاج محمد ابراهیم بن محمد حسن کلباسی (م: ۱۲۶۱ ق)
آغاز: الحمد لله الذي مهّد لنا قواعد الدين وجعلها ذريعة لمعارج الحق المبين.
انجام افتاده.

نسخ: محمد مهدی کلباسی، فرزند مؤلف، ق ۱۳، ۳۷۶ گ، ۲۰ سطر. (کتابخانه خاندان
کلباسی)

۶۸. مصابیح الاصول^۱

از آقا محمد مهدی بن حاج محمد ابراهیم کلباسی (م: ۱۲۷۸ ق).

متنی مبسوط در اصول فقه است که مؤلف از افادات پدر علامه اش حاج محمد ابراهیم کلباسی جمع آوری و آن را طی ۱۵ سال مدوّن کرده، سپس در سن شصت سالگی پس از آن که آثار فراوانی در فقه و اصول نگاشته بود به تهذیب آن پرداخته و آن را بر اساس ترتیب اشارات الاصول پدرش مرتّب نموده است. این کتاب به تصریح مؤلف در عیون الاصول در شش جلد تدوین شده است.

وی در آغاز شرحی مبسوط و خواندنی از تلاش های خود در تحصیل علم و تدوین آثار علمی ذکر کرده که جهت استفاده محققین به نقل گزیده آن می پردازیم. وی می نویسد:

«صرفت عمری بعد الفراغ من تحصیل العلوم الأدبیه فی تحقیق علم الاصول؛ فحضرت عند الوالد الماجد المحقق العلامة... حتی أن حرّرت فی الاصول المشارق، وبعض الرسائل كرسالة الاستصحاب. ثم تشرفت فی خدمة الوالد الماجد العلامة بزيارة المعصومة المكرّمة فی بلدة قم... واقفنا فی بیت وحید الزمان وفرید الدوران... صاحب المناهج والغنائم والقوانين، أعلى الله مقامه فی علیین. فتلطف فی نهاية التلطف والتكريم والتحسين، وكان سنّی فی ذلك الزمان متجاوزاً عن البلوغ ثلاث سنين، واستفسر طاب ثراه من الوالد الماجد المحقق عن فهمی واستعدادی وقوة تصرفی فی المسائل والأحكام؛ فأجاب الوالد الماجد العلامة: إن اعتقاد السيد المحقق القمقام، وحید عصره وفرید دهره، صاحب المطالع والتحفة والزهرة البارقة، أنه ليس له فی أمثاله مثل ولا نظیر. ثم بعد مضي ليال قليلة طلب المحقق العلامة الإمام متّی كتابه مشتملة على تحقیق مسألة من المسائل وحكم من الأحكام؛ ليعرف بذلك صحّة ما قاله السيد المحقق العلامة فی حقّی. فابتهجت من ذلك نهاية البهجة، وأرسلت إلى خدمته الرسالة الاستصحابية والرسالة المسماة بمشارق الأنوار فی المسائل الأصولية المستنبطة من الأخبار؛ فلاحظها وكتب على رسالة الاستصحاب حواشی جلیلة وفوائد عظيمة، فاقتخرت بهذا الفضل والنعمة... ولكن مع ذلك قد تلطف بی أطفاف جلیلة، وأوصانی بوصايا نافعة، منها: ترك النكاح إلى البلوغ إلى الثلاثين... ومنها: إتمام علمی الاصول والفقه على وجه التحقيق والتوسيط إلى بلوغ السنّ إلى خمس

۱. الذریعة، ج ۲۱، ص ۸۴. علامه طهرانی می نویسد: رأیته بخطه الجید فی عدة مجلدات عند ابن أخیه الميرزا أبی الهدی الكلباسی فی النجف.

وعشرين. قال: فبعد ذلك تصرف عمرک فی تحصیل المعقول وغيره من الفنون یعنی بقدر الضرورة والحاجة. فصرفت أوقاتى ليلاً ونهاراً فى تحصیل علمى الأصول والفقہ والحديث والرجال عند الوالد المحقق العلامة، أعلى الله مقامه. فإنه بعد المراجعة من زيارة المعصومة المكرمة اشتغل بتدريس الفقه والأصول من أولهما وصنّف فى الأول طهارة شرح الكفاية المسمّى بشوارع الهداية، وجمعت له عبارة الفقهاء فى مجلدات عديدة، وفى الثانى الإشارات بأوجز العبارات، وحقّق فيها المسائل والقواعد بالبراهين والدلائل على وجه لم يسبقه أحد من الأفاضل، لا من الأواخر ولا من الأوائل، وكان مدة إتمامها عشرين سنة. وتشرفت بالحضور عنده مع الطلاب والأجلة الكرام فى درسيه فى الأصول والفقه على الدوام وانتفعت من تحقيقاته وإفاداته الشريفة مدى الأيام إلى آخر عمره الشريف، وهوانان وثمانون سنة من الأعوام... وجمعت فى الأصول جميع تحقيقاته وإفاداته فى أغلب المباحث على وجه التحقيق والتنقيح فى كتاب مبسوط جامع لتحقيقات الفحول موسوم بمصاييح الأصول، وفى الفقه أغلب تحقيقاته وإفاداته فى مجلدات من شرح اللمعة الدمشقية... ومن العجائب انه بعد خروج بعض مجلدات المصاييح تفألّت من القرآن فى أنه هل يصير هذا الكتاب من الكتب المعتمدة عند الأعيان، فجاء: «ولقد زينا السماء الدنيا بمصاييح وجعلناها رجوماً للشياطين» وصرت مسروراً من ظهور تلك الآية، واشتغلت بترصيفه على وجه التهذيب والتنقيح والمتانة. فخرج منه مجلدات عديدة فى المبادئ اللغوية والأمروالنهى والعام والخاص والمطلق والمقيد والمجمل والمبين والظاهر والمجاور والمنطوق والمفهوم والإجماع، فى خمسة عشر سنة. ثم بعد ذلك وإن اشتغلت فى التدريس بعلمى الأصول والفقه، لكن فى التصنيف والتحرير اشتغلت فى الفقه بالخصوص والانحصار فى الليل والنهار، وصنّفت فيه مجلدات من شرح اللمعة... ومع ذلك صنّفت فى الأصول متناً مختصراً جامعاً موسوماً بالعيون، ثم بعد ذلك كلّه شرحت المجلد الأول من المنهاج المحرّر فى الفقه من الوالد المحقق المغفور له، أعلى الله مقامه فى دار السلام، من الطهارة إلى الوقف والمهمات فى ستّ مجلدات، متجاوزة عن ثمانين ألف بحسب الآيات. وبعد ذلك حرّرت فى الأصول متناً جامعاً مختصراً موسوماً بحقائق الأصول، فخرج منه أجزاء نرجوا من الله سبحانه أن يوفقنى لإتمامه. ثم بعد ذلك حرّرت فى الأدلة العقلية مجلداً من المصاييح على طريق البسط والضبط والجمع، والاشتغال على التحقيقات الجليلة والفوائد العظيمة والأصول الأصلية والقواعد الكلية العقلية والشرعية. ثم بعد إتمامه شرعت بعد الستين فى مباحثة علم الأصول من البداية وأجلت النظر فى مجلدات

المصاييح وتغيير ما يلزم تغييره فيها مع زيادة التحقيق والتنقيح والتهذيب، وتنظيمها بنظم الإشارات؛ ليكون موضعاً لما فيها من الإشكالات والتدقيقات، فإنها كنز من كنوز الشريعة، من مصنفات والدنا المحقق العلامة أعلى الله مقامه في دار الكرامة؛ فانه قد أودع فيها نقود الحقايق وفوائد درر الدقايق ومعادن جواهر اللطائف، مما لا يوجد في غيره من السوالمف. والإينصاف أنه كتاب جامع لجميع المسائل اللازمة المهمة في الأصول لا يتمكّن من توصيفه إلا من أيده الله سبحانه، ولا يقدر على جمعه وتحقيقه إلا من عصمه الله سبحانه من الضلالة والغواية وأسعده معارج الحق بالدراية، وبالغ في اقتناص العلوم نهاية البذل والمجاهدة، بحيث صار إلى أعلى مراتب العلم والفضيلة... ولكّنه مشتمل في الأغلب ولا سيما المجلّد الأول منه على كثير من الدقائق والصعاب؛ ولذلك يحتاج إلى التوضيح والتبيين لأكثر الطلاب، بل ولذلك لم يحم حولها بالتدريس أغلب العلماء والأصحاب؛ ولذلك سأل مني جم غفير من الأفاضل والطلاب أن نوضح ونبين مشكلاته ولو بالإشارة والاختصار؛ فلذلك شرعت بعد الستين في الشهر الحرام من شهور سنة الاثنين بعد الألف والمائتين والسبعين من الهجرة النبوية المقدسة في تدريس الأصول لتبيين مسائل الأصول وإيضاح مشكلات الإشارات للفضلاء والفحول وتنظيم المصاييح بالتهذيب والتنقيح على نهاية المأمول... فنقول: إنه مرتب على مقدمة ومقاصد وخاتمة».

انجام: فلو كان النزاع في الجواز فكلّ من الاحتمالين مجوز عقلاً بلا إشكال. وليكن هذا آخر الكلام في مباحث الحقيقة والمجاز.

نسخ: مؤلف، ١٢٧٢ ق. ٢١٤ برگ، ٢١ سطرى. (كتابخانه خاندان كلباسى)

٦٩. البشارات في شرح الاشارات

از: ميرزا ابوالمعالي بن حاج محمد ابراهيم كلباسى (م: ١٣١٥ ق).

شرح بسيار مبسوطى است بر كتاب إشارات الأصول پدرو مؤلف، حاج محمد ابراهيم كلباسى. اين نسخه جلد سوم كتاب است در ادله عقليه. در پايان تحت عنوان خاتمه شرح مبسوطى از تلاش هاى علمى او آمده كه گزيده اى از آن تقديم مى گردد:

«خاتمة: معاشر الإخوان والخلان قد أتعبت البال في هذا الكتاب كمال الإعجاب بالتدبر وتعميق النظر في جميع الأبواب بحيث جعلت الفكرة حرفة، وربما كان يمضى أيام كنت مشتغلاً بالفكر من دون أن أكتب حرفاً؛ لعدم انتهاء الفكر إلى شىء. فواشدتا من حرارة الفكر وحالاته

يحترق القلب من حرارته. لو ألقيت شدائدنا على الجبال لصارت كالرماد؛ ومن هذا إن أكثر أرباب الفنون لم يطبقوا تحمّل مشاق الفكر واقتصروا على القدر اليسير، ولذا يكون الفكر الكامل خلاف المتعارف... وقد بالغت في استيفاء الأوقات إلى أن صار الفكر معتاد الطبيعة؛ فربما بل كثيراً ما كان النفس بمجرد التيقظ متوجهة إلى الفكر في الطلب، بل كانت متوجهة إليه في الحركة من جانب إلى جانب عند النوم، وكثيراً ما كنت أستصحب أسباب الكتابة إلى الحمام وكنبت فيه، فضلاً عن الاشتغال فيه بالفكر في كثير من الأوقات. بل كنت كثيراً ما مشغولاً بالفكر عند مكالمة الأشخاص معي، لكن قد انجز الأمر إلى ضعف القلب... ومع ذلك قد بالغت في حسن التحرير من تمهيد المقدمات وترتيب التنبيهات، وعنونت عناوين شتى لم يكن في غير الكتاب. ولم يتفق كتاب هذا البسط الكامل مع كمال الفكر وحسن التحرير لأحد من سلفنا الصالحين. ومن خرق العادة كونه في حادثة السن؛ حيث إنّه قد فرغت منه وقد أشرفت على الأربعين، وهو من فضل الله سبحانه... والذي أظنّ أنّه من أجل أنّ الوالد الماجد قد أودعني عند ربّي كما كتبه في ذيل كتابة تاريخ تولّدي، وكان يقول في المرض الذي مات عليه إنّني أودعته عند الله سبحانه، على ما سمعت من الوالدة. وببركة أعماله الصالحة كما أنّ الجدّ كان في غاية الصلاح، بل في صلاحه قصص وحكايات، وكان صلاح الجدّة على ما سمعت بحيث كان تغتنم الفرصة في المطبخ فتصلي صلاة القضاء قبل غليان ماء القدر. والذي أظنّ أنّ صلاح الجدّين كان دخيلاً في ألطاف الله سبحانه بالنسبة إلى الوالد الماجد؛ حيث اجتمع له أسباب الدنيا والآخرة، والعزّة لا تجتمع مع الراحة غالباً، وكان له عزّة كاملة بحيث أراد سلطان العصر القدوم عليه مرتين وهو قد منع كلّ مرة، وهذا قد انتشر واشتهر. وكان له فراغة كاملة أيضاً بحيث لم يتخلّف غذائه ولا نومه عن وقته، ولا حمامه عن يومه، ولا أظنّ أنّ ما اتفق له اتفق لأحد من السلاطين، فضلاً عن العلماء... وربما قلت لبعض خواصّ الوالد: إنّ نصف ألطاف الله سبحانه بالنسبة إلى الوالد كان بواسطة صلاح الجدّ. فقال: كان الوالد مدعناً به... وقد بقيت بعد الوالد وكنيت ابن اثني عشر أو ثلث عشر سنة، كما أنّ الوالد الماجد كان عندما مات الجدّ ابن تسع سنين، على ما سمعت منه أو من غيره... ولو وصفت لك انقطاع أسباب التحصيل وبلغت في الوصف ما بلغت لكان الموصوف به أزيد وأشدّ بمراتب شتى، وقد أغمضت العين عمّا انتقل إلى من الوالد الماجد من جهة الاشتغال بالتحصيل إلى أن اندرج درج الرياح؛ لكنّ الله سبحانه قد تفضّل وتصدّق على من فضله وكرمه بعد ذلك سعة في المعيشة بأسباب خارقة للعادة، بحيث إنّ سببانه كان يرى

منه إظهار اللطف محسوساً... وأستدعى من إشفاقكم أن تمتنوا على بتدقيق النظر فى الكتاب وعدم الإغماض عمّا رأيتم من حسن الأفكار؛ فمتنوا على بحسن الإجابة... لكن قد أشرف العلم فى هذا البلد على الانطماس والاندراس فى هذه الأوان بحيث صار تحصيل العلم فيه خلاف الطريقة المتعارفة بين أبناء الزمان وشاع وذاع الفسوق والطغيان... وكان عمدة تحصيلى فى خدمة السيد السند المؤمن السيد حسن، وكان عمدة تحصيله فى خدمة الوالد الماجد ره، كما حكيه لى... وأسألکم إخوانى أن تمتنوا على بصالح الدعاء وطلب المغفرة حيثما صرت رهين الجنادل والتراب، وحجبت عن الإخوان والأتراب، وتقطعت عنى أيدي الخلان والأحباب، ولم أتمكّن من التوبة والإنبابة إلى ربّ الأرباب، وابتليت بما أثقل ظهري بالكسب والاكْتساب. وقد فرغ منه أبو المعالى محمد ابن إبراهيم فى النصف الأول من العشر الثالث من الألف الثانى من الهجرة النبوية على هاجرهما من السلام ألف سلام وتحية...».

نسخ بسيار زيبا: محمد باقر بن محمد حسن [بروجنى] ١٢٨٩ ق. با حواشى مفصّلى از مؤلف به خط نستعليق زيبا. با يادداشت وقف عمدة التجار حاج محمد كاظم صرّاف بر طلاب اصفهان در روز غدیر ١٢٩٢ ق. ٥٩٦ ص، قطع رحلى، ٣٠ سطرى. (كتابخانه خاندان كلباسى)

٧٠. سماء المقال فى علم الرجال^١

از: ميرزا ابوالهدى ابن ابى المعالى كلباسى (١٣٥٦ ق).

آغاز: الحمد لله الذى ثواب الفطن عن اكتناه ذاته حاسرة، ونواقب الفكر عن إدراك أوصافه حاصرة، وطوامح العقول عن الاستبار فى معرفته قاصرة، وشواهد الأوهام فى فيفاء نعوته حائرة... أما بعد، فيقول العبد المستسلم لقائد الأمل والمنى، ابن أبى المعالى ابن محمد إبراهيم، أبو الهدى، نجاه الله تعالى بسوايغ نعمه من مرديات الهوى: إنه لا ريب فى شدة الاحتياج إلى معرفة الرجال... فلذلك شمرت لنقد شطر من خلاصة نفائس فوائده وكشف الأستار عن وجوه خرائده، وصرفت برهة من الزمان فى تشييد أركان هذا البنيان، وصنفت هذا الكتاب الذى لم ير مثله فى كتب الأصحاب، فسرح بريد نظرك فى مطاويه، واغتنم درر الفوائد من ظاهره وخافيه. وسميته بسماء المقال فى تحقيق علم الرجال، ورتبته على أركان أربعة.

نسخ بسيار زيبا: مؤلف، ١٣٤٠ ق (پايان كتاب) ١٣٤١ ق. (پايان فهرست مطالب). نسخه اصل با خط خوردگى و اضافات، و حواشى از مؤلف به نستعليق. در آغاز چهار صفحه فهرست

١. الذريعة، ج ١٢، ص ٢٢٩. اين كتاب در سال ١٣٧ ق در دو جلد چاپ شده است.

مطالب کتاب به نسخ زیبا، و در پایان چند صفحه به نستعلیق زیبا به نقل از تکمله امل الآمل سید حسن صدر در شرح احوال سید مهدی فرزند صاحب ریاض و سید احمد موسوی رشتی نقل شده، به تاریخ سنه ۱۳۴۰ ق حین تشرف مؤلف به کاظمین. ۳۸۸ ص، ۲۳ سطری.

۷۱. معراج الشریعة فی شرح منهاج الهدایة^۱

از: آقا محمد مهدی بن حاج محمد ابراهیم کلباسی (م: ۱۲۷۸ ق).

شرحی است مزجی بر کتاب منهاج الهدایة الی أحكام الشریعة از فقیه محقق حاج محمد ابراهیم کلباسی، پدر شارح، که در شش جلد بزرگ تدوین شده و پنج جلد آن شامل طهارت تا حج است. علامه طهرانی جلد ششم آن را در نذر و عهد و یمین دیده که در سال ۱۲۶۷ ق تدوین شده. وی همچنین از شرح مفصل میر محمد رضا حسینی کلهری کاشانی بر معراج الشریعة استادش آقا محمد مهدی نام برده که در سه جلد قطور تدوین شده و تا بحث خلل صلاة رسیده است.^۲ این جلد از معراج شرح طهارت منهاج است.

آغاز: الحمد لله الذی هدانا الی خیر الأدیان، ونور قلوبنا بنور الإیمان... وبعد، فبقول المفتاح الی فیض الأبدی محمد المدعو بمهدی: لما کان کتاب منهاج الهدایة الی أحكام الشریعة من مصنفات والدنا وشیخنا المحقق القمقام، علامة علماء الإسلام، أسوة الفقهاء العظام، قدوة المحققین الکرام، مقتدی الأنام فی زمانه ومفتی مسائل الحلال والحرام فی أوانه، زبدة العارفين وقدوة الزاهدين، صاحب الکرامات الشریفة والمقامات الرفیعة، ومؤسس أساس الشریعة، أدام الله سبحانه ظلالة، ممتازاً من بین الكتب المصنفة فی الفقه بأشیاء قد خلت عنها مصنفات السابقین، ولم یحتو بما یدانیه صحائف اللاحقین؛ من جودة ترتیب للفتاوی والمساءل، ووجادة تقریر للبراهین والدلائل، مع إشارات هادیة الی الحقائق، وتنبیات منبّهة علی الدقائق، ولوامع کاشفة عن السرائر والفوائد، وتلویحات لأئحة الی المدارک والقواعد، وکنوز تحقیقات تشیر الی الفروع العالیة، ورموز تدقیقات تنبئ عن المقاصد العلیة. ولقد دعت جلالة ذلك التصنیف دواعی المتدینین والفضلاء الفاضلین الصالحین الی الاشتغال به بالتدرّس والتدریس... فبادرت أن أشرحه شرحاً یکشف الحجاب عن مقاصده ومعانیه، وبه ترفع الظلام عن مأخذه ومبانیه، علی غایة من الإیجاز لا یجیث ینتهی الی الأغاز، مع تنقیح للمساءل، وتهذیب للدلائل.

۱. الذریعة، ج ۲۱، ص ۲۳۰.

۲. الذریعة، ج ۱۴، ص ۷۲.

انجام: وهو قوله تعالى واتبع ملة إبراهيم حنيفاً والسلام على من اتبع الهدى ونهى النفس عن الهوى.

نسخ، کاتب نامعلوم، ۱۲۶۱ ق. در سال ۱۳۱۹ ق بر حسب وصیت مرحوم بهرام بیک وقف شده است. قطع رحلی، ۱۶۳ گ، ۲۷ سطری. (کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۷۲. معراج الشريعة في شرح منهاج الهداية

از: آقا محمد مهدی بن حاج محمد ابراهیم کلباسی (م: ۱۲۷۸ ق).
جلد دوم کتاب است در مباحث صلات که در شوال ۱۲۶۲ ق به اتمام رسیده است.
آغاز: کتاب الصلاة وهی لغة الدعاء علی أشهر الأقوال وأظهرها للتبادر.
انجام: فإن له معهودية الالسجود فيما يكون الهوى داخلًا فيه وضعفه ظاهر.
نسخ: محمد تقی بن محمد حسن خوانساری، ۱۲۸۴ ق. عناوین به شنگرف. قطع رحلی، ۲۰۶ گ، ۲۷ سطری. (کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۷۳. الاحتجاج علی أهل اللجاج

از: ابو منصور احمد بن علی بن ابی طالب طبرسی (ق ۶)
نسخ: محمد سعید بن شمس الدین محمد نائینی، ۲۳ رجب ۱۰۱۳ ق. در حاشیه تصحیح شده و نشان بلاغ دارد. عناوین به شنگرف. این نسخه از نساء حمام واقع در اراضی نقش جهان اصفهان از موقوفات سلطان سلیمان موسوی صفوی بهادر خان استتساخ شده و در سال ۱۰۹۳ ق وقف شده و وقف نامه را علامه مجلسی نگاشته است. ۱۹ سطری. (کتابخانه سید محمد احمد آبادی)

۷۴. الاستبصار

از: شیخ الطائفة ابو جعفر محمد بن حسن طوسی (م: ۴۶۰ ق)
نسخ زیبا: مجدالدین بن خواجه مراد شوشتری، غره شعبان ۱۰۶۶ ق. در حاشیه تصحیح شده است، با حواشی به نستعلیق زیبا، عناوین به شنگرف. با تملک محمد علی بن چراغعلی در ۱۱۶۴ ق و یادداشتی از محمد حسن بن مرتضی موسوی مبنی بر این که این نسخه در سال ۱۲۸۰ ق از وجه منافع ملک وقف مرحوم بهرام بیک از مزرعتین موران و طیرانچی ابتیاع و وقف شده است. ۳۸۰ گ، ۲۵ سطری. (کتابخانه سید محمد احمد آبادی)

۷۵. مشارق أنوار اليقين

از: شيخ حافظ رضى الدين رجب بن محمد بن رجب برسى حلى (ق ۹).
آغاز: الحمد لله المتفرد بالأزل والأبد والصلاة على أول العدد وخاتم الأمد محمد وآله الذين
لا يقاس بهم من الخلق أحد.

انجام افتاده: الانسان سر الخلقه ومنتهى الطبيعة وصاحب حضرة خمرت طينة آدم.
نسخ: محمد رضا بن ملا حسن بن ابراهيم نقيب هزارجيبى، ق ۱۲. نسخ زيبا، با
يادداشتى در صفحه اول به نقل از عين الحياة آخوند مولانا محمد باقر مجلسى أدام الله فضله.
۱۶۲ گ، ۱۸ سطرى. (کتابخانه سيد محمد احمدآبادى)

۷۶. شرح كتاب التوحيد

از: قاضى محمد سعيد بن محمد مفيد قمى (ق ۱۲).
جلد دوم كتاب است كه در سال ۱۰۹۹ ق تأليف شده است.
آغاز: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى خصوصها محمد المصطفى وآله الأصفياء.
أما بعد فهذا هو المجلد الثانى من كتاب شرح التوحيد للشيخ الفقيه القمى رضى الله عنه تصنيف
العبد الضعيف الجانى المتمسك بجبل النبى والوصى محمد بن مفيد الملقب بسعيد الشريف
القاضى القمى.

انجام: للسعود إلى ثالث الأسفار من شرح هذه الأسرار ثم يساعدنا على الوصول إلى أقصى
مبالغ تلك الأخباراته الرؤوف البار والعزيز الغفار وملهم الأسرار.
نستعليق: كاظم بن ملا عناية الله ساكن قمشه، ۱۲۶۰ ق. عناوين به شنگرف ودر بسيارى
از صفحات نانوشته، ۲۶۹ گ، ۱۸ سطرى. (کتابخانه سيد محمد احمدآبادى)

۷۷. من لا يحضره الفقيه

از: شيخ صدوق ابو جعفر محمد بن على بن بابويه (م: ۳۸۱ ق).
از آغاز جلد سوم أبواب القضايا والأحكام تا پایان.
نسخ، كاتب نا معلوم، وقف آقا محمد كاظم اصفهانى فرزند حاجى رحيم عطار در ۱۱۲۹ ق.
عناوين به شنگرف. در حاشيه تصحيح شده، با بلاغى از علامه مجلسى در پايان. ۲۶۷ گ،
۱۸ سطرى. (کتابخانه سيد محمد احمدآبادى)

۷۸. الکافی

از: ثقة الإسلام ابو جعفر محمد بن یعقوب کلینی (م: ۳۲۸ ق)
 از باب دخول الصوفیة علی ابي عبد الله ع تا آخر فروع و پس از آن روضه کافی.
 نسخ زیبا: محمد قاسم، ۸ ربیع الثانی ۱۰۶۱ ق. برای عمده الأكابر، نتیجه الوزراء میرزا محمد
 تقی. دارای سرلوح زیبا، مجدول. با حواشی نستعلیق زیبا. نسخه را حاجی محمد حسن وصایتاً
 از برادرش حاجی علی عسکر در ۱۲۶۰ ق وقف کرده است. فهرست مطالب در ۱۱ برگ در آغاز
 آمده است. ۴۴۲ گ، ۲۹ سطری. (کتابخانه سید محمد احمدآبادی)

۷۹. تحفة الاخيار الملتقط من آثار الائمة الاطهار

از: حجة الإسلام سید محمد باقر بن محمد نقی موسوی شفتی (م: ۱۲۶۰ ق).
 اثری ارزشمند در بیان نماز و احکام آن مسمی به تحفة الاخيار الملتقط من آثار الائمة الاطهار
 لتتویر قلوب الاخيار مرتب بر مقدمه و چند باب و خاتمه.
 نسخ بسیار زیبا، کاتب نامعلوم، با سرلوح زیبا، مجدول. عناوین به شنگرف و فهرست
 مطالب به شنگرف در حاشیه صفحات آمده است. با نسخه صحیح مقابله و در حاشیه
 تصحیح شده است. و این نسخه را ملا محمد جعفر و حاج محمد حسن حسب الوصیه حاجی
 علی اصغر تاجر قهپایه در سال ۱۲۵۱ ق با ۱۸ جلد دیگر بر طلاب علوم دینی وقف کرده اند با
 تولیت حاجی ملا محمد خلف آقا محمد ابراهیم قهپایه. ۲۵۲ گ، ۲۸ سطری. (کتابخانه سید
 محمد احمدآبادی)

۸۰. ترجمة الخواص

از: ابو الحسن علی بن حسن زواری (ق ۱۰).
 این نسخه از آغاز قرآن کریم تا پایان سوره کهف را در بردارد.
 نسخ معرب و نستعلیق زیبا: علی رضا ابن مسعود شاه جابری انصاری، ۱۰۳۳ ق. این
 نسخه را محمد رفیع بن محمد شفیع خوزانی اصفهانی با سایر کتب خود در ربیع الاول ۱۰۶۳ ق
 بر طلاب وقف کرده و تولیت آن را با خود و پدرش قرار داده است. ۳۳۰ گ، ۲۳ سطری.
 (کتابخانه سید محمد احمدآبادی)

۸۱. خلاصة المنهج

از: ملا فتح الله بن شکر الله کاشانی (م: ۹۸۸ ق).

نسخ: حاجی معصوم بن حاجی ابراهیم تبریزی عباس آبادی، رجب ۱۰۳۹ ق. آیات به شنگرف. این نسخه را سید لطف الله حسینی در ذی الحجه ۱۱۴۸ ق وقف کرده است. ۲۱ سطر.

۸۲. مجموعه:

چند رساله از شهید ثانی شیخ زین الدین بن علی عاملی (م: ۹۶۵ ق) است بدین شرح:

۱. رساله فی بیان حکم المحدث فی أثناء غسل الجنابة (۱۰-۲) آغاز: مسألة: إذا أحدث المجنب فی أثناء غسل الجنابة...
۲. رساله فی طلاق الغائب (۲۱-۱۰) آغاز: اتفق العلماء كافة علی فضلاً عن أصحابنا علی تحريم طلاق الحائض الحاضر زوجها.
۳. رساله فی الحبوۃ (۳۸-۲۲) آغاز: الحمد لله الذی حبانا بدینه القویم.
۴. رساله فی تحقیق نجاسة البئر وعدمها إذا وقعت فیہ النجاسة (۵۰-۳۹) آغاز: الحمد لله... مسألة: اختلف أصحابنا رضی الله عنهم فی نجاسة البئر...
۵. رساله فی تحقیق الحكم فیما إذا تیقن المكلف الطهارة والمحدث وشك فی السابق منهما (۵۶-۵۱) آغاز: مسألة شريفة إذا تیقن الطهارة والمحدث وشك فی السابق منهما.
۶. رساله فی تحريم ما تحرم الزوجة منه من متروكات الزوج (۷۰-۵۶) آغاز: اللهم اهدنا لما اختلف فیہ من الحق بإذنك
۷. أجوبة مسائل علی بن زهرة (۲۰۳-۷۰) از: علامه حلّی وفخر المحققین.

آغاز: الحمد لله علی سوابغ نعمه التوام وصلواته علی سیدنا المبعوث إلى كافة الخاص والعام بالآیات البينات وتفاصيل الأحكام محمد المصطفى وعترته النجباء الأعلام. وبعد، فهذه مسائل نقلتها من خطّ السائل عنها وهو مولانا العم الشيخ السعيد علاء الدين أبی الحسن علی بن زهرة الحسينى قدّس الله نفسه وتغمّده بالرحمة والرضوان، ومن خطّ المجيب عنها وهما سیدنا ومولانا الشيخ الإمام العلامة إمام المجتهدین قدوة المسلمین وعمدة المؤمنین أفضل المتأخرین وأكمل المحققین مكمل علوم المتقدمین وارث علوم الأنبياء والمرسلین خليفة أمير المؤمنين سيد

أهل الشام والعراق شيخ مشايخ المسلمين على الإطلاق جمال الملة والحق والدين أبي منصور الحسن بن سيدنا ومولانا الشيخ الإمام القدوة العلامة العلامة سديد الدين أبي المظفر يوسف بن علي بن المطهر الحلبي قدس الله سره وولده سيدنا ومولانا الشيخ الإمام القدوة العلامة أوحده العصر وفريد الدهر بقية السلف الكرام عمدة العلماء الأعلام، خاتمة المجتهدين، أفضل فضلاء العالم، خلاصة نوع بنى آدم، فخر الملة والحق والدين أبو طالب محمد، أدام الله تعالى أيامه... فن المسائل ما أجاب عنها كل واحد من الشيخين معاً ومنها ما أجاب عنها أحدهما منفرداً.

نسخ، كاتب نامعلوم، احمد بن عبد العالی میسی عاملی مسائل ابن زهره را مقابله و تصحیح کرده است. ۲۰۳ گ، ۲۰ سطر. (کتابخانه سید محمد احمد آبادی)

۸۳. گوهر مراد

از: ملا عبد الرزاق بن علی بن حسین فیاض لاهیجی (م: ۱۰۵۱ ق).

نسخ: محمد مؤمن بن محمد حسین شهیر به میرزا بابای آشتیانی، ۷ رجب ۱۲۴۴ ق. شکسته نستعلیق، عناوین به شنگرف، در حاشیه تصحیح شده است. ۱۹۲ گ، ۱۹ سطر. (کتابخانه سید محمد احمد آبادی)

۸۴. الکافی

از: ثقة الإسلام ابو جعفر محمد بن یعقوب کلینی (م: ۳۲۸ ق)

این نسخه از کتاب النکاح تا پایان روضه کافی است.

نسخ: محمد علی بن مهر علی جزئی برخوار، ۱۰۴۶ ق. در مکه مکرمه در شدت قحط و غلام و انعدام قوت در مکه. کاتب این نسخه را با جلد اول آن که اصول است و کتب عبادات تا حج که هر دو به خط او بوده با جمیع کتبش که به ۱۵۰ جلد رسیده وقف بر اولاد ذکور خود محمد باقر و محمد صفی نموده است. در پایان، جدول احوالات چهارده معصوم در دو صفحه به سال ۱۰۵۳ ق کتابت شده است. عناوین به شنگرف. با حواشی به خط نستعلیق. قطع رحلی، ۳۰۹ گ، ۳۰ سطر. (کتابخانه مدرسه جده کوچک)

۸۵. رشحات سمائی در احوال شیخ بهائی

از: محمد علی بن زین العابدین معلّم حبیب آبادی (م: ۱۳۹۶ ق).

شرح حال محققانه شیخ بهائی است در مقدمه و سیزده فصل. پس از آن در خاتمه کتاب شرح حال میرزا سلیمان خان رکن الملک نایب الحکومه اصفهان که جامع عباسی شیخ بهائی را

به چاپ رسانده و آیات عظامی که حاشیه آنان در چاپ مزبور چاپ شده که عبارتند از: شیخ محمد تقی آقا نجفی، سید اسماعیل صدر و آقا سید محمد کاظم یزدی صاحب عروة الوثقی. شرح حال مؤلف نیز در آغاز کتاب در پنج صفحه آمده است. این کتاب در اصل بنا بوده که با جامع عباسی چاپ شود.

در پایان کتاب چند تقریظ بر آن بدین شرح آمده است:

۱. تقریظ و اجازه آیه الله حاج میرزا محمد رضا کلباسی، ۱۳۳۷ ق.

۲. تقریظ آقا شیخ اسد الله بن محمود گلپایگانی، ۱۳۳۷ ق.

۳. تقریظ و اجازه حاج میرزا محمد تقی موسوی اصفهانی صاحب مکیال المکارم، ۱۳۳۸ ق.

۴. قصیده میرزا رجاء زفره ای در تقریظ و تاریخ کتاب.

۵. قصیده مؤلف در تاریخ تألیف کتاب که بیت پایانی آن چنین است:

خواستم تاریخش از جمعی که در یکجا همه سر به هم آورده بودیم همچو چرخ آسیاب
سر یکی ناگه درآورد و به تاریخش سرود: جمله احوال بهائی درج شد در این کتاب ۱۳۳۲

آغاز: الحمد لله الذی نور قلوبنا بهاء دین الإسلام و شرح صدورنا بشرح أحوال العلماء
الأعلام. و بعد چنین گوید روسیاه درگاه یزدانی و شرمسار دربار ربانی أقلّ المعلمین محمد علی
ابن مرحوم ملا زین العابدین معلم حبیب آبادی برخوردار اصفهانی... که این کتابی است
نامیده شده به رشحات السمائی در احوال شیخ بهائی که آن را تألیف کردم برای نسخه ای از
کتاب جامع عباسی آن بزرگوار که چاپ رکن الملک بود... و آن مبنی است بر مقدمه و سیزده
فصل و خاتمه.

نسخ: مؤلف، ۸ شعبان ۱۳۳۵ ق. دی ماه ۱۲۸۶ ش. ۹۰ گ، ۳۴ سطری. (کتابخانه علامه

روضاتی)

۸۶. امالی در احوال علماء

از: محمد علی بن زین العابدین معلم حبیب آبادی (م: ۱۳۹۶ ق).

مجموعه ای است از شرح احوال علما و شعرا و فوائد تاریخی و کتاب شناسی و غیره که در
سال ۱۳۲۸ ق (۱۳۴۲ ش) آغاز به نوشتن آن شده است. برخی از عناوین مهم آن بدین شرح
است:

۱. احوال میرزا اشتها شاعر، ۲. احوالات حاجی میرزا عبدالغفار خان نجم الدوله، ۳. حکایت

امام جمعه های اصفهان، ۴. احوالات شیخ مرتضی انصاری، ۵. احوالات شیخ مرتضی ریزی، ۶. شرح حالات آقاجفی اصفهانی، ۷. احوالات حاج میرزا رضا کرباسی کما سمعت من لسانه المبارک، ۸. اجازه شیخ احمد احسائی به حاج محمد ابراهیم کلباسی، ۹. ترجمه شیخ محمد رضا جرقویه ای به قلم سید احمد روضاتی، ۱۰. شرح حال میرزا رجاء زفره ای به خط خودش، ۱۱. صورت اجازه سید ابوالقاسم دهکردی به حاج میرزا محمد تقی یزدآبادی، ۱۲. شرح احوال آقا سید ابوالقاسم دهکردی به خط خودش، ۱۳. احوال آقا میرزا عبدالرحیم کلباسی از زبان خودشان، ۱۴. اجازه حاج میرزا ابوالهدی کلباسی به شیخ عبدالحسین گروسی، ۱۵. شرح حال وحید دستگردی از خط خودش، ۱۶. شرح حال علمای سلسله نحوی های هرنند، ۱۷. شرح حال میرزا محمد حسین همدانی به نقل از ندیم الملک، ۱۸. شرح حال حاج میرزا محمد تقی یزدآبادی، ۱۹. اعقاب میرزا علاء الدین گلستانه، ۲۰. شرح حال آخوند ملا محمد حسین پشارکی به نقل از خود او، ۲۱. شرح حال میرزا علی محمد اژیبه ای، ۲۲. شرح حال حاجی مفاخر الدوله سید میرزا مهدی خان نبوی از زبان خود وی، ۲۳. صورت اجازه آقا سید حسن صدر به آقا شیخ محمد رضا نجفی، ۲۴. شرح احوال دویست نفر از علمای اصفهان به نقل از معجم البلدان و معجم الأدباء یا قوت حموی، ۲۵. احوالات شیخ عبدالحسین محلاتی به نقل از دیباچه مغتتم الدرر و منتخب الغرر، ۲۶. شرح احوال میرزا احمد عرفان از زبان خودش، ۲۷. شرح حال سادات لقمانی های اصفهان، ۲۸. احوال حاج میرزا بدیع درب امامی به نقل از فرزندش حاج میرزا فتح الله، ۲۹. شرحی از سادات حسینی محله شهشهان اصفهان و امامزاده معروف آن، ۳۰. نسب نامه سادات دهکردی ها و میردامادی های سده، ۳۱. صورت اجازه آقا سید ابوالقاسم دهکردی به میر محمد مهدی امام جمعه، ۱۳۴۷ ق. ۳۲. صورت اجازه آخوند ملا محمد حسین فشارکی به همودر ۱۳۴۸ ق. ۳۳. صورت اجازه سردار کابلی به آقا صدرالدین کلباسی، ۱۳۷۱ ق. ۳۴. اجازه مؤلف به سید عباس کاشانی، ۱۳۸۳ ق. ۳۵. اجازه مؤلف به شیخ میرزا محمد باقر ساعدی مشهدی، ۱۳۸۳ ق. ۳۶. اجازه مؤلف به سید محمد علی روضاتی، ۱۳۸۵ ق.

نسخ: مؤلف، ۲۲۶ ص، سطور مختلف. (کتابخانه علامه روضاتی)

۸۷. عرش سماء التوفیق^۱

از: سید محمد عبدالحسیب بن احمد بن زین العابدین علوی عاملی (م: ۱۱۲۱ ق).
تفسیر فارسی بسیار مفصّلی است با عبارات منشیانه مرسوم عصر صفوی که به شاه سلیمان تقدیم شده است. این نسخه شامل تفسیر سوره حمد و بقره است.^۲
آغاز: زینت طلعت عنوان تفسیر و بیان هر مقام به عقود جواهر ثناء حضرت ملک علامست... و بعد چنین گوید خادم دین مبین سید اصفیا و متمسک به جبل المتین ملت بیضا... که به مقتضای مضمون صدق مقرون و فحوای مدلول لازم القبول: العبد یدبر والله یقدر، حسب الاقتضای ارقام اقلام تقدیرات منشی دیوان قضا و قدر، و تصویرات مصوّر نگارخانه ابداع افلاک و عناصر مشخص خاطر... رخت عزیمت به صوب بحر تنزیل و عمان قرآن کشیده، زمانی به نظاره فضای دلگشای مامن محکّات مشغول گشته، به استشمام نسیم عنبر شمیم معارف و دقایق، ابتهاج و انبساط می نمود.
انجام: غفرانک ربّنا و الیک المصیر... و حضرت رسول به استدعاء جبرئیل به معرض مناجات کلمات سابقه درآمد.

نسخ بسیار زیبا، کاتب نامعلوم، ق ۹۱۶.۱۲، ص ۲۹، سطری.

۸۸. نجات المؤمنین

از: ملا حسینعلی بن نوروزعلی تویسرکانی اصفهانی (م: ۱۲۸۶ ق)
آغاز: الحمد لله... اما بعد، چنین گوید اقلّ خلق الله حسینعلی التویسرکانی که این مختصری است در اصول دین و بیان اعتقادات لازمه و معارف حقّه در معرفت اخلاق حسنه و صفات جمیله و اوصاف ذمیمه و رزائل دنیه، و در تشخیص معاصی و تفرقه مابین صغائر و کبائر. و تألیف نمودم این رساله را از برای فرزندی قرة العینی محمّد، طویل الله عمره و رزقه خیر الدنیا و الآخرة، و جعله من العلما العاملين، بجاه خیر خلقه محمّد وآله الطیبین. امید که خداوند عالم، آن فرزندی و سایر برادران دینیّه را از این مختصر منتفع و بهره مند فرماید، و ثواب آن را در یوم لاینفع مال ولا بنون عاید این روسیاه گرداند، بِنّه و فضله، اِنَّه ذوالفضل العظیم و الجواد

۱. الذریعة، ج ۱۵، ۲۴۴.

۲. یک نسخه از این تفسیر در کتابخانه مدرسه آیه الله بروجردی در کرمانشاه موجود است. تراثنا شماره ۵۹

الکریم والرؤف الرحیم. و مرتب نمود این کتاب را بریک مقدمه و دو مقصد و خاتمه. انجم: علاوه بر این که عقل نیز حکم می کند به عدم منافات، همچنانکه بعد از تأمل تام، واضح و لایح است.

نسخ زیبا، غره ذی الحجه ۱۲۷۸ ق. کاتب نامعلوم، نسخه را حسین موسوی بربری با نسخه صحیح مقابله و تصحیح کرده و مؤلف در آغاز صحت آن را تأیید کرده و عمل به آن را موجب برائت ذمه از تکلیف الهی دانسته است. بان نشان تملک میرزا محمد باقر تویسرکانی در ۱۳۶۸ ق. ۱۳ سطری. (کتابخانه دکتر سید احمد تویسرکانی)

۸۹. اشراقات الایام لافاضات الانام

از حاج میرزا محمد رضا بن عبد الرحیم کلباسی (م: ۱۳۸۳ ق). مباحث ارزشمند در اخلاق و سیر و سلوک که در ۲۶ اشراق مدون شده و حکایت از ذوق سرشار مؤلف و مهارت او در تبیین مسائل اخلاقی است. آغاز: الحمد لله الذی خلق الإنسان، وجعله أفضل أنواع الأکوان، و صیره نسخه لما أوجده من عوالم الإمكان، وأظهر فيه عجائب قدرته القاهرة، وأبرز فيه غرائب عظمته الباهرة؛ فربط به الناسوت باللاهوت، وأودع فيه حقایق الملك والملکوت، و خمر طینته من الظلمات والنور، و ركب فيه دواعی الخیر والشور، و عجنه من المواد المتخالفة، و جمع فيه القوى والأوصاف المتناقضة، ثم ندبه إلى تهذيبها بالتقويم والتعديل، و حثه على تحسينها بعد ما سهل له السبيل... و بعد، این شکسته بسته ای است موسوم به اشراقات الایام لافاضات الانام به زبان قال، از این بنده پرور و وبال، محمد رضا کلباسی الأشتري أبلغه الله نهاية الآمال برای شرح احوال و نیل به مقام قرب ذوالجلال. مسئول از درگاه ایزد متعال که به او نفع بخشد به مؤلف پراختلال و سایر برادران را در جمیع احوال.

انجم: تمام شد آنچه اراده نموده بوده ام از نصیحت برادران ایمانی و اخلاء روحانی، و وصیت می نمایم آنها را که چون این اشراقات را بخوانند بر خواندن آن قانع نشوند، بلکه به مقتضای آن رفتار نمایند و سلوک کنند؛ تا آن که از قید و بند عالم طبیعت رهایی یابند، و سیر عالم ملکوت نمایند. و امیدوارم به خوانندگان و بزرگان که این حقیر فقیر را به دعای خیری یاد نمایند.

نسخ زیبا، عباس بن حسین دستجردی بر خواری [مصباح]، ۲۱ شعبان ۱۳۴۶ ق. ۸۲ گ، ۱۶ سطری. (کتابخانه حاج شیخ احمد کلباسی)

۹۰. رساله فی حکم الفرار من الحقوق

از: سید علی بن حسین حسینی برزانی اصفهانی (م: ۱۳۶۹ ق).

رساله ای است فقهی و ابتکاری در بحث حکم فرار از حقوق که در کتب فقهی باب مستغنی برای آن باز نشده و مؤلف آن را از ابواب مختلف فقه جمع آوری کرده است. وی در چند موضع از آخوند خراسانی با عنوان استاد نقل قول کرده است.

آغاز: الحمد لله الذی دلّ علی ذاته بذاته التنافذ أمره فی جمیع خلقه و ناصیتنا بیده ولا یمکن الفرار من حکومته... أمّا بعد، فبقول الفقیر الی الله تعالی، علی بن الحسین الحسینی البرزانی: هذه رساله فی حکم الفرار من الحقوق، و لیس فی الفقه باب لذلك، بل أفراده متشتتة فی أبواب مختلفة، بل بعض أفراده لا ذکر له أصلاً فی الکتب الفقهیة، بل مستحدثة العنوان من المتأخرین؛ کالصلح للفرار من الدین. ومن مصادیقہ: ذهاب المکلف عمداً الی مکان صار فیہ فاقد الطهورین؛ للفرار من الصلاة. ومنها: إراقة الماء قبل الوقت؛ حتی لا یکلف بالوضوء بعد دخول الوقت أو بعد دخول الوقت. ومنها: شرب المرقد؛ للفرار من الصلاة. ومنها: شرب الدواء الموجب للإغماء أو الجنون؛ للفرار من الصوم والصلاة ونحوهما. ومنها: شرب المرّة دواء یدر حیضاً؛ للفرار من الصلاة والصوم فی یوم الحار... بعض حقوق الزوج. ومنها: سفر الرجل للفرار من بعض حقوق الزوجة، أو من صوم یوم الشک، کما فی الخبر. ومنها: صلح حق الرجوع فی الطلاق. ومنها: عدم احتساب ماله؛ للفرار من الخمس. ومنها: عدم النظر فی طومار ماله؛ للفرار من الزکاة، أو من وجوب أزید من نصاب واحد. ومنها: عدم الاحتساب؛ للفرار من الحج. ومنها: انسداد طرق الأخبار علیه؛ لئلا یطلع علی وجوب الخروج للجهاد. ومنها: صلح المال لأحد؛ لحرمان الورثة بعد فوته. ومنها: ردّ الوصیة؛ للفرار من تکلیف الوصیة. ومنها: توبة الزانی قبل قیام البینة علیه؛ للفرار من الحدّ. ومنها: دخول من وجب علیه الحدّ الکعبة؛ للفرار من الحدّ. ومنها: الفرار من الحفیرة؛ للفرار من الرجم لو ثبت ذنبه بالإقرار، لا بالبینة وأشباهها. ومنها: توبة اللاطی قبل قیام البینة علیه؛ للفرار من الحدّ. ومنها: التماس السارق صاحب المال بالهبة قبل الرفع الی الإمام؛ للفرار من الحدّ. ومنها: فی باب القصاص کسابقه. وأیضاً له مصادیق اخرى، ویمتثل أن تأتي فی ضمن ذکر هذه المسائل. ورّبتها علی مقدمة وذیلها وخاتمة.

نسخ مؤلف، ق ۱۴، ۵۶، گ، ۱۷ سطر. (نسخه خاندان مؤلف).

۹۱. أصول الفقه

از سید علی بن حسین حسینی برزانی اصفهانی (م: ۱۳۶۹ ق).
مباحث استصحاب، تعادل و تراجیح و قطع بر مبنای مباحث شیخ انصاری در رسائل.
نسخ: مؤلف، ۱۳۳۹ ق (پایان تعادل و تراجیح و قطع). در آغاز نسخه ۱۵ صفحه تحت
عنوان الکلام فی الخمس به خط مؤلف قرار دارد. ۶۶۰ ص، ۲۰ سطری. (نسخه خاندان
مؤلف).

۹۲. اجازات

اجازات اجتهاد سید علی بن حسین حسینی برزانی است بدین شرح:

۱. اجازة آية الله العظمى ميرزا محمد علي شاه آبادي،

اجازة اجتهاد وروایت است در هفت صفحه به تاریخ ۷ شوال ۱۳۳۸ ق. که در آن مشایخ
خود را چنین ذکر کرده است: «أحدھم وأوحدھم: والدي العلامة، شيخ العلماء والمجتهدين -
أفاض الله عليه شأيب الغفران - عن شيخه واستاده، العبد المؤمن، شيخ الأواخر، الشيخ محمد
حسن صاحب الجواهر قدس سره.

ومنهم: السيد السند العماد والركن المعتمد في الاستناد، سيد العلماء وسند الفقهاء، وحيد
عصره في التأليف بل كل عصر، وفريد دهره في التصريف، ذخر الأوائل وفخر الأواخر، الامير
محمد باقر الموسوي الخوانساري قدس سره صاحب روضات الجنّات. ومنهم: سيد الأوائل
والأواخر، علامة عصره وزمانه وفهامة دهره وأوانه، الحبر العلام والبحر الموج القمقام، جامع
المقول والمنقول، حاوي الفروع والاصول، أستاذنا الاستناد، الامير محمد هاشم الموسوي قدس
الله تربته الزكية».

۲. اجازة آية الله العظمى آخوند ملا محمد حسين فشاركي

اجازة اجتهاد وروایت است در چهار صفحه به تاریخ ۲۶ جمادی الأول ۱۳۲۸ ق. که در آن
مشایخ خود را چنین ذکر کرده است: «شیخی وأخی، العالم الناسک السالک السدید، الفقیه
الوحد فی أوانه ومن إلیه انتهت الرئاسة العامة فی الاجتهاد، والتقلید منه شاع بین الخواص
والعوام واستقام، لكل من استفاد منه وحضر درسه فی أيام، وبلغ الاجتهاد واستجاز منه العلماء،
ولم نرمثله فی ترویج الاحکام وهدایة الناس، فإنه بین العلماء کالبدرفی النجوم فی هذه
الفضیلة، ومن میامن أنفاسه وبرکات تعلیماته بلغ جمع کثیر وجم غفیر رتبة الاجتهاد، واهتدی

كافة أهالى اصفهان إلى أحكام شرع سيد الأنام .صلوات الله عليه وآله .والآن قبره الشريف مزار عامة اهل اصفهان فى بقعة تحت فولاد؛ مولانا ومن عليه اعتمادنا الآخوند ملا محمد باقر الفشاركى؛ عن شيخه وأستاده... سيد العلماء والمجاهدين ورئيس الفقهاء والمحققين، الشيخ المؤمن والسيد السند المستحسن الآقا ميرسيد حسن».

۳. آية الله سيد محمد رضا رضوى خوانسارى

اجازه اجتهاد وروایت است در چهار صفحه به تاریخ ۶ جمادى الثانى ۱۳۳۹ ق. مجیز مشایخ خود را نام نبرده است.

۴. آية الله العظمى سيد صدرالدين صدر

اجازه حسيه وروایت است كه در آن از شيخ روايتش «حجة الاسلام والمسلمين آية الله فى الأرضين، سيادة السيد الخال الأعظم، أبى محمد السيد حسن الصدر طاب ثراه» نام برده شده است.

۹۳. مجموعه:

چند رساله فقهي است از: ميرزا حبيب الله بن سيد هداية الله بن ميرزا محمد باقر روضاتى:

۱. رسالة فى الحبوة

آغاز: الحمد لله الذى حباننا بجوده أشرف أديان المرسلين وهدانا بمنه إلى إيمان المهتدين... وبعد، فهذه رسالة شريفة فى الحبوة وهى نوع من الميراث يمنع منها ما منع منه كالقتل والكفر والرق إلا أن هذا ذاتى... على المختار ليس من الموانع بل هى كالدين يأخذه الولد الأكبر قبل الميراث.

۲. رسالة فى القرعة

آغاز: الحمد لله... أما بعد، فهذه رسالة فى القرعة والبحث عنها يقع فى مقامات خمسة.

۳. رسالة فى الولايات

آغاز: الحمد لله خالق النور والظلم والولى على ولد آدم وله الثناء على ما أنعم... وبعد فيقول العبد الأثم الجانى حبيب الله بن هداية الله الموسوى الاصفهانى أذاقهما الله من القطوف الدوانى إن: هذه رسالة فى الولايات جعلتها تذكرة لنفسى ولمن أراد أن يتذكر من إخوانى.

۴. رسالة فى منجزات المريض

آغاز: الحمد لله... أما بعد فيقول المذنب المحتاج إلى رحمة ربه ابن العالم الجليل والفاضل المتبحر النبيل الأغا ميرزا هداية الله آدم الله وجوده حبيب الله الموسوى عفى عنه اختلف

الأصحاب في منجزات المريض وهي من عويصات المسائل وأمهات المعاضل ولذا خطر بيالي الفاتران أكتب بفهمي القاصر شيئاً في حل هذه المسألة ماتشتاقه الطباع السليمة والأفهام المستقيمة.

۵. نهاية القصوى في شرح العروة الوثقى

چند صفحه از شرحی است که مؤلف بنا داشت بر عروة الوثقى بنویسد و ظاهراً بیش از این مقدار نوشته است. شارح در خطبه خود از ۶۳ کتاب نام برده؛ از این رو در رساله ای مستقل به کتب مزبور و مؤلفین آنها را در هفت صفحه بزرگ معرفی کرده است.

آغاز: الحمد لله الذي هدانا لهذا الذي هدانا به شرابع الإسلام للعمل بآيات الأحكام وفضلنا على سائر الأمم بجوامع الكلم وجواهر الكلام وجعلنا من المتمسكين بالعروة الوثقى الكافية بوسائل الشيعة ومصباح الشريعة تبصرة لأولى الأفهام.

نسخ مؤلف، ۱۳۴۳ ق. (پایان رساله چهارم). ۱۵ سطر. (نسخه خاندان مؤلف).

۹۴. اجازات

اجازات اجتهاد و روایت میرزا حبیب الله روضاتی نواده صاحب روضات است بدین شرح:

۱. اجازة آية الله العظمى آخوند ملا محمد حسين فشاركي

اجازة اجتهاد و روایت است در پنج صفحه به تاریخ ۸ جمادی الثانی ۱۳۴۳ ق. که در آن از شیخ خود چنین یاد کرده است: «الشيخ الجليل والعالم النبيل الكامل النبيه المحقق المدقق الفقيه الوحيد الفريد، شيخ العلماء العاملين والفقهاء البارعين، مرجع العلماء والمتعلمين في الاعصار والامصار ومن عليه الاعتماد في الإجازات والتصديقات، البحر القمقام، علم الأعلام، ركن الإسلام، الناسك العابد العارف السديد، الشيخ زين العابدين المازندراني». این اجازة را آية الله سيد حسين حسيني اصفهانی نیز تأیید کرده است.

۲. اجازة آية الله العظمى ميرزا محمد حسين نائيني

اجازة روایت است که پس از روایت برخی از رسائل تألیفی مجاز در ۱۴ ربیع الثانی ۱۳۴۴ ق نگاشته شده و به درجات فضل و کمال مؤلف اشاره شده است. مجیز مشایخ خود را چنین بر شمرده است: «عن الشيخين العالمين العلمين الأورعين الأظهرين، وحيدى دهرهما وفقهيا عصرهما: الحاج الميرزا حسين الميرزا خليل الطهراني النجفي والشيخ محمد طه نجف قدس سرهما».

آية الله العظمى حاج شيخ عبدالكريم حائري نیز این اجازة را تأیید کرده و به او اجازة روایت داده است.

۳. آیه الله حاج شیخ علی اکبر نهاوندی

اجازه روایت است به تاریخ ۱۳۵۴ ق که در آن از مشایخ خود چنین نام برده است: «آیه الله العظمی و العالم المتعبد الأواه الحاج الآقا المیرزا حبیب الله الرشتی الغروی... وعن السيد السند والركن المعتمد، الحائز لجميع العلوم والفنون، والطائر بجناح فكره الصائب على أشجار العلوم الشرعية بتمام الغصون، السيد أبو القاسم الإشكوری الجیلانی، صاحب جواهر العقول فی شرح فرائد الأصول، وبغية الطالب فی حاشية المكاسب». آیه الله نهاوندی در سال ۱۳۶۰ ق پس از مشاهده تألیفات مرحوم روضاتی، اجتهاد وی را نیز در حاشیه اجازه فوق تأیید فرموده است.

آیه الله العظمی سید محمد حجّت کوه کمری نیز در حاشیه اجتهاد او را تأیید کرده است.

۴. آیه الله سید حسین حسینی اصفهانی (داماد آیه الله العظمی سید ابوالحسن اصفهانی).

اجازه اجتهاد و روایت است به تاریخ غره ربیع الاول ۱۳۶۵ ق. که در آن از مشایخ خود «العلمین الآتین: المولی المیرزا محمد تقی الشیرازی و شیخ الشریعة الاصفهانی، قدس الله روحهما» یاد کرده است.

۵. علامه شیخ محمد حسین کاشف الغطاء.

اجازه اجتهاد و روایت است به تاریخ غره ربیع الاول ۱۳۶۵ ق.

۶. اجازه روایت سید صدرالدین صدر به سید عبدالحسین بن میرزا حبیب الله روضاتی،

۱۳۷۲ ق.

۹۵. اجازات

۱. اجازه اجتهاد از آخوند ملا حسینعلی تویسرکانی به شاگردش آقا سید عبد الغفار تویسرکانی در چهار صفحه. وی مجاز را با القاب فراوان ستوده و از او با عنوان «الأخ العزیز والمولی الشفیق الرفیق» یاد کرده و به او اجازه داده که روایت کند از او از: «شیخی و أستاذی ومن علیه فی العلوم الشرعية استنادی واعتمادی، رئیس المحققین، زبدة المدققین، علامة عصره، وحید دهره، التقی النقی، الشیخ محمد تقی، نور الله مرقده». این اجازه بدون تاریخ است.

۲. اجازه روایت از آخوند تویسرکانی به آقا سید عبد الغفار، در چهار صفحه به تاریخ محرم

۱۲۷۹ ق. در این اجازه با القاب عالی از مجیز نام برده و از شیخ محمد تقی صاحب هدایه به عنوان شیخ روایت یاد کرده است.

۳. اجازه اجتهاد و روایت علامه میرزا محمد هاشم چهارسوقی به میرزا محمد علی تویسرکانی اصفهانی در شش صفحه، به تاریخ ۱۲۹۷ق. در آن از پدر خود میرزین العابدین موسوی خوانساری و استاد اعظم میرسید حسن اصفهانی مدرّس، و استادش أعلم علماء الزمان شیخ مرتضی انصاری و شیخ فقیه نبیه شیخ مهدی بن الفقیه الأعظم شیخ علی کاشف الغطاء و جمعی از تلامذة شیخ اجل افقه صاحب جواهر الکلام روایت کرده است.

۴. اجازه اجتهاد و روایت علامه میرزا محمد باقر خوانساری صاحب روضات الجنّات به میرزا محمد علی تویسرکانی اصفهانی در سه صفحه، به سال ۱۲۹۷ق. که در آن او را «ولدنا الروحانی ومددنا الإیمانی» خوانده و در آن از پدر خود و حجة الاسلام سید محمد باقر شفتی نقل روایت کرده است.

۵. اجازه اجتهاد آخوند ملا محمد باقر فشارکی به میرزا محمد علی تویسرکانی اصفهانی در پنج صفحه، به سال ۱۳۰۰ق.

۶. اجازه اجتهاد و روایت آخوند ملا محمد حسین فشارکی به میرزا محمد باقر بن عبدالغفار تویسرکانی در دو صفحه، به سال ۱۳۴۶ق. (کتابخانه دکتر سید احمد تویسرکانی)

۹۶. اجازات

۱. اجازه اجتهاد آخوند ملا محمد باقر فشارکی به میرزا عبدالرزاق بن میرزا عبدالجواد موسوی اصفهانی (م: ۱۳۱۹ق) پدر میرزا محمد تقی موسوی اصفهانی (صاحب مکیال المکارم). در پنج صفحه که مجیز با تجلیل فراوان و القاب عالی به وی اجازه اجتهاد داده و تصدّی قضاء و مرافعات و رفع خصومات را برای او مجاز شمرده است.

۲. اجازه میرزا محمد تقی موسوی اصفهانی به شخصی که نامش در اجازه نیامده است، ۱۳۴۸ق.

مشایخ مجیز در این اجازه عبارتند از: ۱. حاج آقا منیرالدین بروجردی از حاج شیخ محمد باقر نجفی، شیخ زین العابدین مازندرانی و میرزا حبیب الله گیلانی. ۲. میرزا محمد حسن نجفی [هزارجریبی] از صاحب جواهر. ۳. سید ابوالقاسم دهکردی از آخوند خراسانی، محدّث نوری و میرزا محمد هاشم چهارسوقی. اجازه به خط سید محمد فقیه احمدآبادی فرزند مجیز است در شش صفحه کوچک.

۳. اجازه میرزا محمد طیب زاده اصفهانی به سید محمد فقیه احمدآبادی، فرزند صاحب مکیال، ۱۳۵۸ق.

در این اجازه به اشتغال مجاز به تحصیل و ارشاد و تألیف اشاره شده و از آثار او کنز المرام فی أعمال شهر الصیام و مفتاح الشرف نام برده شده است. مشایخ مجیز عبارتند از: ۱. آفته فقهاء عصره آخوند ملا محمد حسین فشارکی ۲. عالم ربّانی جامع المعقول والمنقول شیخ ابوالفضل ریزی لنجانی شاگرد میرزا حبیب الله گیلانی. اجازه به خط مجیز است در پنج صفحه.

۴. اجازه میرزا حسین فقیه سبزواری به سید محمد فقیه احمد آبادی، ۱۳۵۷ق.

مشایخ مجیز عبارتند از آیات عظام: نائینی، سید ابوالحسن اصفهانی و سید حسن صدر. اجازه به خط مجیز است در یک صفحه. (کتابخانه فقیه احمد آبادی).

۹۷. مجموعه:

۱. إرشاد المسلمین إلى أولاد أمير المؤمنين^۱ (۶۲ - ۱)

از: سید عبدالله بن محسن ثقة الإسلام اصفهانی (م: ۱۳۸۲ق).

شرح حال آباء و اجداد مؤلف است که به ابو عبد الله حسین الأصغر فرزند حضرت امام سجاد علیه السلام منتهی می گردد. سی و چهارمین فرد سلسله، میر عبد الرزاق در سال ۱۱۳۲ق از سبزواری به اصفهان آمده و توطن نموده، چنانچه قبل از آن بنی اعمام او از جمله پدر عالم بزرگ میر بهاء الدین مختاری به نائین آمده و سکونت گزیده بودند. فرزندش: آقا میر ابو صالح بن عبد الرزاق از اجله سادات بوده و حاجی کلباسی در طفولیت به اتفاق پدرش خدمت او رسیده. فرزندش: آقا میر اسماعیل واعظ و امام جماعت مسجد شاه اصفهان بوده، و اولاد و احفاد او سلسله بزرگی را در اصفهان تشکیل داده اند. اعلم اولاد او عالم نحریر میر محمد باقر امام جماعت مسجد شاه و مدرّس مدرسه میرزا مهدی بوده و هفت پسر داشته که همگی از علما و بزرگان عصر خود بوده اند. اول: میر محمد صادق واعظ و امام جماعت مسجد شاه است، و سادات میر محمد صادقی از نسل او می باشند. دوم: حاج میر اسماعیل است که پسرش امیر علی اکبر از شاگردان حاجی کلباسی و سید شفقی بوده و مؤلف او را در سنّ متجاوز از نود سالگی درک کرده که چشمانش نابینا بوده. نواده اش میرزا علی اصغر بن میرزا جعفر بن میر علی اکبر از شاگردان آخوند خراسانی بوده، و مؤلف در صغر سنّ مقداری از سطوح فقه و اصول را نزد او خوانده است. سوم: میر علی نقی بن میر محمد باقر است، جدّ آیه الله سید عبدالحسین طیب. هفتم: میر سید علی بن میر محمد باقر از شاگردان آقا محمد بیدآبادی بوده، اولاد او از

مفاخر شیعه بوده اند: ۱. علامه محقق آقا میرسید حسن مدرّس از تلامذه حاجی کلباسی و شریف العلماء مازندرانی و صاحب جواهر، که فرزندانش: امیرسید علی از شاگردان شیخ انصاری، و امیر محمد تقی از شاگردان شیخ هادی تهرانی و میرزای شیرازی بوده اند. ۲. میر محمد حسین بن میرسید علی، که به اتفاق برادر خود نزد شریف العلماء و صاحب جواهر تحصیل کرده و از علمای بزرگ اصفهان بوده است. ۳. میر محمد باقر بن میرسید علی که معروف به زهد و عبادت بوده، و فرزندش آقا سید محسن (پدر مؤلف) از شاگردان شیخ انصاری و فاضل اردکانی و دیگران بوده و شرحی بر منظومه بحر العلوم نوشته است. مؤلف در خاتمه شرح حال خود را نگاشته و وصیت نامه مفصل خود را آورده است. تاریخ تألیف ۱۳۴۵ ق.

آغاز: نسیم عطرسای حمد و ثنای واجب الوجودی را سزاست که شجره نبوت را به باران رحمت خویش تربیت فرموده و اغصان پرثمر ولایت را بر سر موجودات سایه فکن نموده... و بعد، چنین گوید گناهکار سیه روزگار عبد الله بن محسن بن باقر بن علی بن باقر بن میر اسماعیل بن میر ابوصالح بن میر عبدالرزاق بن سید محمد بن میر ابوالمعالی...

۲. اجازة الحدیث (۷۹ - ۶۳)

اجازه روایی مفصلی است که سید عبد الله ثقة الاسلام در ماه محرم ۱۳۷۳ ق. برای فرزند خود سید محمد کاظم مدرّس صادقی نگاشته و در آن تصریح به اجتهاد وی کرده و از هشت نفر از مشایخ خود نام برده است: ۱. حاج میرزا حسین خلیلی تهرانی ۲. سید مرتضی کشمیری ۳. آخوند خراسانی ۴. سید محمد کاظم یزدی ۵. شیخ الشریعة اصفهانی ۶. محدّث نوری ۷. شیخ لطف الله مازندرانی ۸. علامه میرزا محمد هاشم چهارسوقی.

نسخ: سید مصلح الدین مهدوی اصفهانی، ۱۳۸۲ ق. ۴۰ گ، ۱۹ سطری. (کتابخانه مهدوی)

۹۸. احکام مواریت

از: ملا علی اکبر بن محمد باقراژه ای اصفهانی (م: ۱۲۳۲ ق).

آغاز: این رساله ای است در بیان احکام مواریت به جهت آسانی بر اطلاع احوال و اقسام و سهام وراثت مشتمل است بر مقدمه و چند فصل. اما مقدمه، بدان که استحقاق ارث بردن به یکی از دو چیز می باشد یا نسب است یا سبب است.

انجام: و به شفاعت سید ثقلین بهره مند گرداند برادران دینی را بمحمد وآله. وقد فرغ من

تسويد هذه النسخة الشريفة الميمونة من مؤلفات الفاضل الكامل المحقق المدقق جامع الفروع والأصول، حاوى المعقول والمنقول، الموفق بتوفيقات الله الملك المتان، المؤيد بتأييدات الرب المستعان، الحبر المعظم والنحرير المكرم والصاحب المحترم، أستاذ الأعظم، المقرب إلى الله الأكبر مولانا ملا على اكبر سلمه الله تعالى فى الدارين بحق الحيدر والصفدر.

نسخ: ابوتراب بن ابوالقاسم حسینی نطنزی، ۱۲۲۲ ق. با حواشی منه دام ظلّه العالی به نستعلیق زیبا. ۱۳۸ گ، ۱۷ سطری.

۹۹. منبع الحیاة^۱

از آقا محمد بن حاج محمد ابراهیم کلباسی (م: ۱۲۹۲ ق)

کتاب بسیار مفصّلی است که به انگیزه جمع عبارات علمای علم اصول نگاشته شده و به دستور پدرش حاجی کلباسی عین عبارات علمای متقدم و متأخر را در هر مسأله اصولی از کتب آنان نقل کرده است. این کتاب به نوشته علامه گزی پانزده جلد است^۲ و این نسخه جلد هفتم در مسائل تخصیص است.

برخی از منابع این کتاب عبارتند از: الذریعة، غنیة، معارج، نهاية، منیة، الجمع بین الشرحین، غایة المأمول، عمدة الوصول، شرح فاضل مازندرانی، الوافی، قوانین، اشارات، المحصول، الأحکام، المختصر، شرح قطب شیرازی، شرح عضدی، تعلیقات اهری، شرح الشرح، تعلیقات سلطان، تعلیقات فاضل باغنوی، التقود والردود، المنهاج، المرعاج، شرح العبری، نهاية السؤال، شرح سید صدرالدین، حجة الإسلام، نقد الأصول، الوافیة، المستصفی.

نسخ: محمد علی بن محمد قاسم، ۱۲۴۱ ق. مجدول و دارای سرلوح زیبا، این نسخه در سال ۱۲۴۶ ق بر فقهای امامیه وقف شده و تولیت آن با سماء عالم علم نبی و مهبط فیوضات انوار غیبی، مرآت عین حق و یقین و نبراس ضیاء شمس ملت دین، جامع جوامع فضایل و حایز سبق فضایل امثال، کھف العلماء الألباب، محیی السنة والکتاب، نبیه الزمان وفقیه الدوران، سمی الخلیل، الفخیم الخلیل، الأكمل الأوحّد النبیل، علامة المحققین وخاتمة المجتهدین، کھف الحاج والمعتمرین، حاج الحرمین الشریفین، الحاج محمد ابراهیم [کلباسی] نهاده شده است. ۷۰۴ گ، ۳۰ سطری. (کتابخانه خاندان کلباسی)

۱. الذریعة، ج ۱۰، ص ۶۴. ذیل راه سعادت از میرزا محمود بن محمد تقی کلباسی نواده مؤلف.

۲. تذکرة القبور، ص ۹۳.

١٠٠. رسالة في تقليد الميت^١

از حاج محمد ابراهيم بن محمد حسن كلباسي (م: ١٢٦٠ ق).
آغاز: الحمد لله الذي أحيا الحق بالإسلام وأمات الباطل وقواعده بخير الأنام... وبعد إتي لما
وقّعت لشوارع الهداية في شرح الكفاية ووصلت إلى قول مصنفه العلامة: ولا يكفي تقليد
الأموات، فشرحته على ما يقتضيه الأوقات، أحببت أن أفضل الكلام وأحققه على ما يناسب
المقام، وأجعله رسالة للاعتبار؛ لينظر فيه ويستبصر منه أولو الأبصار. فشرعت فيه معترفاً بالقصور،
ورتبته على مقدّمة ومصباحين وخاتمة.

انجام: وهو لزوم التكليف بما لا يطاق يظهر جوابها ممّا مرّ. فليكن هذا آخر ما أردنا أيراده...
نسخ، كاتب نا معلوم، ١٢٥٢ ق. در خانه سرکار شریعتمدار حاجی ازیرای سرکار شریعتمدار
آقا خند ملا محمد شفیع بن محمد اسحاق، ١١٧ گ، ١٨ سطرې. (کتابخانه خاندان کلباسی)

١٠١. اجازة الحديث

اجازه مفصل و بسیار ارزشمند علامه شیخ ابوالمجد محمد رضا نجفی است به صدیق گرامی
خود آية الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی که در ربیع الأول ١٣٤٤ ق. در اصفهان
نگاشته شده است.

بخشی از مقدمه این اجازه را نقل می کنیم:

أما بعد، فقد تكرر صدور الأمر من سدة الشيخ المولى الإمام، علامة العلماء الأعلام ومربي
الفقهاء الكرام، مفتى الشيعة فى الحرام والحلال، ومختلفهم الذى إليه الحظ والترحال، بقية
الأسلاف الماضين الصالحين، وثمان العلماء الباقين، كافل أيتام الأئمة وحامل علوم أهل بيت
العصمة، كعبة العلم والتحقيق الذى يحجّ إليه من كلّ فج عميق، الحاج الشيخ عبدالکریم
اليزدى الحائرى عمّر الله بدوام عمره دوارس مدارس علوم الدين، وأحيا بطول حياته معالم آثار
الأئمة المعصومين، بكتابة إجازة له يتصل بها سنده إلى الأئمة الهداة، وينتظم درة وجوده فى
سلك الرواة؛ وكان يثبطنى عنها علمى بعلو قدره، ويحسنى عليها معرفتى بلزوم امتثال أمره؛ فلم أزل
بين إحجام وإقدام، أسوّفها من عام إلى عام، حتى تفألت بالمصحف الكريم؛ فظهر لى منه الحثّ
الشديد على الفعل، وعلى الترك الوعيد بالعذاب الأليم. ولذلك بادرتُ إلى نقل رواية شريفة
ياحدى طرقى العالية، وعدلتُ عن النهج المعروف؛ إجلالاً لرتبته السامية، ثمّ أجزت له أن يروى

عنى بها وبسائر طرقى الكثيرة جميع ما صحّ لى روايته، واتّضحت طرقه، وجعلتها إجازة شاملة عامة يروى بها ما أرويه عن الخاصة والعامة. حدّثنى الشيخ العالم العابد الورع الزاهد الثقة الثبت، مقتدى الشيعة فى علوم الشريعة لا سيما الحديث، ومَن لم ير طرف الدهر مثله فى القديم والحديث، الأميرزا حسين النورى نور الله ثراه، وأحسن فى غرف الجنان قراه، فى الحائر ممّا يلى الرأس الشريف.... وليرو أدام الله فضله، وكثر فى العلماء (وأنى له المثل!) مثله، عن شيخى وأستاذى العلامة، الجامع بين أشتات الفضائل، وأشبه الأواخر بالأوائل، الحاوى لمعقول العلم ومنقوله، وناقد علمى الفقه وأصوله، الذى قرن بين الشريفين: الرواية والدراية، فبلغ فيهما النهاية، المحقق الثالث والفاضل الثانى، الشيخ فتح الله النمازى الاصفهانى، الملقب بشيخ الشريعة، المعروف بشريعت، قدّس الله تربته، وأعلى فى الجنان رتبته.

آغاز: الحمد لله الذى ملأ دفاتر الممكّنات شواهد وجوب وجوده، وأخبرت آحاد الموجودات بتواتر نعمه وجوده، وروت مرسلات الفطر حديث فضله العميم، وحدث مديح الروض بأخبار كرمه مرفوعاً إلى عليل النسيم. نحمده على مستفيض آلائه وتواتر نعمائه. انجم: وأرجو أن لا يرضنّ على بأعظم حقوق الإخاء، أعنى صالح الدعاء؛ كما لا أنساه، إن شاء الله. وأسأل الله لى وله ولجميع المؤمنين حسن الخاتمة. كتبه العبد الفقير إليه تعالى أبوالمجد محمد الرضا آل العلامة الثانى الشيخ محمد تقى الاصفهانى...
نسخ: شيخ ابوالمجد محمد رضا نجفى، ١٣٤٤ ق.

١٠٢. غنية الاديب

از: شيخ محمد على مدرّس فتحى دزفولى (م: ١٣٥٨ ق)
مختصر جلد اول كتاب مغنى اللبيب است با تقديم وتأخير مطالب وبرخى اضافات.
آغاز: حمد الله على نعمائه وشكر الله على آلائه... وبعد، فلمّا كان الباب الأول من مغنى اللبيب مرغوباً لا شتماله على مطالب نفيسة من اللغة والنحو ولكن لاحتوائه على الحشو والزوائد قصروا عن إفادته واستفادته مع تضييع العمر صرفت زماناً فى اختصاره وكم قدّمت ما أخر وأخرت ما قدّم مع إضافة بعض الكلمات منّا وسميته بغنية الأديب مختصر مغنى اللبيب.
انجام: تمّ الباب الأول مختصراً من مغنى اللبيب بيد مختصره الأقلّ محمد على فتحى...
نستعليق مؤلّف، ربيع الأول ١٣٠٥ ق. ٨٣ گ، ١٧ سطرى. (كتابخانه فرزند مؤلّف).

۱۰۳. التعلیقة على غنية الاديب

از: شیخ محمد علی مدرّس فتحی دزفولی (م: ۱۳۵۸ ق)
آغاز: حمد الله على إنعامه والصلاة على النبي وآله. هذه تعلیقة على غنية الأديب مختصر
مغنى اللیب لمختصره فعرضت فيها لمالم يتعرّض له أحد قبلى وجانبت فيها التطويل والإطناب.
نستعلیق مؤلف، ۳۱ گ، ۱۷ سطرى. (کتابخانه فرزند مؤلف).

۱۰۴. غنية الاديب وتعليقته

از: شیخ محمد علی مدرّس فتحی دزفولی (م: ۱۳۵۸ ق)
نسخ زيبا، محمد جواد مدرّس فتحی، فرزند مؤلف، ۳۲۱ ص، ۱۳ سطرى. (کتابخانه فرزند
مؤلف).

۱۰۵. مجموعه:

۱. شرح العوامل المائة^۱ (۵۵ - ۱)

از: ملا محسن بن محمد طاهر قزوینی طالقانی (ق ۱۲).

۲. الشرح المفيد^۲ (۱۶۹ - ۵۶)

از: محمد بن حاجی محمد استرآبادی (ق ۱۲)

شرحی است مزجی بر عوامل ملا محسن که در جمادى الأولى ۱۱۲۰ ق نگاشته شده است.
آغاز: أحمّدك اللهم على نعمائك المنادية لمن رفع يديه وفتح عينيه لانخفاضها عليه وعلى
الأئمة الموصولة إلى من كسر نفسه ونصب على رجله لجزم صليتها إليه.
انجام: فإنّ علام الغيوب يحبّ ستر العيوب. وفرغت من شرح هذه الرسالة المنسوبة إلى العالم
الربّانى مولانا محمد محسن الطالقانى ...

نسخ زيبا، محمد حسن اشتهاردی، ۱۰ شوال ۱۲۱۹ ق. (کتاب اول) نصر الله بن حاجی میرزا
على اكبر، رجب ۱۲۶۰ ق. (کتاب دوم). عناوين به شنگرف. ۲۲ گ، ۷ سطرى (کتاب اول)
۱۳ سطرى.

۱۰۶. شرح الفیه ابن مالک

از: محمد علی بن مولانا آقا بابا سرکانی (ق ۱۱)

۱. الذریعة، ج ۱۳، ص ۳۷۲.

۲. الذریعة، ج ۱۴، ص ۸۳.

آغاز: الحمد لله... أمّا بعد، بر ضمائر صافیه اصحاب سخن و ابصار ثاقبه ارباب حکم پوشیده نیست که اساس علوم دینیہ علم صرف و نحو است.
انجام: تا کتاب او واسطه بین الحمدین باشد. وقد تمّ والحمد لله ربّ العالمین.
نستعلیق: رحیم بن ایمانی محمد، ربیع الأول ۱۰۹۵ ق. اشعار الفیه با نسخ معرب زیبا نگاشته شده و با خط شنکرف برفراز آن مشخص شده است. با تملک عبدالعلی بن محمد تقی.
۱۵۰ گ، ۱۴ سطری.

۱۰۷. مجموعه:

۱. سبیکه من ذهب (۵۱ - ۱)

الفیه فی المعانی والبیان.

از: سید محمد بن ابراهیم موسوی (ق ۱۴)

آغاز:

الواهب الفرد الغنی الأکرم	الحمد لله العلی الأعظم
القادر المعبود فی العوالم	الغافر العافی عن الجرائم
محمد هو ابن ابراهیم	... و بعد راجی رحمة الرحیم
الکاظم الحرّ بالتکریم	المتمی للسید الکریم
تلخیص ما لخصه الخطیب	يقول هذا الوؤرطیب
غایة ما یأمله الأریب	حیب من لیس له حیب
سمّيته سبیکة من ذهب	نظّمته لبعض أهل الأدب

انجام:

فکری بعون الله واهب الندی	ثمّ الذی نظّمته قد اهتدی
تاریخها فالحمد للذی هدی	سبیکة من ذهب هلی غدا
وآله الغرّ أئمة الهدی	سلامه علی النبی أحمدا
ما الشمس أشرقت وکوکب بدا	وصحبه أفضل من به اقتدی

۲. صحیفه الرضا علیه السلام (۷۲ - ۵۳)

از ابوعلی فضل بن حسن طبرسی (م: ۵۴۸ ق).

آغاز: حمداً لواهب العقول وملهم کلّ عقول... أخبرنا الشيخ الإمام الأجل العالم الرئيس الرشيد أمين الدين ثقة الإسلام أمين الرؤساء أبوعلی الفضل بن الحسن الطبرسی.
انجام: فينظرون إلى الله تعالى بكرة وعشياً.

۳. تعليم المتعلم (۹۶ - ۷۲)

از عبدالرحمان بن شرف الدين كابي

شرحی است بر قصیده طنطرنانی: «یا خلیّ البال قد بلبلت بالبلبال بال».

آغاز: الحمد لله على تواتر آلائه السابقة وأشكره على جميل نعمائه المتلاحقة... وبعد فيقول العبد الفقير... لما رأيت قلوب الطلاب من محصل أبناء زماننا راغباً بهذا المختصر أردت أن أشرحه شرحاً حاوياً لفوائده... وسميته تعليم المتعلم لكونه تعليماً لجلّ ألفاظه وشرح معانيه.

انجام: وأيضاً يعمل في حال المتقدمة على الأصحّ وغمراء صفتها وكذلك الجملة والله أعلم بالصواب... تمّ وقت الظهر... سنة تسع بعد الألف من الهجرة النبوية...

نسخ: ميرزا عبدالحسين، ۷ جمادى الثاني ۱۳۱۵ ق. (كتاب اول) ۱۳۱۴ ق. (كتاب دوم) با يادداشتی از فخرالدين ابن المحقق المجتهد الفقيه العالم النبيل الشريف آقا محمد مهدي بن حجة الإسلام آقای آخوند ملا محمد باقر فشارکی اصفهانی در ۱۳۱۵ ق که فيه بيان نسخه او کم ياب و عزيز الوجود بود و حقير به زحمت زياد پيدا کردم و رفيق صديق سلالة السادات مرقوم نمود. ۹۸ گ، سطور مختلف. (کتابخانه فشارکی)

۱۰۸. مجموعه:

۱. تلخيص طبقات فحول الشعراء

از سيد روح الله موسوی كشفى (م: ۱۳۴۱ ش).

تلخيص طبقات محمد بن مسلم جمحي (م: ۲۳۱ ق) است که با شرح محمود محمد شاگرد در بيروت به چاپ رسیده است.

۲. تلخيص الاغانی

از سيد روح الله موسوی كشفى (م: ۱۳۴۱ ش).

تلخيص مجلدات بيست و يك گانه الاغانی ابوالفرج اصفهانی است که سيد كشفى در ماه

شعبان ۱۳۸۲ ق آن را به اتمام رسانده است.

نستعلیق زیبا، سید روح الله کشفی، ۱۳۴۱ ش. اصفهان، قطع رحلی، ۴۴۴ ص، ۳۶ سطری.
(کتابخانه جناب آقای سید مهدی کشفی، فرزند کاتب).

۱۰۹. مجموعه:

۱. شرح آداب المناظرة^۱

از؟

آغاز: لك الحمد جعل الله تعالى مخاطباً تنبيهاً على القرب ولأنّ اللائق بحال الحمد أنّ
ملاحظة المحمود أولاً حاضراً أو مشهوداً.

انجام: اعلم أنّ الحواشی المنسوبة إلى المحقق الشريف قدّس سرّه هذه الرسالة لما حفظتها في
نسخ متعدّدة وجدت بعضها سقيماً ولم يبق اعتماد عليها لم ألتزم نقلها...

۲. حاشية المواقف^۲

از: جلال الدين محمد بن اسعد دواني (م: ۹۰۸ ق)

آغاز: يا من وقف في حواشی مواقف جلاله عقول الأجلّة الأعلام... وبعد فهذا نبذ من
الكلام على تعريف علم الكلام كَمَا نقرّه أثناء مدارس شرح المواقف لسيدنا وشيخنا سيد المحققين
وسند المدققين المستغنى كالشمس عن التصرّيف والتعريف المشهور في أصقاع بلدان العالم
بلقبه الشريف.

انجام: فإنّ الأُمّی متهيؤ للكتابة لكنه ليس قادراً عليها.

۳. ترجمه اثني عشرية صلاتيه

از: محمد مؤمن اصفهانی (ق ۱۱)

آغاز: الحمد لله الذي نور قلوب المؤمنين بهاء الدين سيد المرسلين... ستايش معرّاز
ملابس حدّ وقياس وثنائيش مبرّاز اساس قياس مرسخن شناس عتبه كبريا هراينه كه جلايل
ذات او از تضاليل انزاه منزه و از تماثيل اشباه مقدّس است... اما بعد، ناقد اين كنوز و راقح اين
رموز فقير حقير التقصير محمد مؤمن اصفهانی ربّ يسر على كلّ عسير به عرض سالكان ملّت
اظهر و طالبان امّه اثني عشر مي رساند كه بعضي از اعزّه استدعا نمودند كه ترجمه بنويسم بر

۱. الذريعة، ج ۱۳، ص ۵۵.

۲. كشف الظنون، ج ۲، ص ۱۸۹۳.

رساله شریفه مشهور به اثنی عشریه که درّیست از بحر افادات شیخ المحققین قدوة المدققین سلطان العارفين برهان المباهلین أكمل المتبحرین مجموعہ کمالات انسانی مرآت تجلیات ربّانی چهره گشای جمال حقایق و معانی مبین دقایق رموز آسمانی کامل الذاتی که ذات کاملش دارد فراغ همچو عقل اول از نقص کمال

منظر الذی کشف قناع الامتناع من وجوه مخدّرات الحقایق والفهوم، وحلّ بمفتاحه علوم مقفلات الدقایق والعلوم مروّج مذهب اثنا عشر ضیاء الإسلام والمسلمین، بهاء الملة والدنیا والدین، العلامة التحریر المؤید شیخ بهاء الدین محمد العاملی عامله الله بلطفه الخفی اُبد الله إفاداته بالنبی وآله تاجمعی که از عربی عاریند از عبارات رابعه کاتّمها کوکب درّی یوقد من شجرة مبارک حظی وافی ونصیبی کافی حاصل کرد.

انجام: أنت علام الغیوب. بعد از آن فرمودند که این دعا از جمله مکشفات و مخفیاتست.

۴. رساله فی آداب البحث^۱

از؟

آغاز: الحمد لمن لا مانع لحکمه ولا ناقض لقضائه... فهذه زبدة مقنعة وجملة نافعة فی آداب البحث والمناظرة كتبها لالتماس بعض الأعزّة من السادة الأجلة علی البدیة والارتجال لما كان الملتمس علی جناح السفر... بدان وققک الله تعالی... که بحث از روی لغت تفتیش و جستجو نمودن است.

انجام: بلکه به وضع ثانی مقترن است.

۵. الاثنی عشریة فی الصلاة الیومیة

از: شیخ بهاء الدین محمد عاملی (م: ۱۰۳۰ ق).

آغاز: الحمد لله الذی وقّقنا للاهتداء بشریعة أشرف المرسلین.

نسخ: عماد الاسلام بن حجة الاسلام عفاری مشتهر به شاه ملا عفاری، ۹۰۹ ق. (کتاب دوم) محمد شریف بن عبدالصمد، ۱۰۱۸ ق. به حسب اشاره مخدومی امیدگاهی ولی النعمتی میر محمد هاشما (کتاب سوم) حسین کلاجا اصل، ۱۰۱۴ ق. قطع جیبی، سطور مختلف. (نسخه شخصی نگارنده)

۱۱۰. مجموعه:

۱. رسالة في تسليم النافلة

از: ملا علی اکبر بن محمد باقرازه ای (م: ۱۲۳۲ ق).

مؤلف در این اثر، برایین نظریای می فشارد که در نماز نافله فقط باید سلام سوم، یعنی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته را گفت، و گفتن دو سلام اول جایز نیست. حجة الإسلام سید محمد باقر شفتی نظر او را با نگاهستن رساله ای رد نموده، و وی مجدداً رساله ای در اثبات نظر خویش نگاشت و سید نیز دوباره رساله مفصلی در جواب او تصنیف نمود.

آغاز: سألنی رجل عن التسليم فی النافلة هل هو مقصور علی التسليم الأخير؟... قلت فی جوابه: الظاهر بحسب ما وجدته هو الاكتفاء بالسلام الأخير، اذ العبادات توقیفیة، وما وقفنا فی احادیث آل الرسول صلوات الله علیهم ولا فی فتاوی علمائنا من الأخباریین والفقهاء الأصولیین فتوی صریحاً فی ذلك.

ثم بلغ ذلك إلى بعض أمثال السادات، زاده الله شرفاً وعزاً وتوفيقاً؛ فتعجب من ذلك وقال: هذا منه غریب. وبعد ان بلغ إلى استغرابه وتعجبه، راجعت الكتب، فما وجدت فيها غير ما وجدته سابقاً. ثم سمعت موافقة بعض إخوانی وخالنئی له فی ذلك، فأردت أن أذكر فی صفحات وأوراق وأرسله إليه لينظر فيه؛ فأمّا ان ین علی الضعیف بالقبول، أو یرد علی بیان الخطأ وكشف الإبهام ورفع الشبهه بإظهار الحق والصواب؛ إذ المعصوم من عصمه الله، وفوق كل ذي علم علیم.

مؤلف در حاشیه بعض أمثال السادات را چنین معنی کرده: «هو السيد الجليل الجميل العلامة النبيل الفهامة المدقق المحقق البارع الكامل سمی خامس أجداده المعصومين مولانا السيد محمد باقر آدم الله ظلّه العالی». وی همچنین درباره بعض إخوانی وخالنئی می نویسد: «هو أخی وخلیلی وشفیقی المولی العالم العامل المدقق الفاضل الكامل سمی إبراهيم الخليل زاده الله فضلاً وتوفيقاً وأدام الله تعالی ظلّه العالی».

۲. اجازات

اجازات اجتهادی عالم ربّانی میرزا علی محمد بن محمد علی بن ملا عبد الله بن ملا علی اکبر ازه ای است از اعلام نجف اشرف بدین شرح:

۱. اجازه آقا سید حسین ترک، بدون تاریخ، دو صفحه.

۲. اجازه حاج شیخ زین العابدین مازندرانی، ۱۲۹۸ ق. دو صفحه.
 ۳. اجازه اجتهادی در دو صفحه به تاریخ ۱۲۹۸ ق که با خطی بسیار زیبا نگاشته شده ولی مجیز مشخص نیست. در ذیل آن شیخ لطف الله لاریجانی اجازه فوق را تصدیق کرده و خود نیز به اجتهاد مجاز تصریح کرده است.

۴. اجازه اجتهادی شیخ محمد بن علی کاشف الغطاء به میرزا محمد علی اژه ای، ۱۲۶۸ ق. نسخ، گویا میرزا محمد حسین بن علی محمد اژه ای، ق ۱۳. (رساله اول) ۲۶ گ، ۱۱ سطر. (کتابخانه علامه روضاتی)

۱۱۱. رساله فی التیمم

از ملا علی اکبر بن محمد باقراژه ای (م: ۱۲۳۲ ق).
 آغاز: مسألة لو أحدث المتيمم عن الأكبر بالأصغر بأن بال أو تغوط فهل مثلاً فهل يتيمم بعد ذلك الحدث الأصغر بدلاً عن الأكبر.
 نسخ زیبا، محمد حسین بن علی محمد اژه ای، بایادداشتی از پدراکاتب در ۱۳۲۹ ق. ۱۷ گ، ۲۱ سطر. (کتابخانه علامه روضاتی)

۱۱۲. نتائج الافكار

از محمد تقی بن حسینعلی هروی اصفهانی (م: ۱۲۹۹ ق).
 متنی مختصر و منقح است در اصول فقه در سه باب و مقدمه و خاتمه که در سال ۱۲۵۸ ق تدوین گشته و از کتب قدما به نهایت و تهذیب علامه حلی و معالم الأصول، و از کتب متأخرین به شرح الوافیة سید کاظمینی، قوانین الأصول، مفاتیح الأصول، مناهج فاضل نراقی، اشارات استادش حاجی کلباسی و حاشیه معالم استادش شیخ محمد تقی رازی نظر داشته است. در خطبه کتاب اسامی تعدادی از کتب اصول درج شده است. در پایان جدول موارد عول و تعصیب است که سید عالم فاضل کامل میرسید محمد شهبهانی طاب رمسه آن را ترسیم و شیخ معتمد نتیجه العلماء العظام محمد باقر بن حاجی محمد ابراهیم کرباسی مکتبی به ابوالعالی دام ظلّه العالی در دو صفحه و نیم شرح کرده است.

آغاز: أحسن خطاب يهتدى بإشارته إلى نتائج الأفكار وأكرم كتاب يرتقى بعباراته إلى معارج الأنظار حمد من أوضح مناهج الفروع بذريعة معالم الأصول وشكر من أرشد إلى نهاية

المنية وغاية المأمول والصلاة على نبيه المرسل لتهديب قوانين الإسلام المبعوث لتمهيد قواعد الحلال والحرام وعترته الذين أراهم الله حقايق الأشياء كما هي وآتاهم مفاتيح أبواب الأوامر والنواهي. أما بعد، فيقول المفتقر إلى الله القوي محمد تقى بن حسين على الهروي وقاهما الله سوء الحساب وحشرهما مع الأئمة الأطياب إن هذه ما يهتم بها من القواعد الأصول ومباني الأحكام الفقهية جمعها إجابة لزبدة فضلاء الأصحاب ونجدة أجلاء الأحاب وقفة الله لكل خير وصواب، سلكت فيها على نهج ما أراده زيد مجده من رعاية نظم رشيق وترتيب أنيق والتعرض لكل مسألة لما فيها من الأقوال، مستقصياً في ذلك حسب ما ساعد الزمان وانسعى المجال، معرضاً في الجلل بل الكل عن بسط المرام وتطويل الكلام بذكر الأدلة وما يتبعها من النقص والإبرام... وأشرت إلى جملة من الكتب التي يكثر النقل عنها بالرمز للاختصار، وهو نهاية العلامة زاد الله إكرامه به... ولناهج الفاضل التراقي رفع الله قدره م، ولإشارات المحقق الأستاذ أدام الله مجده ت... وكلما قلت شيخنا العلامة فالمراد به كما في ساير كتبنا ورسائلنا هو الشيخ الجليل وأستاذنا النبيل صاحب الفضل العظيم والمقام الكريم الشيخ محمد تقى بن محمد رحيم، رفع الله مقامهما في جنة النعيم.

نسخ: محمد بن علي محمد، ذي القعدة ١٢٩١ق. قطع رقعى، ١٨٠ گ، ١٥ سطرى. (كتابخانه آية الله شيخ اسد الله جوادى).

١١٣. فهرست اربعين حديث شيخ بهايى

از: شيخ شمس الدين محمد خاتونى

نسخ و نستعليق بسيار زيبا، ق ١٢، مجدول، داراى سرلوح زيبا و دو صفحه اول مذهب، عناوين به سنگرف. در آغاز اجازة شيخ بهائى به شمس الدين محمد خاتونى كه در ١٦ ماه رمضان ١٠٢٩ق صادر شده آمده و در كنار آن وقف نامه كتاب از علامه مجلسى رضوان الله عليه به تاريخ محرم ١١٠٢ق آمده كه عالى حضرت واقف عارف فاضل باذل امين خزائن سلطان اعظم و محرم سراق عز و رفعت و كرم لا زال كاسمه السامى للدين ناصحاً نسخه را بر كافه شيعه با تقدّم ذرّيه شريفه فاطميه علويه وقف کرده است. ١٣ گ، ٢١ سطرى. (كتابخانه سيد هادى سجاديان)

١١٤. ديوان اشعار

از: شيخ اسد الله قمشه اى متخلص به ديوانه (م: ١٣٣٤ق).

آغاز: نیست یک ذره به جز عشق تو اندر دل ما

انجام: که تافت زاتش سردار، نور او سردار.

نستعلیق: حسین شفیعی، آذرماه ۱۳۵۰ش، جهت تقدیم به صدیق معظم حاج آقا حسن ضوئی، با این یادداشت از کاتب در شرح حال شاعر: سراینده این اشعار عارفانه و این گفتار حکیمانه حکیم ربّانی و عارف صمدانی، دلباخته شاهد صدق و صفا و سوخته آتش عشق و وفا مرحوم شیخ اسدالله قمشه ای متخلص به دیوانه است که ساکن مدرسه چهارباغ اصفهان و مدرس فلسفه و معقول بوده و در عنفوان جوانی که بهار زندگانی و موسم شادمانی است از تماشای جهان سیر و از مشاهده این نیست هست نمادیده فرو بست و در سال ۱۳۳۴ ق در سن ۳۶ سالگی به مرض صرع از این سرای تحوّل و فنا به عالم تحقّق و بقا انتقال یافت. کاتب در پایان یک رباعی از شاعر به نقل از صدیق با وفا و شفیق دانای او مرحوم حاج میرزا علی آقای شیرازی نقل کرده و غزلی نیز از خود با این مطلع نگاشته است: با ما فلک به عداوت همان که هست / ما را سررضا و اطاعت همان که هست. ۱۶ ص، ۱۵ سطری.

۱۱۵. اجازات

مجموعه ای از اجازات علما که نگارنده مشاهده و تصویر آنها را تهیه نموده است، بدین

شرح:

۱. اجازه اجتهاد و روایت علی اکبر بن میرزا ابراهیم خوانساری به عالم عامل فاضل کامل محمد بن قطب دائرة الفضل والکمال قطر فلک العلم والإفضال مولانا عبد الرسول کاشانی، در دو صفحه، به تاریخ غزه ذی القعدة ۱۲۶۵ ق. مجیز از استادش سید محمد باقر شفتی روایت می کند.

۲. اجازه اجتهاد و روایت سید اسد الله موسوی [شفتی] به عالم فاضل کامل آخوند ملا محمد کاشانی، در ۵ ذی القعدة ۱۲۶۵ ق. مجیز از او با عنوان «أخونا وأنیسنا ورفیقنا الذی صعب علیّ فراقه لکونه عالماً عاملاً» یاد کرده است.

۳. اجازه اجتهاد و روایت به عالم صمدانی ملا محمد کاشانی ابن العالم العامل والفاضل الکامل الحاج محمد رسول، در دو صفحه. بدون تاریخ. نام مجیز مشخص نیست.

۴. اجازه اجتهاد و روایت از حجة الإسلام سید محمد باقر شفتی به ملا محمد تقی اردکانی یزدی، در چهار صفحه، ناقص. از مجاز با عنوان «قرّة عینی وثمره فؤادی» یاد کرده است.

۵. اجازه اجتهاد و روایت علامه میرزا محمد باقر خوانساری صاحب روضات به عالم ربّانی شیخ احمد بیدآبادی اصفهانی (برادر ارشد آیه الله میرزا محمد علی شاه آبادی) درشش صفحه، به تاریخ ۱۲ محرم ۱۳۰۴ ق. در آن از مجیز چنین یاد شده است: «قرة عيننا الأسعد الشيخ احمد ابن البار العلامة والفقیه الفهامة الاميرزا محمد الجواد».
۶. اجازه علامه میرزا محمد هاشم چهارسوقی برادر صاحب روضات به شیخ احمد بیدآبادی در جمادی الاولی ۱۳۰۵ ق. در آن پس از ذکر القاب، از مجیز با این عنوان یاد کرده است: «سلیل مولانا الأجل الأفخم النقیه النبیه العلامة الميرزا محمد جواد أدام الله أيام إفاداته وإفاضاته، المولى الجلیل النبیل الأوحّد الشیخ أحمد، دام فضله وعلاه».
۷. اجازه اجتهاد و روایت علامه میرزا محمد هاشم چهارسوقی به سید میرزا محمود عظیمی خوانساری، در چهار صفحه، بدون تاریخ. در آن از مجیز چنین یاد شده است: الأخ العزیز الشفیق والصاحب الأنیس الرفیق، حاوی کثیر من محاسن الشمائل، معدن الفضائل وأحسن الخصال».
۸. اجازه اجتهاد و روایت علامه شیخ محمد هادی بن محمد امین طهرانی به میر محمد تقی بن میر سید حسن مدرّس، در دو صفحه، بدون تاریخ.
۹. اجازه اجتهاد و روایت از محمد حسین به میر محمد حسن بن میر محمد تقی مدرّس، بدون تاریخ. با تأیید شیخ الشریعه اصفهانی و سید ابوالحسن اصفهانی به این مضمون: «ما رقه الشیخ المحقق الكامل الأستاذ ومن به الاستناد مطابق للواقع».
۱۰. اجازه اجتهاد و روایت میر محمد تقی مدرّس به فرزندش میر محمد حسن در چهار صفحه، بدون تاریخ.
۱۱. اجازه اجتهاد و روایت حاج میرزا حسین بن حاج میرزا خلیل به شیخ عبد الرحیم حائری آل صاحب فصول، بدون تاریخ.
۱۲. اجازه روایت آیه الله شیخ محمد تقی آقا نجفی اصفهانی به شیخ عبد الرحیم حائری آل صاحب فصول، بدون تاریخ.
۱۳. اجازه آیه الله سید محمد کاظم یزدی صاحب عروه به آیه الله میرزا یحیی فاضل هندی، ۱۳۳۱ ق.
۱۴. اجازه اجتهاد آیه الله سید محمد فیروزآبادی یزدی به آیه الله میرزا یحیی فاضل هندی، بدون تاریخ.

۱۵. اجازه آیه الله سید ابوالقاسم دهکردی به شیخ عبدالوهاب نصرآبادی، ماه رمضان ۱۳۱۲ ق. در آن از مشایخ خود محدث نوری و آخوند خراسانی نام برده است. ۳ صفحه.
۱۶. اجازه آیه الله سید ابوالقاسم دهکردی به شیخ محمد علی نصرآبادی، ۱۳۴۷ ق. در آن از مشایخ خود: سید سند متبحر میرزا محمد هاشم چهارسوقی، فقیه المحدثین محدث نوری، علامه العلماء المحققین آخوند خراسانی، فقیه ممتحن میرزا محمد حسن نجفی و عالم مروّج ملا محمد باقر فشارکی نام برده است.
۱۷. اجازه حضرت امام خمینی به شیخ محمد علی شریعتی نصرآبادی در امور حسبیه، صفر ۱۳۸۴ ق. و نامه ای از حضرت امام در همان سال در جواب نامه ایشان.
۱۸. اجازه آیه الله العظمی بروجردی به شیخ محمد علی نصرآبادی در امور حسبیه، ۱۳۶۹ ق.
۱۹. اجازه آیه الله سید محمد حجّت کوهکمری به وی.
۲۰. اجازه آیه الله سید جمال الدین گلپایگانی به وی، ۱۳۶۹ ق.
۲۱. اجازه اجتهاد آقا ضیاء الدین عراقی به آیه الله سید محمد مقدّس بیدآبادی، ۲۹ شوال ۱۳۶۵ ق.
۲۲. اجازه اجتهاد و روایت آیه الله میرزا محمد حسین نائینی به آیه الله مقدّس، ۱۳۴۵ ق. در آن از مشایخ خود «العالمین العلمین... والحجتین الآئینین الأزهدین، فقیهی عصرهما و وحیدی دهرهما: الحاج میرزا حسین [بن] المیرزا خلیل الطهرانی النجفی، والشیخ محمد طه نجف» نام برده است.
۲۳. اجازه اجتهاد آیه الله شیخ محمد حسین غروی اصفهانی به آیه الله مقدّس، ۱۳۴۵ ق.
۲۴. اجازه اجتهاد و روایت آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی به آیه الله مقدّس، ۱۳۴۵ ق.
۲۵. اجازه وکالت از طرف آیه الله بروجردی به آیه الله مقدّس، ربیع الثانی ۱۳۶۸ ق.
۲۶. اجازه اجتهاد و روایت آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی به آیه الله شیخ محمد حسین نجفی سدهی، بدون تاریخ.
۲۷. اجازه اجتهاد آیه الله شیخ محمد حسین غروی اصفهانی به آیه الله نجفی سدهی، ۱۳۴۷ ق.
۲۸. اجازه اجتهاد و روایت آخوند ملا محمد حسین فشارکی به آیه الله سید محمد رضا

خراسانی اصفهانی، ۱۳۳۵ق. در آن روایت کرده است از: «الشیخ الجلیل والعالم العامل الكامل الناسک السالک الفقیه الباذل مجمع الفضائل العلمية والعملية ابوالمکارم العلیة مرجع العلماء والفقهاء معتمد الصالحین فی التقليد فی غالب امصار المسلمین وشیخ الاجازة عند المجتهدین شیخنا وشیخ الفقهاء والمتعلمین الشیخ زین العابدین المازندرانی الاصل الحائری المعبد والمسکن والمدرس والمدفن حشره الله مع موالیه الطاهرین عن شیخه المشتهرفی الآفاق صاحب جواهر الکلام».

۲۹. اجازة اجتهاد وروایت آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی به آیه الله خراسانی، بدون تاریخ.

۳۰. اجازة اجتهاد آخوند خراسانی به آیه الله سید محمد نجف آبادی، بدون تاریخ.

۳۱. اجازة اجتهاد آقا ضیاء الدین عراقی به آیه الله سید محمد نجف آبادی، بدون تاریخ.

۳۲. اجازة اجتهاد آیه الله سید محمد نجف آبادی به حاج میرزا علی آقا شیرازی، ۱۳۵۵ق.

۳۳. اجازة اجتهاد آیه الله سید محمد نجف آبادی به شیخ نورالله بن ملا علی محمد دهاقانی، ۱۳۴۳ق.

۳۴. اجازة اجتهاد آیه الله سید محمد نجف آبادی به میرزا محمود مقتدائی خوراسکانی، ۱۳۴۷ق.

۳۵. اجازة اجتهاد آیه الله سید محمد نجف آبادی به شیخ احمد کرمانی، ۱۳۴۷ق.

۳۶. اجازة اجتهاد آیه الله سید محمد نجف آبادی به سید مرتضی بروجنی اصفهانی، ۱۳۵۶ق.

۳۷. اجازة اجتهاد آیه الله سید محمد نجف آبادی به شیخ هبة الله هرنندی.

۳۸. اجازة اجتهاد وروایت آخوند ملا محمد حسین فشارکی به آیه الله شیخ محمد رضا جرقویه ای حسین آبادی، ۱۳۳۴ق.

۳۹. اجازة اجتهاد وروایت آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی به آیه الله جرقویه ای، بدون تاریخ.

۴۰. اجازة اجتهاد وروایت آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی به آیه الله سید علی اصغر برزانی، ۱۳۴۵ق. با تصدیق آقا ضیاء الدین عراقی.

۴۱. اجازة آیه الله میرزا محمد حسین نائینی به آیه الله سید علی اصغر برزانی در امور حسبیه،

- ۱۳۴۵ق. باتأیید آیه الله حاج شیخ عبد الکریم حائری.
۴۲. اجازه اجتهاد آخوند ملا محمد حسین فشارکی به آیه الله سید علی اصغر برزانی، ۱۳۴۷ق.
۴۳. اجازه اجتهاد و روایت آخوند ملا محمد حسین فشارکی به سید بهاء الدین رضوی خوانساری،
۴۴. اجازه اجتهاد آخوند ملا محمد حسین فشارکی به حاج ملا علی ماریینی، ۱۳۴۷ق.
۴۵. اجازه اجتهاد آیه الله شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی به سید عطاء الله امامی، ۱۳۴۷ق.
۴۶. اجازه اجتهاد آیه الله شیخ محمد رضا نجفی به حاج ملا علی ماریینی، شش صفحه، بدون تاریخ.
۴۷. اجازه روایی آیه الله شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی به آیه الله شیخ محمد باقر کمره ای، جمادی الاولی ۱۳۴۵ق در اصفهان.
۴۸. اجازه روایت آیه الله شاه آبادی به آیه الله حاج میرزا رضا کلباسی، ۱۳۱۹.
۴۹. اجازه روایت آیه الله حاج میرزا رضا کلباسی به شیخ عباس مصباح دستگردی، ۱۳۴۷ق.
۵۰. اجازه روایت آیه الله کلباسی به شیخ حیدر علی صلواتی، ۱۳۴۷ق.
۵۱. اجازه روایت و امور حسبیه آیه الله کلباسی به شیخ محمد ربّانی خوراسکانی، ۱۳۶۶ق.
۵۲. اجازه حسبیه آقا ضیاء الدین عراقی به شیخ ناصر الشریعه عرب مکی، ۱۳۴۸ق.
- این اجازه را آیات عظام: نائینی، سید ابو الحسن اصفهانی، حاج شیخ عبد الکریم حائری و سید محمد بن عبد الله بهبهانی نیز تأیید کرده اند.
۵۳. اجازه آیه الله سید ابو الحسن اصفهانی به حاج شیخ بهاء الدین اصفهانی [برهانی] ۱۳۶۲ق.
۵۴. اجازه آیه الله میرزا محمد حسین نائینی به آقا شیخ بهاء الدین اصفهانی [برهانی] ۱۳۴۸ق.
۵۵. اجازه حسبیه حضرت امام خمینی به حاج شیخ بهاء الدین برهانی، جمادی الاولی ۱۳۸۴ق.
۵۶. اجازه حسبیه حضرت امام خمینی به سید محمد باقر فقیهی، رجب ۱۳۸۸ق.

۵۷. اجازه اجتهاد و روایت آیه الله سید جمال الدین گلپایگانی به سید محمد باقر فقیهی،
۱۳۷۰.

۵۸. اجازه روایت آیه الله سید جمال الدین گلپایگانی به سید عماد الدین مدرّس
خراسانی، بدون تاریخ.

۵۹. اجازه اجتهاد و روایت آیه الله شیخ محمود مفید به سید مهدی علامه فانی، ۱۳۷۳ ق.

۶۰. اجازه اجتهاد و روایت آیه الله شیخ محمود مفید به سید عماد الدین مدرّس خراسانی،
۱۳۷۲ ق.

۶۱. اجازه حسبیه حضرت امام خمینی به آیه الله میرزا علی محمد اژه ای اصفهانی، ۱۳۸۴ ق.

۶۲. اجازه آیه الله مرعشی نجفی به آیه الله میرزا علی محمد اژه ای اصفهانی، ۱۳۸۴ ق.

۱۱۶. مجموعه:

۱. تقریرات المحقق النائینی (أحكام الصلاة) (۲۷ - ۱)

از: شیخ موسی بن محمد نجفی خوانساری (م: ۱۳۶۳ ق)

۲. رسالة فی القبلة (۳۲ - ۲۸)

از:؟

آغاز: وبعد، البحث فی القبلة ويقع الكلام فيه فی أربع مقامات ماهية القبلة والمستقبل وما
يجب له وأحكام الخلل.

۳. الروضة الغناء فی تحقیق معنی الغناء (۳۷ - ۳۳)

از: شیخ ابوالمجد محمد رضا نجفی (م: ۱۳۶۲ ق)

نستعلیق، محمد رضا بن ملا علی جرقویه ای اصفهانی، ۱۳۶۲ ق. ۳۷ گ، ۱۹ سطری.

۱۱۷. شرح خطبة البيان

از: مولانا محمد تقی بن علی مجلسی (م: ۱۰۷۰ ق).

مقدمه شرح نانوشته مجلسی اول رضوان الله عليه بر خطبة البيان منسوب به امیرالمؤمنین
عليه السلام است که به نام شاه عباس نوشته شده است.

آغاز: سبحان من تقدّس بجلال عظمته عن أن محیط به أوهام العارفين... أمّا بعد، مخفی
نماید که چون خطبه مبارکه موسومه به خطبة البيان از جمله خطب مولای مؤمنان و پیشوای
متّقیان و وارث علوم جمیع پیغمبران و قسمت کننده خلد و نیران.... خطبه ای بود در کمال

اغلاق و نهایت اشکال و درین اوقات در عالی مجلس نواب اشرف اقدس اعلی کلب آستان علی بن ابی طالب صلوات الله وسلامه علیه شاه عباس الحسینی الموسوی الصفوی خلد الله ملکه ابداً مذکور شده بود و خواهان آن بودند این فقیر بی بضاعت محمد تقی بن مجلسی الاصفهانی در خور فهم خود آن را شرحی کرد تا عالی مجلس شریف به آن مزین گردد و شیعیان حضرت امیر المؤمنین علیه السلام از آن بهره مند گردند... و چون ایضاً آن مبتنی بود بر ذکر بعضی از آیات و احادیث و کلام اصحاب تحقیق و عرفان، لا جرم مقدّم بر مطلوب شروع در آنها شد.

انجام: ششم آن که بدن را الم طاعات بچشانی چنانکه حلاوت معصیت چشانیده و اخبار برین مضمون بسیار است و این مقام گنجایش آنها ندارد. پس بعد از این در مقام.

نستعلیق و نسخ زیبا، کاتب نامعلوم، ق ۱۱، مجدول، بان نشان تملک ملا محمد جعفر بن ملا محمد تقی در ۱۰۸۴ ق و مهر مستطیل نجف قلی. مالک نسخه علامه سید محمد علی روضاتی در یادداشتی آن را این گونه معرفی کرده است: کتاب شریف مناقب ممتازه حضرت امیر المؤمنین علیه السلام که مقدمه است بر شرح نا نوشته مرحوم آخوند مولانا محمد تقی مجلسی علیه الرحمة بر خطبه معروف به خطبة الیّان منسوبه. ۲۸۱ ص، ۱۲ سطری. (کتابخانه علامه روضاتی)

۱۱۸. شروق الحکمة فی شرح الاسفار والمنظومة

از: سید صدرالدین بن حسن بن جعفر کویایی اصفهانی (م: ۱۳۷۲ ق)
تحریر و شرح مطالب دو کتاب شرح منظومه و اسفار است که در سال های تحصیل مؤلف در نجف اشرف از ۱۳۱۷ ق تا ۱۳۲۹ ق تدوین شده و مشتمل بر حدود بیست هزار بیت، از اول امور عامه تا آخر بحث علم الباری است. مؤلف از علما و حکما و مدرّسان اصفهان بوده و در نجف اشرف در درس آخوند خراسانی صاحب کفایه با مرحوم آية الله العظمی شاه آبادی هم بحث بوده است. این کتاب با خطبه ای مبسوط آغاز می گردد و به نوشته مؤلف در عین حال که اثری مستقل است به شرح مطالب کتب حکمای متقدم از جمله اشارات و شفانیز پرداخته است.^۱

۱. متأسفانه از نسخه اصل اثری نیست و این نسخه حدود یک سوم اصل کتاب است که به همت شاگرد مؤلف مرحوم جواهری از روی نسخه اصل کتابت شده است.

آغاز: الحمد لله المتفرد بالأزلية والمتوحد بالأبدية والمتسربل بسربال الشعشعة الذاتية والمتنزر بإزار العظمة القاهرة والمتردى برداء الكبرياء الباهرة والمحتجب بسراقات عزه عن العقول القاهرة فضلاً عن الخفافيش الباصرة والمفيض بأنواره الشارقة على الهياكل القدسية والنفوس المتأهة الإنسية المقدس عن الجواهر القائمات فضلاً عن الأعراض الطاريات والمنزه عن الحدود والجهات والأضداد والأنداد والأمكنة والأزمان والتجدد والحدثان والأغراض والأعراض وكيف لا وهو مجوهر الجواهر القيمات وبارى الأضداد البائدات والأنداد الهالكات وباسط الامتداد القار ومفيض الآن السيال وجدد الدائرات الفانيات وجاعل الطاريات الزاهقات ومركبها على متن الجواهر السائلات الذى أبدع الأقلام العقلية الثابتة عن شعاع ذاته والصور القضائية الحاملة لجملة أماناته والكلمات التامة الواحدة لشيئيات معلولاته والبذور المنبئة لأصل شجرة العالم وأغصانه والمظهره لأثمار النفوس عن أكمامه وأزهاره المصونة عن الهلاك والدثور والمحفوظة عن الأقول والغروب ثم أنشأ الألواح العالية والأوراق الطاهرة والصحف المكرمة مرفوعة مطهرة فكتب مخزونات تلك الأقلام العقلية ومودعات الصور القضائية وأظهرها بعد ما كان مبطناً وقدرها بعد ما كان مرسلأً وفضلها بعد ما كان محكماً كتاب أحكت آياته ثم فصلت من لدن حكيم خبير...

واعلموا أنى منذ كنت مشتغلاً فى تحصيل فقه العملى ومباده من الأصول من العقلية والنقلية كان ينادينى مناديا من بواطن حجب الغيب من شاطىء الواد الأيمن من الشجرة حالكونى فى الخلاء والملأ والدرس والبحث أن علم الفروع بلا أصول والحكمة العملية بلا نظرية تكون كسقف بلا أساس وكخيمة بلا دعائم وكشجرة بلا ثمرة وكعرائس مكفوفة البصر... ولا يزال هذا الملهم الغيبى والرسول الإلهى والناموس الأحدى يلقى ذلك فى روعى فى ليلى ونهارى وسرى وعلنى ودرسى وبحثى حتى كانت عيناي تجرى منها الدموع وتسيل على خدى وأنا جالس فى مجلس الدرس بحضور الأمثال والأقران حتى بلغ الكتاب أجله ووقفت لتحصيل شطر من المعارف الذهبية وما هو الغرض الإلهى لخلق هذه الجوهرة النفيسة الثمينة... وحيث كان من دأب الرحمة الإلهية وشريعة العناية الربانية أن يسيل ماء رحمته إلى الأودية حتى يأخذ كل ذى حظّ حظّه وذى قسط من الاستعداد قسطه فلا جرم بعد اغترافى غرفة واقتباسى اقتباسة من سيناء بحر الملكوت كان يأمرنى فى حين بعد حين وأوان بعد أوان أن أهرق من بقايا تلك الغرفة جرعة على أراضى النفوس القابلة كما قال القائل: شربنا وأهرقنا على الأرض جرعة /

وللأرض من كأس الكرام نصيب... فصنفت كتاباً جامعاً لأمثات المطالب الحكيمية وأسس الحقائق العرفانية وزبدة الأسرار الربانية وخلاصة الأفكار المشائية ولباب المعاني الذوقية والغرف التي اغترفها المصنفون من البحار الإلهية... ولعمري إنه جامع لجملة ما هو كعبة القلوب والأنظار وعليه هم المحصلون في هذه الأعصار من المنظومة والأسفار وفيه غنى عن بعض التطويلات وكفاية عن جلّ بعض العضلات وهو وإن كان كتاباً مستقلاً ولكن في عين استقلاله كأنه شرح واحد لجملة زبر المتقدمين وصحائف المتأخرين من الشفاء والإشارات فعليكم معشر المتعلمين في حلّ العويصات والعقود من الكتب التي حدّدت بحدود وعدّت بعدد معهود بالرجوع إلى هذه الصحيفة المنيفة... وسميته بشروق الحكمة في شرح الأسفار والمنظومة، وجعلتها مشتملة على مقدمة ومقاصد وخاتمة.

انجام: فصل لما فرغنا من أبحاث الوحدة من مطلب مائيتها الحقيقية وأنه لا يمكن تحديدها حقيقة بل بعنوان شرح اللفظ ومن مطلب هليتها البسيطة وأن لها وجوداً في العين ولكنها متحدة مع الوجود عيناً مخالفة معه مفهوماً ومن أقسام الهوهوية التي هي من عوارض الوحدة وكذلك نبحت عن أقسام التقابل من التضاد والتضاييف والعدم والملكة والسلب والإيجاب وشرح معنى التقابل ووجه حصر أقسامه في الأربعة والنقوض والإبرامات الواردة على بعض الوجوه فهانها لمعات نورية منعكسة من اصطككات لاهوتية على نفوس قدسية ملكوتية فاستضىء بها لتكون على هدى من أمر ربك. اللمعة الأولى في هليتها البسيطة...

نستعليق: محمد ابراهيم جواهرى كويابى (شاگرد مؤلف) ۲۷۲ گ، ۲۱ سطرى. (نسخه

ملكى مرحوم جواهرى)

۱۱۹. إيقاظ الغافلين^۱

از محمد مؤمن بن محمد حسين دهكردى (ق ۱۳).

آغاز: الحمد لله الذى ابتلى أوليائه بالبلاء ليستعدوا للآخرة وليعلموا أنّ الدنيا لم تكن دار مقرّهم بل هي قنطرة للآخرة والصلاة والسلام على من أوجد الله له الدنيا والآخرة وعلى آله وعترته رؤساء الدنيا والآخرة. أما بعد چنین گوید این بنده نذیل خا طی و وامانده ذلیل عاصی محمد مؤمن بن محمد حسين دهكردى كه چند كلمه ای حقیر نوشته بودم مشتمل بر بعض نصایح از برای بعضی از برادران مصلحت در فرستادن دیده نشد به خواهش دوستی از

۱. نام ای کتب در الذریعة ذکر نشده است.

دوستان فی الجملة بسط داده شد... و مشتمل است بر چهار فصل:

فصل اول در مذمت دنیا.

فصل دوم در چیزهایی که متذکر شدن آنها و فکر کردن در آنها باعث شوق تحصیل آخرت می شود.

فصل سیم در ذکر بعضی از طاعات و ثواب آنها و بعضی از معاصی و عقاب آنها.

مطلب اول در ثواب بعضی از طاعات و در آن هفت باب است. مطلب دوم در عقاب بعضی از معاصی و در آن نه باب است.

فصل چهارم در مردن و مابعد آن و در آن شش مقصد است.

انجام: و بنای حقیر نبود به نوشتن چیزی عمده به جهت آن که منفعل بودم و هستم از اعمال ناشایسته و از روسیاهی و کثرت معصیت خود امید از کرم خداوند متعال آن است که هر که بر این مختصر مطلع گردد از برادران دینی این حقیر عاصی و فقیر خاطی را به دعای خیر یاد نماید. تمام شد این رساله در شب نهم جمادی الأولى من سنة ۱۲۶۴.

نسخ زیبا، ق ۱۳. به وسیله مؤلف مقابله و تصحیح شده از برای اخ اعتراف و مطاع اجل افخم اخوی حاجی غلامعلی. عناوین به سنگرف و احادیث با خط سنگرف برفراز آن مشخص شده است. قطع رقعی کوچک، ۱۴۵ گ، ۱۸ سطری. (نسخه کتابخانه مسجد نو بازار)

۱۲۰. مفرح القلوب^۱

از: حسن بن محمد مبارکه ای لنجانی (ق ۱۳)

چهارده مجلس است در احوال مختار و قیام او با عبارات زیبا و استشهاد فراوان به اشعار آغاز: الحمد لله الذی شرح صدورنا بمحبة رسوله المصطفى وطهر قلوبنا بولاية وليه المرتضى... حمد بی حد و سپاس لا یحصی ولا یعد حکیمی را سزاست که این کهنه رباط دنیای دودرو این خاکدان جهان پر شور و شردار بلایا و غموم و خانه رزایا و هموم نمود... أما بعد بررای صواب نمای امتان احمد مختار و شیعیان حیدر کزاز مخفی نماید که مصیبت و واقعه کربلا از جمله مصایبی است که هیچ دیده بدین گونه در خاکدان دنیا ندیده و هیچ گوشی مثل این عزا و بلا

۱. نام این کتاب در الذریعة ذکر نشده و نسخه ای از آن در کتابخانه آیه الله العظمی گلپایگانی موجود است.

در هیچ قرنی از هیچ زبانی نشنیده و این چنین ماجرای در میان بنی آدم هرگز حادث نگردیده و مانند این چشم زخمی به اهل اسلام نرسیده...

جهان به تعزیه او نکرده کوتاهی مکدر است ازین غم ز ماه تا ماهی
درین مصیبت عظمی که مایه الم است اگر هلاک کنی خویش رازگریه کم است
... هر وقت که ماه محرم نوشده تجدید این مصیبت بر قلوب اهل ایمان و پیروان سید
آخر الزمان کشیده می شود... لکن چون لعن بر فجره قتل و طعن بر ظلمه کفره و گرفتاری این
گروه بی نام و نشان و دستگیر شدن این طایفه ذی بغی و عدوان و به جزا رسیدن و مقتول
شدن این قوم بی ایمان به سمع شیعیان می رسد به سبب قلع و قمع اهل فجور فرح و خرمی و
سرور در دل شیعیان و هواداران داخل و باعث شفاء صدور ایشان می گردد لهذا به خاطر فاتر
این کلب آستان سید ابرار... ابن محمد المدعو بالحسن غریق بحر عصیان و یک رنگ این
دودمان ولایت نشان مقیم قریه موسومه به مبارکه لئجان من بلوکات الاصفهان رسید که بعضی
از احوال بی مآل این طایفه خسران مآل و این گروه مستحق عذاب و نکال را و گرفتار شدن
این قوم اشرار به دست مختار نامدار به تفصیل بوجه اختصار بر الواح ضمائر برادران ایمانی و
خلان روحانی برساند.

من که و این قدر جلال از کجا؟ من ز کجا این پروبال از کجا؟

نسخ زیبا: محمد کاظم بن میرزا محمد مبارکه لئجانی (پسر برادر مؤلف) ۱۲۳۴ ق. حسب
الفرموده عالیجناب مقدس القاب عموی آخوند ملا محمد علی. عناوین به شنگرف، قطع
رقعی، ۲۱۴ گ، ۱۵ سطری. (نسخه کتابخانه مسجد نو بازار)

۱۲۱. لطائف المعارف فیما لمواسم العام من الوظائف^۱

از شیخ زین الدین ابوالفرج بن رجب عبدالرحمن بن احمد حنبلی بغدادی (م: ۷۹۵ ق).
در بیان وظایف و اعمال متعلق به ماه های سال که به صورت مجالس تدوین شده و از ماه
محرم آغاز و به ماه ذی الحجه ختم شده است.

آغاز: الحمد لله الملك القهار العزيز الجبار الرحيم الغفار... (پس از ۴ صفحه:) وقد استخرت
الله تعالى في أن أجمع في هذا الكتاب وظائف شهور العام وما يختص بالشهور ومواسمها من
الطاعات كالصلوات الخمس والصيام والذكر والشكر وبذل الطعام وإفشاء السلام وغير ذلك

من خصال البررة الكرام... وقد جعلت هذه المجالس المتعلقة بالشهور مجالس مرتبة على ترتيب شهور السنة الهلالية فأباً بالمحرّم وأختتم بذي الحجة... وختمت ذلك كلّ بوظائف فصول السنة الشمسية وهي ثلاثة مجالس في ذكر الربيع والشتاء والصيف وختمت الكتاب كلّ بمجلس في التوبة... وأبدأ قبل ذكر وظائف الشهور بمجلس في فضل التذكير بالله عزّ وجلّ.

انجام: بادرُوا بالتوبة من قبل الردى / فنّاديه ينادينا الوحا

نسخ: ملا صالح ابن بكرطه الداية حنفي المذهب، جمادى الآخر ۱۲۳۹ ق. با تملك سيد محمد تقى صاحب مكيال در ۱۳۳۰ ق. عناوين به شنكرف ۲۰۰ گ، ۲۷ سطرى. (كتابخانه فقيه احمد آبادى)

۱۲۲. النوادر

از: شيخ شهاب الدين احمد بن احمد بن سلامة قليوبى شافعى (م: ۱۰۶۹ ق).
«كتاب حكايات وغرائب وعجائب ولطائف ونوادر وفرائد ونفائس». ۱ در اين مجموعه ۱۳۱ حكايت آمده كه آخرين آن در عدم امكان تخلص از موت است. پس از آن نيز چندين فايده و حكايت ديگر آمده كه معلوم نيست از مؤلف است يا كاتب.

آغاز: الحمد لله الذى جعل لمن وفق من عباده واعظاً من نفسه وأذاقه من كؤس شرابه حلاوة أنسه... أمّا بعد، فهذا كتاب صغر حجمه وغزر علمه وسهل فهمه وبزغت فى سماء محاسنه طروسه واشتمل على حكايات لطيفة فائقة وعبارات بارعة منيعة عابقة ونوادر عجيبة وفوائد ونكات غريبة وفرائد للأستاذ العالم العامل العلامة والملاذ الحبر الكامل الفهامة الجامع لأشتات الفضائل والبارع فى حلّ مشكلات المسائل مولانا الشيخ أحمد شهاب الدين بن سلامة... الحكاية الأولى فى فضل البسملة.

انجام: نكتة قيل سمع الحسين بن على عليه السلام رجلاً على كرسى يقول: سلونى عمّا دون العرش، فقال له الحسين عليه السلام: يا هذا ما شعر لحيّتك زوج أو فرد... خلقنا زوجين.
نستعليق: سيد محمد تقى موسى احمد آبادى، ۱۳۳۵ ق. ۵۳ گ، ۱۶ سطرى. (كتابخانه فقيه احمد آبادى)

۱۲۳. نصاب الصبيان

از: ابو نصر مسعود فراهى (م: ۶۴۰ ق).

نسخ محمد تقی بن عبدالرزاق موسوی احمدآبادی، ۱۴ رجب ۱۳۱۰ ق. در حالی که ده سال غیر از چهار ماه از عمر کاتب گذشته بوده است. قطع جیبی، ۳۰ گ، ۱۳ سطری. (کتابخانه فقیه احمدآبادی)

۱۲۴. أبواب الجنات فی آداب الجمعات^۱

از: میرزا محمد تقی بن عبدالرزاق موسوی احمدآبادی (م: ۱۳۴۸ ق).

اثری است ارزشمند در فضائل و خصائص شب و روز جمعه و اعمال آن که در هشت باب تدوین شده است. در آغاز اسامی کتب منقوله از آنها ذکر شده که از آن جمله است: خلاصة الأذکار فیض، زبدة التصانیف ملا حیدر خوانساری، جنات الخلود امامی مدرّس، لئالی الأخبار تویسرکانی، الجواهر المشورة سید عبدالحسین علوی سبط میرداماد، منتخب الدعوات ملا غلامحسین شهر بابکی، آداب الشریعة.

آغاز: الحمد لله الذی شرع لعباده آداب الجمعات لیغفر لهم بها الخطیئات... أما بعد، بنده مجرم عاصی ابن المرحوم المبرور العالم الکامل آقا میرزا عبدالرزاق الموسوی الاصفهانی... به عرض برادران ایمانی و اخوان روحانی می رساند...

نسخ زیبا: محمد تقی بن عبدالرزاق موسوی احمدآبادی، با حواشی نستعلیق از مؤلف، ۴۵۷ گ، ۱۱ سطری. (کتابخانه فقیه احمدآبادی)

۱۲۵. ترجمه مهج الدعوات

از؟

آغاز: بعد از حمد و صلوات چنین گفت افضل علماء اشراف مجد آل رسول شرف العترة الطاهرة... که این کتابیست در خلاصه دعوات که از کتب متفرقه معتبره در مذهب حق امامیه جمع کرده شد و نام آن مهج الدعوات در حرزهای حضرت رسالت پناه و ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین.

انجام: امید چنانست که از زیادات مستغنی باشد و این آخر آنچه ما خواستیم از کتاب مهج الدعوات و منهج العنایات والحمد لله أولاً و آخراً...

نستعلیق و نسخ معرب زیبا، ق ۱۱. عناوین به شنگرف، ۲۳۱ گ، ۱۵ سطری.

۱۲۶. احوال حاجی کرباسی و اولادش

از: محمد علی بن زین العابدین معلّم حبیب آبادی (م: ۱۳۹۶ ق).
رساله ای است در شرح احوال فقیه بزرگ اصفهان حاج محمد ابراهیم کلباسی و پنج فرزند او: آقا محمد مهدی، حاج آقا محمد، شیخ محمد جعفر، حاج میرزا محمد رضا و آقا میرزا ابوالمعالی که شرح حال پدر در آغاز کتاب و شرح حال فرزندانش در پنج فصل به تفصیل بیان شده است.
در ذیل فصل پنجم دو مقاله آمده که در مقاله اول به شرح حال آیه الله حاج میرزا رضا ابن میرزا عبدالرحیم بن حاج میرزا محمد رضا کلباسی و سه فرزندش شیخ اسماعیل، آقا صدرالدین و آقا فخرالدین پرداخته و مقاله دوم شرح حال حاج شیخ محمد ابراهیم بن میرزا عبدالرحیم است. این رساله در سال ۱۳۷۵ ق تألیف شده است.

نستعلیق: سید محمد علی روضاتی، ۱۴۱۵ ق. ۵۴ گ، ۱۴ سطری.

۱۲۷. دیوان اشعار

از: سید مرتضی نعمة اللهی (۱۳۵۴ ق).

مجموعه ای از قصائد زبده المتأهّین و قدوة العارفين مرحوم آقا سید مرتضی نعمة اللهی است که به نوشته میرزا علی مشفق (کاتب دیوان) در جشن های اعیاد متبرکه از طبع او تراوش نموده است. شاعر فرزند آقا میرزا علینقی بن سید العارفين وهادی المضلین آقا میر محمد هادی (هادیعلیشاه نعمة اللهی) است و شرح حالش در مقدمه به قلم محسن نعمة اللهی آمده است.
آغاز: در تهنیت عید مولود نبوی صلی الله علیه وآله:

ز فرش آمده تا عرش جلوه گر، انوار مگر گرفته ز رخ جلوه، احمد مختار

نستعلیق زیبا: میرزا علی مشفق، ۱۳۱۷ ش. قطع جیبی، ۳۳ گ، ۱۶ سطری.

۱۲۸. دیوان اشعار

از: میرزا بدیع بن مصطفی موسوی درب امامی (م: ۱۳۱۸ ق).

اشعار آبدار عالم جامع و مدرّس نامدار اصفهان حاج میرزا بدیع است که بالغ بر هشتاد غزل است.

شکسته نستعلیق، نسخه اصل به خط شاعر، ۴۳ گ، ۱۵ سطری. (نسخه جناب آقای

سید احمد بدیع زادگان).

۱۲۹. صیغ العقود والایقاعات^۱

از: مولی محمد جعفر شریعتمدار استرآبادی (م: ۱۲۶۳ ق).
 آغاز: الحمد لله على نواله والصلاة والسلام على رسوله وآله. أمّا بعد فهذه رسالة من العبد
 العاصى الغريق فى بحر العصيان المتمادى محمد جعفر الاسترآبادى فى بيان صيغ العقود
 والایقاعات.

نسخ: سيد جعفر آيت ميردامادى، ۱۳۶۶ ق. از روى نسخه مورّخه ۱۲۶۴ ق. موجود در
 کتابخانه استاد کاتب سيد عباس صفى دهکردى، با یادداشت تصحيح بدوى از او. قطع جیبى،
 ۱۸ گ، ۱۲ سطرى.

۱۳۰. مجموعه:

چند رساله از: ميرزا ابوالمعالى بن حاج محمد ابراهيم کلباسى (م: ۱۳۱۵ ق).

۱. رسالة فى كيفية زيارة عاشوراء (۷۶ - ۱)

آغاز: وبعد، فهذه رسالة فى بيان كيفية زيارة عاشوراء على من يزارها آلاف التحية والثناء...
 ولطالما كنت شائقاً إلى شرح حالها وتفصيل القول فى مجالها.

انجام: على وجه الكمال وفوق الكمال ولا سيما على إكمال التوفيق بتوفيق الإكمال.

۲. رسالة فى الشك فى المكلف به^۲ (۸۹ - ۷۷)

آغاز: وبعد، فهذه رسالة فيما لو ثبت التكليف بشىء وتردد المكلف به بين مهيتين مختلفتين.

۳. رسالة فى التداوى بالمسكر^۳ (۹۸ - ۹۰)

آغاز: وبعد، فهذه رسالة فى التداوى بتناول المسكر أكلاً وشراباً وهذه المسألة عميمة البلوى
 عظيمة الجدوى.

نسخ زيبا، ق ۱۳. رساله سوم در ۱۲۹۳ ق تأليف شده است. با حواشى از مؤلف به خط

نستعليق زيبا، و حاشيه اى از مؤلف بر رساله سوم به خط وى. ۲۳ سطرى.

۱۳۱. وسائل العباد فى يوم التناد

از: احمد بن عبدالكريم اهتمام رهنانى اصفهانى (۱۳۸۷ ق)

۱. الذريعة، ج ۱۵، ص ۱۰۹.

۲. الذريعة، ج ۱۴، ص ۲۱۰.

۳. الذريعة، ج ۱۱، ص ۱۴۱.

یک دور فقه استدلالی موجز و منقح است در مجلد کوچک که این نسخه مشتمل بر ده جزو است از طهارت تا پایان صلات. تألیف کتاب طهارت آن در سال ۱۳۶۳ ق آغاز شده و جزو هشتم آن در سال ۱۳۶۶ ق به پایان رسیده است.

آغاز: الحمد لله الذي جعل العلماء ورثة الأنبياء... أما بعد، فيقول العبد الأثيم المقتدر إلى ربه الرحيم أحمد بن عبد الكريم عفى الله عنهما: إن أعظم المقاصد والمطالب بعد الإيمان بالله الغالب ما يتوصل به إلى النيل بالسعادة الأبدية... وهذه وجيزة في الفقه شرعت فيها بعد ما فرغت من تصنيفاتي في الأصول... واقتصرتها فيها غالباً على إقامة الدليل على قول المختار... معرضاً عن جميع الأقوال مشيراً إلى تزييف ما ليس بمنصور ومقبول صافحاً عن كلمة ليس لها دليل معقول ومزجت باب المياه بوسيلة النجاة ونسأل الله النجاة بهذه الوسيلة من مهالك الدارين.

نسخ: مؤلف، ۱۳۶۶ ق. ۵۴۶ ص، ۱۸ سطری.

۱۳۲. مجموعه:

از: احمد بن عبدالكريم اهتمام رهنانی اصفهانی (۱۳۸۷ ق):

۱. وسائل العباد في يوم التتاد (۳۸۴ - ۱)

این نسخه جلد دوم کتاب است مشتمل بر جزویازدهم تا شانزدهم، احکام ایمان و نذورو کفارات و عتق و مکاسب محرمه و احکام بیع و بعض المعاملات که در سال های ۱۳۶۷ و ۱۳۶۸ ق تألیف شده است.

۲. وجيزة الاصول (۴۰۴ - ۳۸۶)

مختصری است در علم اصول که اکثر فصول و مباحث این علم را در بردارد. آغاز: الحمد لله... إن هذه رسالة... محتوية لأكثر الفصول ومباحثه، وحذفت منها أدلة الأقوال المختلفة واقتصرتها على ذكر قول المختار في المسائل الشرعية مشيراً إلى دليله.

۳. الارتقاء من الحضيض في منجزات المريض (۴۲۷ - ۴۰۶)

رساله ای است به فارسی در بحث منجزات مریض که در سال ۱۳۶۳ ق تألیف شده است. آغاز: مسأله: از جمله مسائل فقهیه که از صدر اسلام فیما بین فقهاء اعلام مطرح انظار و محلّ کلام بوده مسأله منجزات مریض است.

۴. الركن السديد في الاجتهاد والتقليد (۴۸۶ - ۴۲۸)

رساله ای است در بحث اجتهاد و تقلید و شرح مباحث مذکور از عروة الوثقی.

آغاز: الحمد لله الذى لا يحصى نعمه العادون ولا يؤدى حقه المجتهدون... أما بعد فيقول العبد الأثيم الجانى أحمد بن عبد الكريم الرنانى إن هذه رسالة وجيزة مختصرة فى مسائل الاجتهاد والتقليد قد كتبها فى موقع المطالعة وبذل الجهد فى المسائل الأصولية والفقهية وعلقت فى حواشى كتاب أرائك الأصول ما اخترت فى كل مسألة فى الأصول ولما كان الكتاب المذكور خالياً من مباحث الاجتهاد والتقليد فشرحت مباحث كتاب العروة... وحذفت فيما أدلة الأقوال المختلفة واقتصرت فى كل مسألة بدليل المسألة فى مختار الأقوال.

نسخ: مؤلف، ١٣٦٨ ق (كتاب اول) ١٣٦٤ ق (كتاب دوم) ١٣٦٣ ق (كتاب سوم) ١٣٦٤ ق (كتاب چهارم) ١٨ سطرى.

١٣٣. وسائل العباد فى يوم التناد

از: احمد بن عبدالكريم اهتمام رهنانى اصفهانى (١٣٨٧ ق)
جلد سوم كتاب است مشتمل بر جزوه هفدهم تا بیست و چهارم كه از احكام وقوف و صدقات آغاز و به كتاب ديات و جهاد خاتمه مى يابد.

انجام: قد تمّ الكلام والحمد لله أولاً وآخراً وله الشكر على توفيقه لإتمام الفقه ولم يبق من أبواب الفقه غير الحجج... وأردت أن أكتب مباحث الحجج موجزاً وندلحقها بالجزء العاشر الذى هو فى أواخر العبادات.

نسخ: مؤلف، ١٣٦٨ ق. (پایان جزو ١٧) ١٣٧٠ ق. (پایان كتاب الجهاد). ١٨ سطرى.

١٣٤. طوابع الانوار من مطالع الانظار فى علم أصول الدين

از:

آغاز: الحمد لمن وجب وجوده وبقاؤه وامتنع عدمه وفناؤه دلّ على وجوده أرضه وسماؤه وشهد بوحدانيته رصف العالم وبنائه.

انجام: متّعنا الله بمحبّتهم أجمعين وجعلنا هداهم متّبعين وعصمنا من زيغ الضالين وبعثنا يوم الدين مع الذين أنعم الله عليهم من النبيين والصدّيقين والشهداء والصالحين وحسن أولئك رفيقاً. الحمد لله على التمام وللرسول أفضل السلام.

نستعليق، كاتب نا معلوم، ق ١٠. وقف مولانا محمد اشرف بن حيدر على ورنوسفادرانى بر اولاد خود با مهر بيضوى الواثق بالله الغنى عبده مهر على ومهر مربع محمد طاهر بن مقصود على.

۱۳۵. نجات العباد

از: صاحب جواهر شیخ محمد حسن نجفی اصفهانی (م: ۱۲۶۶ ق).
نسخ: علی اکبر اصفهانی مشهور به خراسانی، ۱۲۶۵ ق. فی مشهد الحسین علیه السلام.
با حواشی از شیخ راضی نجفی و شیخ انصاری و میرزای شیرازی. مقابله شده. نسخه را سید ابوالفضل برقی در سال ۱۳۸۵ ق بر کتابخانه احمدیه اصفهان وقف کرده است. قطع رقعی. ۱۸ سطر.

۱۳۶. مجموعه:

۱. مکتوب علمای ما وراء النهر به علمای مشهد مقدس
آغاز: پوشیده نیست بر هیچ مؤمن عالم که تعرض به اموال و نفوس کسانی که گوینده
کلمه طیه...

۲. جواب کتابت علمای ما وراء النهر^۱

از: ملا محمد بن فخرالدین علی مشکک رستمداری مدرّس
آغاز: نتایج افکار و رشحات اقلام دربار افاضل ما وراء النهر هدا هم الله وایانا سبیل الرشاد.
انجام: و مهمّات او را کفایت کرده مقضی المرام از آن مقام بیرون فرستاد.

۳. تحفه شاهی^۲

از: عماد الدین علی شریف قاری استرآبادی (ق ۱۰)

آغاز: ای کنه تو برتر از شناسایی ما.

انجام: و حال آن که به معصیت گرفتارند و قرآن ایشان را لعنت کند.

۴. أصول قراءة ابن کثیر بروایتی البزی والقنبل من طریق الشاطبية

۵. أصول قراءة الکسائی بروایتی الدورى وأبى الحارث

۶. أصول قراءة أبى عمرو برواية الدورى والسوسى من طریق الشاطبية

از: عماد الدین علی شریف قاری استرآبادی (ق ۱۰)

نسخ زیبا: میرزا محمد بن حسین کندلانی، ربیع الأول ۱۰۴۰ ق. (کتاب سوم) محمد طالب
بن حاجی حیدر علاقه بند اصفهانی، جمادى الآخرة ذی القعدة ۱۰۴۰ ق. (کتاب چهارم تا

۱. الذریعة، ج ۲، ص ۳۳۷. ج ۵، ص ۱۷۵. ج ۸، ص ۲۸۲. ج ۲۲، ص ۱۶۴.

۲. الذریعة، ج ۳، ص ۴۴۴.

ششم). قطع جیبی، سطور مختلف.

۱۳۷. یعسوب نامه^۱

از: میر محمد حفیظ (م: ۱۱۶۳ ق).

منظومه ای است در بیان فضائل امیر المؤمنین علیه السلام و تفصیل جنگ های آن حضرت که در سال ۱۳۳۶ ق شروع به نظم آن شده و با درگذشت مؤلف در روز چهارشنبه ۱۰ شعبان ۱۱۶۳ ق ناقص مانده است. پسر برادر مؤلف میرزا محمد رحیم پس از درگذشت عم و استاد خود به جمع و تصحیح آن همت گماشته و اشعاری در معذرت خواستن از جانب ناظم در عدم اتمام کتاب سروده و خوابی که بعد از رحلت ناظم دیده و صورت مکالمه با او در عالم رؤیا را در پایان به نظم آورده و در ۱۰ ربیع الأول ۱۱۶۸ ق از آن فارغ شده است.^۲

ناظم منظومه را با معراج نامه پیامبر اکرم آغاز کرده و سپس شرحی از مسافرت خود به کوکن زمین در زمان اورنگ زیب و رفتن به دهلی یا جهان آباد و برخوردن با خان عالی شأن محمد رفیع خان باذل تخلص صاحب کتاب حمله حیدری آورده، و خوابی را که برای مرحمت و غفران پناه میرزا محمود مشهدی روی داده و خلف الصدق او خان فردوس مکان محمد رفیع خان ناظم حمله حیدری به نظم آورده نقل نموده، و سپس به سبب نظم کتاب خود که متمم حمله حیدری است پرداخته، و آن را از ظهور مراتب ستم از عثمان بن عفان و دادن وزارت به مروان ملعون و غضب کردن او بر قاریان و سوزاندن قرآن آغاز نموده و تا پایان وقایع جنگ جمل را به نظم در آورده است. وی در بیان نام کتاب گوید:

ز فضل خدای جهان آفرین   علی را لقب بود یعسوب دین

به نامش چو این نامه انشا شده   به یعسوب نامه مسمی شده

آغاز:

به نام خداوند هوش آفرین   روان و دل و چشم و گوش آفرین

۱. نام این اثر در الذریعة نیامده است.

۲. میرزا محمد رحیم پس از ذکروفات ناظم می گوید:

چه او رفت از عرصه روزگار   به عالم شد این نسخه زویادگار
چو فرزندی او را نبند در جهان   از این نسخه باقی است نام و نشان

خداوند حی قدیم ودود که با ذات او در ازل کس نبود
خدایی که قائم به ذات خود اوست وجود همه خلق عالم از اوست

انجام:

چو آئید دارد محمد رحیم به عفو تو در روز آئید و بیم
بیخشا گاهش به آن شاه دین بکن رحم یا أرحم الراحمین

نستعلیق، کاتب نامعلوم، ۱۱۶۸ ق. این نسخه را زهرا خانم در ذی الحجه سال ۱۱۶۹ ق وقف کرده و تولیت آن را با خود و بعد از او با میرزا محمد رحیم بن میرزا سید مرتضی حسینی قرار داده تا ثواب آن را به روح رفیع عالی حضرت جنت منزلت میرزا محمد حفیظ ناظم کتاب و واقفه و متولی عاید گردد.

با تملک محمد باقر بن محمد حسن بن محمد رحیم بن محمد رفیع بن محمد رحیم در ۱۲۷۳ ق. و یادداشت تاریخ فوت میرزا محمد حسن بن حاجی میرزا محمد رحیم در یکشنبه ۱۹ ربیع الثانی ۱۲۷۷ ق. و دو بیت شعر در تاریخ وفات میرزا محمد رحیم بدین شرح:
تولد چه گردید از لطف رب به تاریخ ذی القعدة تاسع برفت
محمد رحیم آن حسینی نسب سنه الف، مائه باثنین هفت

و یادداشتی از ابوالحسن بن سید عباس بن محمد علی بن محمد رحیم بن محمد رفیع بن محمد رحیم. و یادداشتی از مرتضی بن ابوالحسن بن سید عباس مذکور. ۱۱۹ گ، ۲۲ سطری.
(کتابخانه مرحوم آیت میردامادی)

۱۳۸. الرد علی المقلاد فی حجیة الظن

از: سید صدرالدین محمد بن صالح موسوی عاملی (م: ۱۲۶۳ ق)
ردیة ای است بر رساله المقلاد فی حجیة المظنة از سید محمد مجاهد (م: ۱۲۴۳ ق).
«ردّهالسید صدرالدین العاملی وأبطل دلیل الانسداد فی حیاة السید المجاهد. عناوینہ

قال سلمه الله، أقول»^۱.

آغاز: أحمد من تنزه عن خواطر الظنون وأحاط علمه بما كان أو يكون حمد من فوض إليه وظن أن لن يقدر عليه... وبعد، فقد ذكرت سيدنا السرى العلم العلوى محمد بن على الطباطبائى خلد مجده بإعصال الأمر فى عموم حجية الظنون وخصوصها فألقى إلى دام علاه رسالة فى الانتصار لحجيتها مطلقاً وذكر أنه بلغ فيها الغاية فأحببت أن أورد ما خطر لى حين تصفحها فى خلالها وأجعله بمنزلة الشرح جرياً على عادة العلماء فى تعقب ما ينقلونه بما يعرفونه وهذا أول الرسالة.

انجام: وليكن ذلك آخر ما جادت به القريحة أعاذنا الله من الضنّ وسوء الظنّ والمنّ وحبانا بالإخلاص فى العمل والخلاص إذ لات حين مناص وجعل سعينا هذا إشاراً لإظهار الحقّ وحذاراً من إنذاره جلّ شأنه فى قوله إنّ الذين يكتمون ما أنزلنا من البينات والهدى من بعد ما بيناه للناس أولئك يلعنهم اللاعنون وما أبرئىء نفسى ولا أقصر الحقّ على طرسى ولكن جهد المقلّ ولا يكلف الله نفساً إلا ما آتاها فليترقّق الناظر فى هذا التعليق بستر الزلل وإصلاح الخلل والله يحبّ المحسنين. فرغ من تسويده منشيء المفتقر إلى ربّه صدر الدين محمد بن صالح بن محمد الموسوى العاملى عفى عنهم فى صدر النهار من يوم عرفة فى السنة الثالثة من العشر الرابع من المائة الثالثة من الألف الثانى من الهجرة والحمد لله كثيراً والصلاة على نبيه وآله.

نسخ: مؤلف، ۱۲۳۳ ق. قطع جيبى، ۶۰ گ، ۱۷ سطرى. (كتابخانه مرحوم آية الله طيب)

۱۳۹. رسالة فى الوقف

از: سيد ابو جعفر بن صدر الدين محمد بن صالح موسى عاملى (م: ۱۳۲۴ ق).

رساله اى است فقهي از سيد ابو جعفر خادم الشريعة (پدر آية الله سيد حسين خادمى) كه به امر استادش حجة الإسلام ثانى سيد اسد الله شفتى نگاشته است. متأسفانه نسخه ناقص است.

آغاز: الحمد لله المتقرّد بالذات المبرىء عن الصفات المنزّه عن مشابهة الممكنات... أمّا بعد، فيقول العبد المحتاج إلى عفوربه الجليل المشهور بكنيته أبو جعفر بن صدر الدين الموسوى العاملى عاملهما الله بلطفه الخفى والجلّى قد صدر أمر من منبع الإفاضة ومصدر الجود والسخاوة

۱. الذريعة، ج ۱۰، ص ۲۲۶. گفتنى است كه در اعيان الشيعة (ج ۹ ص ۲۶۲) رساله اى با آغاز ذكر شده رابه ميرزا محمد رضوى (م: ۱۲۶۶ ق) نسبت داده و گفته است كه آن در ردّ رساله حجيت شهرة سيد محمد مجاهد است.

العالم العامل والتقى الفاضل أعلم العلماء ورئيس الفضلاء أستاذنا الأعظم حجة الإسلام في العرب والعجم صاحب المفاخر والمناقب المسمى بلقب أسد الله الغالب... بتحرير مسأله سألها سائل نجمع فيه الأقوال والأخبار المناسبة لها ونبين فيه صحيح الأقوال وسقيمها فشرعت فيه متوكلاً على الله ومستعيناً من إمام الزمان وخليفة الرحمان المنتظر الغائب عجل الله فرجه ولا بدّ أن نبين أولاً صورة السؤال. قال السائل لو وقف أحد أرضاً مثلاً على أولاده الذكور الموجودين ثم على أولادهم نسلًا بعد نسل وبطنًا بعد بطن ومع الانقراض على أولاده الأناث وأولادهنّ نسلًا بعد نسل وبطنًا بعد بطن ويقف على ذلك ولم يفرض للانقراض ولم يبين المصرف بعده فهل هو صحيح أم لا؟

نسخ: مؤلف، قطع جيبي، ٢٣ ك، ١٨ سطري. (كتابخانه مرحوم آية الله طيب)

١٤٠. مجموعه:

رسائل فقهی عالم جلیل سید محمد باقر بن حسنعلی موسوی فروشانی (م: ١٣٢٥ ق)

است بدین شرح:

١. رسالة في الطهارة (٩٧ - ١)

آغاز: الحمد لله الذي عمّ عباده بالنوال ومنحهم من مواهب كرمه بغير سؤال وتفضل عليهم من جوده بسوانغ الإفضال ورفع بمنّه درجات العلماء وجعلهم بما آتاهم ورثة الأنبياء... أما بعد فيقول المفتقر إلى الله الغني محمد باقر بن حسنعلی الموسوی إنّ هذه نبذة من مهمّات مسائل الطهارة والصلاة أوردتها في هذه الورقات راجياً من الله تعالى أن يكتبه في صحائف الحسنات... وقد رتبت ما يتعلّق بالطهارة على مقدمة ومقاصد وخاتمة.

٢. رسالة في الصلاة (١٦٥ - ٩٨)

آغاز: الحمد لله... أما بعد فيقول المفتقر إلى الله الغني محمد باقر بن حسنعلی الموسوی إنّ

هذه نبذة من مهمّات مسائل الصلاة أوردتها تذكرة لنفسى... وهي تذكر في مقاصد وخاتمة.

٣. أحكام الخلل في الصلاة (٢٠١ - ١٦٥)

آغاز: الحمد لله... أما بعد، فهذه رسالة في جملة من أحكام الخلل الواقع في الصلاة

ومقدّماتها أوردتها في هذه الأوراق تذكرة لنفسى... ورتبتها على مقصدين.

٤. أحكام صلاة الجماعة (٢٣٧ - ٢٠٢)

آغاز: الحمد لله... في جملة من مهمّات صلاة الجماعة وفيها مباحث.

٥. أحكام صلاة المسافر (٢٦٢ - ٢٣٧)

آغاز: الحمد لله... فهذه جملة من الكلام فى صلاة المسافر أوردتها فى هذه الأوراق تذكرة لنفسى وذخيرة ليوم فقري مشتملة على رؤس المسائل وأمّتها محتوية على أصول الفروع ومهمّاتها متضمّنة للإشارة إلى نبذة من الأقوال والأدلة مرتّبة على مباحث ثلاثة. انجام: وليكن هذا آخر ما أردنا بيانه... وقد فرغ مصنّفه دام ظلّه العالى من تنميق هذه الرسالة الشريفة فى الرابع والعشرين من شهر شعبان سنة ١٢٨٦.

٦. أحكام الصوم (٢٩٧ - ٢٦٢)

آغاز: الحمد لله... أمّا بعد، فهذه كلمات يسيرة فى مهمّات مسائل الصوم... ويتمّ الكلام فيها برسم مباحث.

نسخ: محمد كاظم بن محمد رحيم فروشاني، ٩ رمضان المبارك ١٢٩٥ ق. (كتاب اول) ١٠ رجب ١٢٩٧ ق. (كتاب ششم). در حاشيه تصحيح شده است. در آغاز عنوان باشنگرف نوشتته شده: هذه رسالة فى الطهارة والصلاة من تصنيفات قدوة المحققين زبدة المدققين وعمدة العلماء الراشدين ونقاوة أحفاد سيد المرسلين المولى الأعظم والسيد الأورع الأزهد الأفخم ذوى المناقب والمفاخر آقا سيد محمد باقر الفروشاني الاصفهاني أدام الله بقائه العالى. عناوين درنيمه اول به شنگرف و سپس نانوشته. ٢٩٧ گ، ١٦ سطرى. (کتابخانه حجة الاسلام سيد محمد تقى حجازى)

١٤١. مجموعه:

رسائل فقهي عالم جليل سيد محمد باقر بن حسنعلی موسوی فروشانی (م: ١٣٢٥ ق) است بدين شرح:

١. الرسالة الشرطية (٣٤ - ٢)

اين رساله به امر استاد مؤلف شيخ زين العابدين مازندراني در سال ١٢٩٢ ق نگاشته شده است. وى در آغاز رساله تفریظى بر آن نوشته و از او چنین یاد کرده است: «العامل العالم البدر التمام شمس الظلام قدوة الأنام من الخواص والعوام، فريد الأوان وحيد الزمان، مهذب شرايع الإسلام، حايضوابط الحلال والحرام، غائص بحار دلائل الأحكام، مستنبط الفروع من الأصول، مهذب القوانين والفصول، فاتح صحيفة الفقاهة والاجتهاد، خاتم رقيمة السداد والرشاد... فإنه بحمد الله قد أتعب نفسه الشريفة فى الاجتهاد فى الأحكام الشرعية وكتب

رسائل عديدة فى مسائل متشعبة، منها هذه الرسالة وهى رسالة شرطية، وهى أيضاً فى غاية المتانة؛ فليحمد الله على ما رزقه سبحانه من هذه الموهبة الربانية...». آغاز: الحمد لله... أما بعد، فهذه رسالة فى بيان مسألة الشرط فى ضمن العقد حرّرتها تذكرة لنفسى.

انجام: وهذا آخر ما قصدنا تحريره فى هذه الرسالة... وقد أمرنى بذلك أستاذنا العالم العلامة وشيخنا الفاضل الفهامة غواص بحار معارف الأحكام نقاد كنوز جواهر الكلام نور حدقة الاجتهاد والتحقيق ونور حديقة الفقاهاة والتدقيق أعلم العلماء الراسخين وأفضل الفضلاء المتقدمين والمتأخرين سسمى سيدنا ومولانا سيد الساجدين عليه السلام مولانا الأعظم ومطاع العرب والعجم الشيخ زين العابدين لا زالت مغلقات الأحكام منحلة ببيانه ورياض المسائل مخضرة بمياه تبيانه...

٢. رسالة فى حكم الفرار عن الدين (٤٠ - ٣٦)

اين رساله در سال ١٢٩٩ ق تأليف شده است. آغاز: مسألة لو نقل المديون الغير المفلس ماله إلى غيره بيعاً أو صلحاً أو هبة أو قرضاً أو نحو ذلك من العقود الناقلة فراراً عن الدين فهل يصح ذلك أو لا؟ انجام: وهنا أبحاث شريفة لا يقتضيها المقام قد حرّزناها مفصلة فى بعض تحريراتنا والله العالم...

٣. رسالة فى منجزات المريض (٦٢ - ٤١)

اين رساله در سال ١٢٨٦ ق تأليف شده است. آغاز: الحمد لله... أما بعد، فيقول المفتقر إلى الله الغنى محمد باقر بن حسنعلی الموسوى الاصفهانى الفروشانى إن هذه نبذة من الكلام فى منجزات المريض...

٤. رسالة فى أحكام عبادة الجاهل بقسميه (٧٦ - ٦٣)

اغاز: الحمد لله... أما بعد، فيقول المفتقر إلى الله الغنى محمد باقر بن حسنعلی الموسوى إن هذه كلمات يسيرة فى بيان معذورية الجاهل وعدمها.

نسخ: مؤلف، (رساله اول). نسخ زيبا، كاتب نا معلوم، ١٣٠٠ ق (رساله چهارم). ٧٦ گ، سطور مختلف. (كتابخانه حجازى)

۱۴۲. تقریرات أصول الفقه

از: علامه میر محمد صادق خاتون آبادی (م: ۱۳۴۸ ق).

تقریرات درس اصول آخوند خراسانی صاحب کفایه است که شاگرد برجسته اش علامه خاتون آبادی نگاشته و شاگرد وی سید محمد مهدی حجازی فروشانی استنساخ کرده است. این جلد شامل مباحث وضع تا اجزاء می باشد.

آغاز: هذه نخبة ما صنفه سيدنا الأستاذ أوائل استفادته من المحقق الخراساني رحمة الله عليهما. الكلام في الوضع فائدة الوضع على ما هو التحقيق هو العلة المحصلة.

نسخ نازيبا: سيد محمد مهدى حجازى، ق ۱۴. ۱۶۰. گ، ۲۰ سطرى. (کتابخانه حجازى)

۱۴۳. تقریرات أصول الفقه

از: علامه میر محمد صادق خاتون آبادی (م: ۱۳۴۸ ق).

این جلد شامل مباحث نواهی، مفاهیم، عام و خاص و مطلق و مقید است.

پایان: قد تم ما وفق الله العبد السيد محمد مهدى الحجازى الموسوى السدهى لنسخه من البرائة إلى التعادل والترجيح ومن أوائل مباحث الألفاظ إلى هنا مما أودعه فى الصحف سيدنا المحقق الأستاذ الحاج مير محمد صادق الحسينى الخاتون آبادى الاصفهانى أوان تحصيله مما استفاده من بحث أستاذه المحقق الخراسانى... ولم نظفر بعد على مباحث القطع والظن.

نسخ نازيبا: سيد محمد مهدى حجازى، ق ۱۳۷۶. ۱۷۰. گ، ۲۰ سطرى. (کتابخانه حجازى)

(حجازى)

۱۴۴. مجموعه:

۱. عواطف الاصول (۱۰۰-۱)

از: محمد شريف بن محمد يوسف تنكابنى

آغاز افتاده: فى توضيح معنى الورود...

انجام: وأن يجعل مقامنا تحت لواء الحمد وقرب منبر الوسيلة. وقد تمت بخط مؤلفه الفقير هذه

النسخة الشريفة سنة ۱۲۸۱. تاريخ تولد مصنفه ولد فى سنة ۱۲۵۹.

۲. لطائف الاصول (۱۲۴-۱۰۱)

از: محمد شريف بن محمد يوسف تنكابنى

آغاز: الحمد لله الذى لا تغيير ولا تبدل فى ذاته ولا فى صفات ذاته ولا فى صفات أفعاله...

أما بعد، فهذه وجيزة ورسالة منفردة في جملة من المسائل المهمة من أصول الفقه في وجوب تجديد النظر على المجتهد وعدمه وجواز نقض الحكم أو الفتوى وغيرها وسميته باللطائف اللطيفة.

٣. رسالة العقد والحلّ (١٣١ - ١٢٥)

آغاز: يقول مصنف الكتاب... اعلّموا أيها الإخوان الأخلاء قد اختلجت عويصة بالبال مستلزمة للزوم الجبر من الخالق الأكبر عند بادي النظر على عباد الله من الكبر والصغر وهي أنه قد نطقت الأخبار المستفيضة على أخذ الله تعالى طينة المؤمن من الجنة.

نسخ: مؤلف، ١٢٨٦ ق (كتاب دوم) ١٢٨٧ ق (كتاب سوم) ١٨ سطري. (كتابخانه

ميردامادي)

١٤٥. الحاشية على الحاشية الخفية^١

از: محمد قاسم بن محمد صالح اصفهاني (ق ١٢).

آغاز: الحمد لله... أما بعد، فيقول الفقير إلى الله الغني محمد قاسم بن محمد صالح اصفهاني هذه تعليقات على الحاشية التي علّقها العلامة الخفري على الهيات شرح التجريد والمرجو من الله تعالى أن يهديني إلى طريقه المبين ويجعله عدة وذخراً في يوم الدين.

انجام: هذا غاية ما تيسر لي من الكلام وأسأل الله التوفيق على الإتمام في مبحث الكلام إنه هو المفضل المنعم بحمد وآله عليه السلام.

شكسته نستعليق، كاتب نامعلوم، ١٦ رمضان المبارك ١٠٩٧ ق. ٨٧ گ، ١٩ سطري.

(كتابخانه فرهنگ اصفهان)

١٤٦. روضات الجنات في أحوال العلماء والسادات

از: ميرزا محمد باقر بن زين العابدين موسوي خوانساري (م: ١٣١٣ ق)

جلد چهارم كتاب است.

آغاز: الحمد لله الذي هو في مجده قديم وفي قدمه عظيم وفي عظمه كريم وفي كرمه قسيم وفي قسمه حكيم وفي حكمه حكيم وهو فوق كل ذي علم عليم.

نسخ: محمد تقى بن محمد حسن خوانساري، ١٢٩٦ ق. عناوين به شنگرف، ٢١١ گ، ٢٤

سطري. (كتابخانه فرهنگ اصفهان)

١٤٧. مجموعه:

١. سواد العين (٥١ - ١)

از: شمس الدين محمد بن احمد خفري (م: ٩٥٧ ق).

تعليقات على شرح شمس الدين محمد بن مباركشاه شهير به ميرك بخارى على كتاب حكمة العين لديبران الكاتبى القزوينى.

آغاز: الحمد لله... فيقول الفقير الى الله الغنى محمد بن احمد الخفري: قد اتفقت منى فى سالف الزمان تعليقات على شرح حكمة العين وحواشيه وجمعته وسميتها سواد العين.

٢. اثبات الواجب فى اثبات الواجب (١١٨ - ٥٢)

از: بهاء الدين محمد بن حسن اصفهاني معروف به فاضل هندی (م: ١١٣١ ق).

از آثار كلامى فاضل كه در سال ١٠٨٠ ق درس ١٨ سالگى او تأليف وبه شاه سليمان صفوى تقديم شده است.

آغاز: سبحان من ثبت وجوده على صفحات الليل والنهار، واستقرّ وجوده فى صحائف القلوب والأبصار، وشهد بوحدانيته ذرات الجوّ وقطرات الأمطار... أمّا بعد، فهذه خورة الخريدة، أولؤلؤة فريدة، فى إثبات أوجب ما ثبت فى صفحات الجنان، وتدلّك به وجنات اللسان ويسطرى فى الطرس بمعوان البنان... والبصير المنصف إذا تأمل ما يحويه، رآه حقيقة بما قلته فيه... ثمّ لما أردت أن أزيد فى جمالها، وأمعن فى إجلالها، حلّيتها باسم من باسمه تتحلى فرايد اللآلى وتتجلّى صفائح الأيام والليالى، يفتخر الدهر بأبوتّه، بل كاد يباهى بينوته... أبوالمظفر بهادرشاه سليمان الصفوى الموسوى، لازالت عين الدهر قريرة بوجوده، ورقاب الأنام أسيرة لجوده. هذا، وينحصر مقصودى فى الكتاب فى ثمانى مقدّمات ومقصدى... وسميت كتابى هذا بإثبات الواجب فى إثبات الواجب. ومن خواصّ هذا الكتاب وغيره من كتبى أنى إذا تفرّدت بقول لم أميزه من سائر الأقوال بالتخصيص بنفسى إلا بأقلّ الأحوال، كما هو عادة الفحول الأمثال، بخلاف عادات الأراذل. وأمّا الفاضل المنصف فإذا نظر الى كلامى وكلام القوم ماز بين الكلامين إن لم يغلبه النوم، بل وجد كثيراً ممّا أنقله منهم غير منقّح وموضح مع إيجاز كما فى كلامى؛ والباعث على ذلك أموز: الأول: إنّ الغرض من التأليف إنما هو ابتغاء رضوان الله فى تفهيم المتعلّمين وتنبيه المعلّمين وتحقيق الحقّ الحقيق بالاتباع وقلع الباطل الواجب الانقلاع؛ لا رياء الناس بأنّ القوم قالوا كذا وأنا أقول ذاك... والرابع أنه ربّما يكون موافقاً لمقالة بعض من تقدّمنى،

فيظنّ بي الناس ظنّ سوء، لاسيما وقد جرّبت من نفسى مثل ذلك فى الغالب، وإنى قليل
آلات التأليف، معدم لأكثر ما يتعلق به التصنيف، وإلى الله المشتكى من دهرينمى الجهال
والأراذل ويذيل العلماء والأمائل.

دهر علا قدر الوضيع به   وغدا الشريف بحطه شرفه
كالبحر يرسب فيه لؤلؤه   سفلاً ويطفو فوقه جيفه

انجام: وما ذكرناه كافي فى معرفة وجود الواجب الذات، فإن ساعد الوقت وصحب التوفيق
أبدعنا فى ذلك كتاباً آخر مع بسط وتحقيق. فلنختم الكلام حامدين للملك العلام، مصلين
على رسوله خير الأنام وآله الغرّ الكرام، ما تعاقبت الليالى والأيام، وتسابقت الشهور والأعوام.
ومن حسن الاتفاقات أنه وقع الابتداء بإبداع هذا الكتاب ليلة الرغائب من السنة الثمانين بعد
الألف، وتنجز الفراغ منه ليلة عرفة من السنة المذكورة. كتبه يميناه الدائرة مؤلفه أذلّ أهل الساهرة،
محمد بن الحسن المشهور ببهاء الدين الأصفهاني، ذلكت له قطوف الأمانى.

نسخ، گویا فاضل هندی، ۱۰۸۰ ق. ۱۱۸ ص، ۱۶ سطری. این نسخه بر حسب وصیت
مرحوم بهرام بيك در سال ۱۲۹۶ ق از نساء مزرعتين وقف شده است. (کتابخانه فرهنگ اصفهان)
۱۴۸. مجموعه:

۱. تلخيص الاقوال فى تحقيق أحوال الرجال^۱

از: سيد ميرزا محمد بن على بن ابراهيم حسيني استرآبادى (م: ۱۰۲۸ ق).
آغاز: الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى. أما بعد فهذا كتاب تلخيص الأقوال فى
تحقيق أحوال الرجال قد أثبت فيه الأسماء على ترتيب الحروف مراعيًا للأول ثمّ الثانى وهكذا.
انجام: فرغ منه مؤلفه الراجى عفوربه الهادى محمد بن على عاشر شهر جمادى الأخرى
سنة ۹۸۸.

۲. رسالة فى الخبر الواحد

از: ؟

آغاز: الحمد لله... فهذه كلمات يسيرة فى العمل بخبر الآحاد اعلم وققك الله تعالى أن كل
من نظرفى أحاديث وتأمّلها حقّ التأمل.

۱. الذريعة، ج ۴، ص ۴۲۰.

انجام: قلت فائدته زيادة الحث على فعل المندوبات الثابتة بحديث راجح صدقه وزيادة الترغيب فيها ونسأل الله من فضله وإحسانه أن يوفقنا ويهدينا إلى طريق السداد.
 نسخ: محمد تقى بن الله قلى شهير به ملا پروانه عباسى صفوى سليمانى، ١٩ شعبان ١٠٤٧ ق.
 در پايان فهرست رجال مسند كتاب من لا يحضره الفقيه وفوائدى به نقل از المهذب البارع و الرواشح السماوية واسماء رجالى از روايات تهذيب كه در خلاصه نيامده اند نقل شده است.
 نسخه در سال ١٣١١ ق بر حسب وصيت بهرام بيك وقف شده است. ٢٢٣ گ، ٢٦ سطرى.
 (كتابخانه فرهنگ اصفهان)

١٤٩. رضوان الاملين فى تعليق القوانين^١

از: سيد محمد بن عبدالصمد حسيني شهشهاني اصفهاني (م: ١٢٨٧ ق).
 آغاز: الحمد لله الذى هدانا إلى الأصول الثابتة والفروع النامية بتعلق القوانين المحكمة... وبعد فلما كان كتاب القوانين فى علم الأصول من تصانيف العالم التحرير والعلم الكبير المدقق المحقق القمقام المكنى بكنية أشرف الأنام عليه آلاف التحية والسلام دستورا وافيا وزبرا شافيا... وكان فى كمال الغموض والإشكال فى كل باب... كان حقيقاً بشرح يسهل معضلاته ويبين مجملاته.
 نسخ بسيار زيبا: محمد رضا بن محمد مهدى خوزانى، ١٢٩٠ ق. اين نسخه را حاج محمد كاظم و حاج عبد الباقي و آقا محمد صادق، اوصياى مؤلف در سال ١٢٩٠ ق حسب الوصيه او وقف کرده اند. ١٩٢ گ، ٢٧ سطرى. (كتابخانه فرهنگ اصفهان)

١٥٠. الفوائد السنية فى شرح العوامل المحسنية

از: سيد عبد الكريم بن محمد هادى حسيني مرعشى شوشترى (ق ١٢)
 آغاز: الحمد لله الذى نصب أعلام الهدى للسالكين إلى نحو معرفته ورفع أعمال العالمين العاملين بإرادته... سأل منى بعض الخلان ممن لاح فى وجهه سيماء الإيمان أن أشرح له المختصر الجامع للعوامل فى النحو المنسوب إلى قدوة أهل العرفان... العليم الربانى والتحرير السبحانى المولى محمد محسن القاسانى.
 انجام: فرغ من تسويده شارحه العبد الأقل المذنب الأذل تراب نعال السادة النجباء والطلبة الكرماء عبد الكريم بن محمد هادى الحسينى المرعشى فى يوم الخميس رابع شهر جمادى الأولى من عام ثمانين بعد المائة والألف من مهاجرة النبى المرسل...

نسخ: ابو طالب بن محمد رضی، ربیع الأول ۱۱۸۳ ق. در همین سال با نسخه اصل مقابله شده است. ۱۳۴ گ، ۱۷ سطری. (کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۱۵۱. ایصال المبتدئين

از: صادق بن محمد صفی اصفهانی (ق ۱۳).

آغاز: محمد من توله فی معرفة كنه ذاته عقول العقلاء... وبعد قد قال الواله الفقير الغريب الغريق في بحار العصيان صادق بن محمد صفی المنسوب إلى الاصفهان... إن هذا شرح لطيف مزجته بمختصر النحو الذي صنفه الإمام الفاضل العلامة العامل... الشيخ المدعو بمحسن جزى الله مساعيه الجزيلة أعنى العوامل رافعاً للحجاب عن وجوه فرائده الجميلة... فإنه أول ما أفرغناه في غالب التصيف والترتيب.

انجام: لا يخفى عليكم يا إخوان الدين أتى كنت حين الجمع والتأليف مبتلى بأنواع محن الزمان بحيث إن أردت أن أكتب أو أقرر بعضها لا يتحرك القلم ولا اللسان...

نسخ، كاتب نامعلوم. تأليف ۱۲۳۴ ق. ۱۶۵ گ، ۲۰ سطری. (کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۱۵۲. مفتاح اللبيب في شرح التهذيب^۱

از: سيد نعمة الله بن عبد الله موسى جزائري (م: ۱۱۱۲ ق).

شرحی است ارزشمند بر تهذیب البیان شیخ بهائی در علم نحو که محقق جزائری آن را در سال ۱۰۶۴ ق در سنّ پانزده سالگی در مدرسه منصوریه شیراز نوشته است.

آغاز: الحمد لله الذي صرف قلوبنا نحو الجادة القويمه وأهمننا الهداية نحو الطريقة المستقيمة... وبعد فيقول غبار نعال أهل الفقر نعمة الله بن عبد الله الحسيني الجزائري لما كانت العلوم التي يعرج عليها في عنفوان الشباب وترتاح عند سماعها أذهان الطلاب هي العلوم الحقيقية والمعارف اليقينية وعلم النحو من بينها أبينها تبياناً وأعظمها شأناً... وكان هو أول فنوني... إلى أن وقفت منها على الجمّ الغفير وأحطت بغالب الموجود مطالعة وتأملاً بحيث لا يفتنى سوى النزر اليسير... كتاب التهذيب لشيخنا ومقتدانا ومن به نفتخر على أعدائنا الفائز من قدام العقل بالقدح المعلى المشهور في المعارف باليد الطولى

لما بدت منه محامد جمّة في الناس لقب بالبهاء محمد

يامن يسألني عن الغايات إن فكرت فيه فهو غاية مقصد

ما إن مدحت محمداً بمقاتلي لكن مدحت مقاتلي بمحمد

فهو وإن كانت وريقاته قليلة لكنّها في الفوائد جليّة... لكن لما لم يكن له شرح ألف بدره الأفل، فلم يبرز في أكثر الآفاق، ولتراكم سحايب عباراته لم تطلع شمس في العراق؛ فأحببت أن أجمع له شرحاً يحلّ ألفاظه ومبانيه... مع عوز ما يحتاج إليه الغائص في هذا اللجج، والسالك لمثل هذا النهج، من الفطنة الوقادة والبصيرة النقادة.

كيف الوصول إلى سعاد ودونه قتل الجبال ودونهن حتوف

والرجل حافية ومالي مركب والكف صفر والطريق مخوف

انجام: وإن ساعدتني الأقدار وأعميت عني عين الدهر الغدار هذا الفنّ على طرف التمام ينادى بالطلاب قد فضّ عني الاختتام وإن قضت علينا المنون فإنّا لله وإنا إليه راجعون.

نسخ: ابوالقاسم بن ابوالحسن حسيني، ۱۵ ربيع الثاني ۱۲۵۹ ق. ۱۴۶ گ، ۱۵ سطری.

(کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۱۵۳. نخبة المصائب

از: محمد علی بن محمد رضا واعظ هرندي (ق ۱۳).

آغاز: الحمد لله الذي جعلنا من أمة أشرف الناس في الحسب والنسب وأعلاهم في العلم والأدب وأعظمهم في المصيبة والتعب... أمّا بعد، این مختصری است در مصائب خامس آل عبا و گلگون قبای عرصه نینوا مظلوم صحرای کربلا جناب سید الشهداء علیه آلاف التحية والثناء از مؤلفات حقیر فقیر کثیر التقصیر تراب نعال الذاکرین ابن محمد رضا محمد علی الهرندي که مشتمل است برسی و شش مجلس و مقدمه و خاتمه.

نسخ زیبا، مؤلف، ۲۲ جمادی الأول ۱۲۹۱ ق. با یادداشت تملک او در ۱۲۹۲ ق. ۲۲ سطری.

(کتابخانه حسینی هرندي)

۱۵۴. مرصع الحواشي^۱

از: سید صدرالدين محمد بن محمد نصیر حسنی طباطبائی یزدی (ق ۱۲).

حاشیه ای است بر حاشیه ملا عبد الله یزدی (م: ۹۸۱ ق) بر تهذیب المنطق تفتازانی که سید صدرالدين برای فرزندش سید محمد اخباری نوشته است که شیخ آقابزرگ دربارۀ وی گوید: «الذي محى جملة من تصانيف والده لمخالفة مذاقه. فرغ من تأليفه ۱۱۲۸ ق».^۲

۱. الذريعة، ج ۶، ص ۱۹۸.

۲. الذريعة، ج ۲۰، ص ۳۱۰.

سید صدرالدین از شاگردان آقا جمال الدین خوانساری و مدقق شیروانی، جدّ خاندان مدرّسی یزد است.

آغاز: نحمدک یا مفضلاً علی الإنسان قبل میلاده بتهذیب خلقه وإرشاده وناطقاً باللسان ومداده بمنطق الحکمة وسداده... فیقول الفقیر... لما رأیت رسالة التهذیب للفاضل الکامل العلامة التفتازانی مشتملة علی دقائق تمیل إليها الطباع وامتدولة فی الأرباع والأصقاع وقد علّق علیها الأفضل الأکمل الفیلسوف الأول العالم النحریر الحبر الخبیر البارع الزکی الفائز بخیر الأدیان الجامع بین مرتبتی الفضل والإیمان المدقق المحقق مولانا عبد الله تعلیقات تحتوی علی مطالب تعشق إليها أهل النظر وتنطوی علی ما رب قلماً یطلع علیها دقیق النظر... ولقد خطرت لی خواطر حلاً أو کلاماً ونقصاً أو برهاناً ذکرتها لقرّة عینی الولد العزیز السید محمد عند ما تدرّس فالتمس منی أن أکتبها ولو تدریجاً کالصبح إذا تنفّس فأجبت سؤله.

انجام افتاده: بالآخر علی ما سیأتی بیانہ وکل شیء لیس أحدهما علته.

نسخ، کاتب نامعلوم، ق ۱۳. وقف مرحوم بهرام بیگ در ۱۳۱۳ ق. ۵۵ گ، ۱۵ سطری.

(کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۱۵۵. تشریح الایة^۱

از: عبد الجواد بن حاج محمد جعفر آباده ای اصفهانی (ق ۱۴).

تفسیری است جامع از آیه یا بنی آدم خذوا زینتکم عند کلّ مسجد.

آغاز: الحمد لله الذی نور قلوبنا بمعرفته وتلاً صدورنا بتزیل کتابه... وبعد فقد طلب منی من لا یسعی مخالفته ولا یمکن لی مضایقته أن أفسر الایة الشریفة الواقعة فی سورة الأعراف تفسیراً حاویاً للغة والصرف والنحو والمعانی والبیان والمنطق والحکمة والأصول والفقہ والطب فأجبتہ سائلاً عن جنابه أن یعفو عنی ما أودعته لأئنی قد أشغلنی فی هذا الزمان مشغلة کثیرة لا یمکن لی حقّ الاستیفاء ولو سألنی مسألة من مسائل الأصول والفقہ کان أسهل.

انجام: فکیف یلیق من العاقل أن یکاسل فی تلك الخدمة وفقنا الله لذلك بمنّه وجوده إته

جواد کریم.

نسخ زیبا، کاتب نامعلوم، ق ۱۴. این نسخه با ۵۲ جلد دیگر به واسطه جناب آخوند ملا

۱. نسخه ای از این اثر در فهرست کتابخانه آیه الله العظمی گلپایگانی بدون نام مؤلف معرفی شده است. فهرست

علیمیرزا به جهت موقوفه مرحوم بهرام بیک خریده شده است. با یادداشتی به خط شکسته نستعلیق زیبا بدین شرح: این رساله شریفه مال جناب مستطاب فضایل مآب حقایق و معارف انتساب علام فهم ذوالمجد والسداد قبله مکرم و مطاع معظم آقا عبد الجواد سلمه الله تعالی است. ۵۶ گ، ۱۳ سطر. (کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۱۵۶. الاقرار والمواریث

از: عبد الجواد بن حاج محمد جعفرآباده ای اصفهانی (ق ۱۴).
فقه استدلالی است در دو بحث مذکور.

آغاز: القول فی الإقرار. وفيه مقامات. الأول فسر الإقرار فی کلام بعض اللغویین بالاعتراف.
نسخ: محمد بن محمد باقر، ۱۲۸۸ ق. این نسخه در سال ۱۳۰۳ ق با ۵۲ جلد دیگر به واسطه جناب آخوند ملا علیمیرزا به جهت موقوفه مرحوم بهرام بیک خریده شده است. در عنوان کتاب چنین آمده است: «من تألیفات الفاضل الكامل العالم العامل جامع الأصلین حاوی الفرعین علامة العلماء صاحب المناقب والمفاخر والمحسن والعوالی والمعالم والسداد آقا عبد الجواد الفارسی دام عمره وفضله». ۱۱۸ گ، ۱۳ سطر. (کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۱۵۷. مجموعه:

رسائل از: صدر المتألهین محمد بن ابراهیم شیرازی (م: ۱۰۵۰ ق) و صائِن الدین ترکه.

۱. الحکمة العرشية

آغاز: الحمد لله الذي جعلنا ممن شرح صدره للإسلام.

۲. اکسیر العارفين فی معرفة طریق الحق والیقین

انجام: سبحانک اللهم وتحیتهم فیها سلام و آخر دعواهم أن الحمد لله رب العالمین.

۳. تحقیق مسألة حدوث العالم

آغاز: سبحانک اللهم من قدیم قد تفرّد بالقدم والسرمدية.

انجام: لآیات لأولی الألباب إنّ فی هذا البلاغاً لقوم عابدين.

۴. الشواهد الربوبية فی المناهج السلوكية

آغاز: الحمد لله الذي تجلّى لقلوب العارفين بأسرار المبدأ والمعاد.

۵. القضاء والقدر^۱

آغاز: الحمد لله الذي أخرج من مكتونات عنائته ما أدرج في القلم.
انجام: والسمع والبصر وجميع القول فالحكم لله العلي الكبير.

۶. اسرار الصلاة^۲

از: صائن الدين على بن محمد تركه.

آغاز: شکر و سپاس پروردگاری را که شاه راه بندگی بارگاه جلالش که به سرحد هدایت
ابدی و سعادت سرمدی می رود.

انجام: و ختم به کمال الإنسان محمد وآله متممی بنیان الإیمان اللهم صلّ علیه وآله كلما ذكره
الذاكرون.

شکسته نستعلیق زیبا، فضل الله بن محمد علی حسینی سبزواری، ۱۲۳۳ق در اصفهان.
متأسفانه بسیاری از صفحات چند رساله اول آسیب جدی دیده است. ۴۶۷ ص، ۱۸ سطری.
(کتابخانه فرهنگ اصفهان)

۱۵۸. مجموعه:

رسائلی از علامه شیخ محمد هادی تهرانی (م: ۱۳۲۱ق) است به خط یکی از شاگردان
برجسته اش.

۱. الأدلة العقلية (۳ - ۳۷)

آغاز: الحمد لله... وبعد فيقول المسكين المستكين محمد هادي بن محمد أمين إن هذه جملة ما
خطر بالبال في الأدلة العقلية أجت بتحريرها التماس جمع من إخواني المؤمنين.
انجام: وهذه جملة القول في العلم التفصيلي والإجمالي.

۲. النية في العبادة (۳۸ - ۴۱)

آغاز: قد ذكر الفقهاء أن العبادة لا تقع بلا نية فلا بد أن نشرح معنى العبادة.

۳. الاستصحاب (۴۱ - ۴۹)

آغاز: الثالث أن مسألة الاستصحاب على القول بكونه من الأحكام العقلية مسألة أصولية.

۱. الذريعة، ج ۱۷، ص ۱۴۷.

۲. فهرستواره منزوی، ج ۷، ص ۶۴.

٤. حجية الخبر الواحد (٥٣ - ٤٩)

آغاز: استدلو على حجية الخبر الواحد بالأدلة الثلاثة.

٥. الاستصحاب (١١٦ - ٥٠)

آغاز: الحمد لله... وبعد فيقول المسكين المستكين محمد هادي بن محمد أمين إنه قد سألتني من لا يسعني مخالفته أن أحزّر في الاستصحاب ما أدى إليه فهمي القاصر وفكري الفاتر فأجبتة إلى ذلك.

٦. الصلاة (٢٢٨ - ٢٢٨)

آغاز: الحمد لله... وبعد، فالصلاة هي العطوفة لا الدعاء.

انجام: فاللازم هو قصد الخضوع في ذلك اليوم وهو يتعين بالضرورة.

نسخ: عبد المجيد سيوانى، ذو القعدة ١٣٠٧ ق (پایان كتاب اول). ١٣١١ ق (كتاب ششم). با یادداشتی از علی اکبر بادکوبی مردکانی در ١٣٠٨ ق مبنی بر این که نسخه اصل کتاب اول مفقود شده و نسخه موجود مغلوپ بوده و وی بسیاری از مظان غلط را از مؤلف پرسیده است. «کتابه لأجل الأخ الأجل العالم الوحيد والفاضل الفريد الشيخ عبد المجيد وفقه الله تعالى لارتقاء معارج الكمال». ٢٢٨ گ، سطور مختلف.

١٥٩. مجموعه:

١. رسالة في الغسل الارتقاسي (٣٦ - ٤)

از: مير محمد اسماعيل بن ابى صالح حسيني اصفهاني (ق ١٢)

آغاز: الحمد لله... قد اتفق لى مباحثة مع بعض فضلاء المعاصرين فى الغسل الارتقاسي فعرضت عليه أنه لا يحتاج فيه إلى إلقاء البدن من عال فى الماء كما شاع الآن ولو ارتقس رأسه ناوياً فيه صح.

٢. رسالة في تحقيق برج العقرب (٤٤ - ٣٧)

از: مير محمد اسماعيل بن ابى صالح حسيني اصفهاني (ق ١٢)

آغاز: الحمد لله الذى جعل فى السماء بروجاً وزينها للناظرين... هذه كلمات فى تحقيق برج العقرب نظمتها فى سلك التحرير امثالاً لمن لا يسعنى فى خدمته التفسير.

٣. تفسير آيه اسرى (٤٩ - ٤٥)

از: مير محمد اسماعيل بن مير محمد باقر حسيني واعظ اصفهاني (ق ١٣).

آغاز: الحمد لله... وبعد چنین گوید اقل سادات ذریه رسول الله العزیز الباقی محمد اسماعیل بن محمد باقر الحسینی الاصفهانی که این چند کلمه است در تفسیر آیه مبارکه اسری که حسب خواهش عزیزی با جان برابری مرقوم می گردد.

۴. سؤال و جواب (۱۱۶ - ۵۰)

از: میر محمد اسماعیل بن میر محمد باقر حسینی واعظ اصفهانی (ق ۱۳).

متن سی سؤال و جواب اعتقادی و فقهی است که در سال های ۱۲۴۲ ق و ۱۲۴۳ ق از میر محمد اسماعیل بن میر محمد باقر بن میر محمد اسماعیل بن میرابی صالح بن میر عبد الرزاق بن میر سید محمد حسینی اصفهانی امام مسجد جامع جدید عباسی شده و وی بدانها پاسخ داده است.

مؤلف در ذیل سؤال بیست و هفتم می نویسد که میرزای قمی و میر سید علی [صاحب ریاض] به او اجازه اجتهاد داده اند اما او عمل به اجتهاد نکرده و از مجتهد حی تقلید می نماید. وی همچنین از رساله ای که در نقل نعلش به اماکن مشرفه تألیف کرده یاد نموده است.

سؤال شانزدهم مکتوبی از عالم فاضل حبیب صدیق کامل شیخ المشایخ شیخ زین الدین است که در سال ۱۲۳۹ ق است که از بلدی از بلاد دارالمرز فرستاده و در آن می نویسد: «أما بعد، عرضت إلی جناب صاحب العالم الفاضل العادل العامل العارف بمعارف علوم الالهیة العلامة الفقهیة السید السند... بأنی لما کتبت هذه العریضة إلی جنابکم خطر بخاطری القاصر أن أسألکم بسؤال لا أسأل أحد من العلماء من قبل لارتفاع شأنی وجلالی وتکبری مما علمتم منی، ولأنی علمت أنى أعلم من علماء هذا البلدان، وعلمت أنکم بعد رحلتی من دار السلطنة اصفهان أنکم مشغول فی إفاضة فیض علوم الربانیة من الجناب المستطاب العلامة الفهامة أشرف المحققین وأفخر المدققین أفضل الفضلاء أعرف العرفاء أرشد الراشدين مرشد المرشدين صاحبنا ومعلمنا ومولانا ملا علیا [نوری] دام ظلّه العالی فأسألکم یا صاحبی بسؤالی».

مؤلف در ذیل سؤال دوازدهم دورویای جالب نیز نقل کرده و می نویسد:

«إنّ الجناب المستطاب قدسی المآب قدوسی الإیاب صاحب الأعظم والأخ الأكبر الأکرم میر محمد صادق [مؤلف جراح العینین] نور الله مرقدہ قال: رأیت فی المنام ذات لیلۃ الجناب المستطاب العلامة الفهامة الفقهامة المجتهد الزکی الواصل إلی رحمة ربّه الجلیل جدی میر محمد اسماعیل نور الله مرقدہ فسألته فقلت: یا جدی أين مکانک فی الجنة؟ قال: عند مولانا وجدنا وسیدنا أميرالمومنین علیه السلام. ثم قلت: أين مکان صحبتکم؟ قال: فی وادی السلام قرب قبره. ثم قلت: هل رأيتم فلاناً وفلاناً؟ قال: ماتا؟ قلت: بلی. قال: لا رأيتهما. ثم قلت: من مات

لا یجیء عندکم؟ قال: إن کان من أهل الجنة جاء عندنا ورأیناه واجتمع معنا فی مجلسنا فی النجف فی وادی السلام، وإن کان من أهل النار لم نره، یدهبونه فی الیمن فی البرهوت. وأنا رأیت فی المنام الجناب المرحوم الواصل إلى رضوان الله العلی عمی میر محمد تقی طاب ثراه فی مجلس کان فیہ جمع کثیر من العلماء، فعلمت أنه قد مات، فسألته: یا عمی رأیت جدی أمیر المؤمنین علیه السلام؟ قال: أی فی کل أسبوع مرة فی الیوم الجمعة فی قصره فی النجف. قلت: أکان أبی العلامة میر محمد باقر أخوک فی ذلک القصر عند مولانا أمیر المؤمنین علیه السلام؟ قال: نعم لا زال أبوک أخی حاضراً عنده علیه السلام قلت: وفی هذا القصر رأیته؟ قال: نعم هو جالس فی جنب أمیر المؤمنین علیه السلام فی مجلسه وأنا جالس عند الباب وینی وینی وأمیر المؤمنین علیه السلام جمع کثیر من العلماء والشهداء والصلحاء. قلت: هل کان عندک فی صحبته علیه السلام شیء من صحبته علیه السلام؟ قال: نعم...».

مؤلف در ذیل سؤال هفدهم خواب اخیراً مفصلاً به فارسی گزارش کرده است. سؤال هیجدهم را مخلص قدیمی ملا محمد مهدی هرندی از او پرسیده، سؤال بیست و پنجم را احقر طلاب ملا عبد الغفار، و سؤال سی ام را اقل اشرف میرزا عبد الکریم.

آغاز: أحمدک اللهم یا رافع درجات أولیائک السالکین سبیل أحبائک.

۵. ترجمه و شرح اشعار منسوب به امیر المؤمنین خطاب به حارث همدانی (۱۲۳ - ۱۱۶)

از: میر محمد اسماعیل بن میر محمد باقر حسینی واعظ اصفهانی (ق ۱۳).

در شب سه شنبه ۲۵ ربیع الثانی ۱۲۴۴ ق این رساله را نگاشته است.

۶. سؤال و جواب (۱۳۰ - ۱۲۴)

متن سه سؤال یکی از علمای امامیه اصفهان است از واعظ اصفهانی و جواب او به سال ۱۲۴۴ ق.

۷. سؤال و جواب (۱۳۶ - ۱۳۱)

سؤالی است از میرزا عبد الکریم اشتیاردی مربوط به سه فقره دعای حضرت امام حسن عسکری علیه السلام (وامتحن بالدواب الصعاب و...) و جواب آن از واعظ اصفهانی.

پس از آن نیز دو سؤال و جواب دیگر آمده که به صورت مجزا به آن پاسخ داده شده است.

نسخ: میر محمد اسماعیل بن میر محمد باقر بن میر محمد اسماعیل حسینی اصفهانی نواده

مؤلف دورساله اول، ۱۲۴۰ ق (دورساله اول). ۱۲۴۴ ق. ۱۴۲ گ، ۱۵ سطری. (کتابخانه فرهنگ

اصفهان)

بسم الله

بعد از تقدیم از سبک تراجم نفوس از حالت غفلت
 بدوام توفیقات و سعادت حضرتها را جویند. بسم الله که است
 در تدوین شرح ظهور و نشر آثار این بیت عصمت و طهارت نفی
 دلرز جمیع آدم و ایقام مخصوصا بهم بسم الله که در توفیق و لذت
 بر اعم عالمه ممنونند و تسکون را جمع به عازنه و مورد تکریم در این
 شرح هله ساره نیز رسم بود بدین معنی عازنه در این کتاب حضرت
 فرستاده شد بسم الله که در منطقت به تمامت و عجز
 فراموش نفرماید که در این نوع حسان و در گذرندگی
 در کثرت دیون از حیث نان حوزه علمیه قم و سایر ممالک
 در علم و توفیق مؤمنین را در خصوص حفظ حوزه قم در کثرت
 در امین بنان طلب است و بعد از ذکر فرماید در فائمه
 مزینه بسم الله حضرتها را از خداوند متعال خواستیم در سلام
 علیکم در حقیم که در این کتاب است و در این کتاب است

نامه آیه الله العظمی مرعشی نجفی به آیه الله اژه ای

سول

جہاں الرحمن الرحیم
 اکھنڈ ہے ای جاہلی تہذیب، تیرے علم و درویشی پر ہم دالام
 و جود و سخاوت کے خیر ترین نمونہ قرار دے رہے ہیں۔
 و بعد
 نقد تہذیب یعنی تو درویش
 ہرگز ہے تیرے ہمدرد، ہرگز علم ان لہذا و لہذا
 تو ہر تہذیب کو جسے ہم نے لایا ہے، تو اسے تو اسے
 ہمیں نظر ہے ہرگز تہذیب ہم نے لایا ہے تو اسے
 ہم نے لایا ہے تو اسے لایا ہے تو اسے لایا ہے
 ہرگز تہذیب ہرگز تہذیب، تو اسے لایا ہے تو اسے
 دست، سیدہ، و غوغا، حنا، زردی، تو اسے لایا ہے
 سیدہ

صلا

درد نے دردم و تپا، اسے لایا ہے تو اسے لایا ہے
 نے لایا ہے تو اسے لایا ہے تو اسے لایا ہے
 دہلےں درویشی، اکھنڈ و عدم الارشاد، تو اسے لایا ہے
 دانے لایا ہے تو اسے لایا ہے تو اسے لایا ہے
 قائم تہذیب، اسے لایا ہے تو اسے لایا ہے
 وایا، لہذا و بہت، تو اسے لایا ہے تو اسے لایا ہے
 نے لایا ہے تو اسے لایا ہے تو اسے لایا ہے
 انہذا، انہذا، انہذا، انہذا، انہذا، انہذا، انہذا
 خادم علم، علم، علم، علم، علم، علم، علم، علم
 عباد اللہ، عباد اللہ، عباد اللہ، عباد اللہ، عباد اللہ

ص

بسم الله الرحمن الرحيم
 الخليفة علي بن ابي طالب واصله ورسوله عليه السلام ووصوه واولاده
 فقه سماج از عن ائمه اربعه و ائمه اثنى عشر و ائمه اربعه و ائمه اثنى عشر
 ناطقه الميامين و غير المتعلمين و غير المتعلمين و غير المتعلمين
 صفوة ائمه اربعه و ائمه اثنى عشر و ائمه اربعه و ائمه اثنى عشر
 اللؤلؤ و حجاز و سيد السجدة و سيد السجدة و سيد السجدة
 العامر الكاشغري و سيد السجدة و سيد السجدة
 الميرزا محمد الاصفهاني و سيد السجدة و سيد السجدة
 عمته حسنة و سيد السجدة و سيد السجدة
 عنهما و ائمه الاطهار و وصيت و وصيت
 الامام الخليل بعد ما تم سنة سنين طيبة اقلية
 في هذه البلدة الشريفة فاجرت لئلا يروى

ط

مطبعة نيب الهندي و دار علم
 و تربية اولاد العلماء و دار العلم
 المرعشي نجفي و دار طيبة و دار
 حرم الائمة الطاهرة و عشق ال
 عهدهم و دار الحوزة و دار الجعفر الاحمر
 خطي خطي و صوفي و خطي و خطي
 ۱۳۱۷۴ حامدا للثقات و صلوا
 و شرفها و دار التحرير و دار البلاد
 الشريفة سلام الله على من اتقى
 و شرفها و دار الحسين و دار الوكيل
 نعم المولى و نعم النصير

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله على نعمه ونواله والصلوة على نبيه وآله امامه فلما كان سيد
 احمد الجليل العالم المعتمد النجيب السيد الميرزا احمد جعفر الميرزا امام
 الشرايع الاصفهاني اذ امر الله بركاته بحوره الشريفة قد انعمت به في
 طلب العلم وسعد سعيد في محصل الكمال فصار بحمد الله حراً وان يد
 في سلكه حلة الاضحية فاخرت له ان يروى عنه جميع ما صححت له روايته
 عن مصنفات اعمامنا قدس الله اسرارهم وسائر ذوالاسلام ما كان
 لها حظاً طويلاً لهم عن مشايخ العظام منهم العلم العلامة جعفر
 آية الله السيد حسن الباقلي قدس سره عن آية الله على العالمين
 السيد محمد التستوي والشيخ محمد طهر النجفي على الله درجتها عن شيخ
 مشايخنا العظام الحاج الشيخ فخر رضة الأنصاري قدس سره ومنهم
 اثنتا عشر الجليل الحاج الشيخ عباس المرطابا عن شيخنا المعظم
 الحاج الميرزا احمد النوري رحمه الله عليه بطريق المذكورة في جماعة
 المستدرك ومنهم استاذنا العلامة آية الله الشيخ عبد الله
 وغيره من مشايخنا عن العلامة النوري بالطريق المذكورة في المستدرك
 ان ان تسأل اهل البيت الوصي صلوات الله عليهم ان يروى عنه جميع
 ما صححت له روايته عنهم بالطريق المعروفة وكذا عن علماء سائر
 المناهج السليمة بالمعنى المذكور في العلامة النوري في مواضع
 النجوم واوصيوا وكان مثله مستغنياً عن ذلك من قبلنا او صلوات
 مشايخ العظام بالمعنى والعلل بالقرآن الكريم الحمد لله
 ١٣٤٣

٢٤٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين بارئ الخلق اجمعين والصلوة والسلام على اشرف
 محمد وآل الطاهرين المعصومين واللعنة الهيبه على اعدائهم اجمعين

وبعد جناب شيخنا الفاضل العالم الجليل الميرزا سید جعفر آیت میردامادی
 وفقه الله من المستغنين في حوزة علمية دارالعلوم قم زاده
 وقد اجزته له ان يروي عنى ما صح له روايته من كتب اجدادنا
 سيما الدرر البهية المشهورة غايه الشهرة راجع الكافي
 الفقيه والتهذيب والمكاسب والاشترک ما فرغ به
 عليها المدار راجع الوافي والوسائل والبراهين ورواية مما هو
 مشايخ الكرام من سكون جادة الوفاة والواقف من زلال
 والاموال له كذا في من له عوارض الامانة في حياضه وبعد
 كما ذكرنا في المهمات عند ظلال رجب استاذنا والاعتماد
 في ثالث شهر شعبان المعظم
 في سنة ١٣٠٤

محمد ميردامادی

اجازه آية الله شيخ محمد مهدي مازندراني به سيد جعفر آيت ميردامادي

خط قلم میرزا
به بهر موقوف محمود میرزا
سید

احاطة الموقر الاحقر الاكبر للفضيل الامتداد الاكبر اقا محمد باقر
الاصفهانى الشهير بالتهذيب للسيد السيد جليل الملقب بالعلامة
السيد محمد مهدي الطباطبائي نقلت من خط الامير علي الله
سما الله الرحمن الرحيم حمد لله رب العالمين والصلوة والسلام
على افاض الاولين والارواح بن محمد وآله المعصومين الطاهرين
وبعد فصرنا في اوله الاذخر الحمد لمؤيد الموفق المسدد والفضل
والتحقق الموفق المدد والبرى الروحاني العالم الزلي والفاضل الذي
المتبع المطلق الذي السند السيد السيد الامير محمد مهدي ولي العالم الكمال
الدين والسيد المدد نجيب الدين الفاضل المقتدر الامير سيد ناصر الطباطبائي
ادام بهر تعالي توفيقها وما سير بها وتسيرها وتسيرها فوجدنا في
توفيقها اهل الاجارة فاجرت ان يروي عن جميع مصنفاته وموافاته
ومعرواته على سببها في العظام ومن بجي الكرام صفاها الوالد الماحر العالم
الفاضل الكامل الماهر المحقق المتهوق الباذل بل الله علم الفاضل الدخيل
استاد الدساتيد والفضلاء وشيخ شيخ العظام العلما الصوفيا
مولانا محمد اكمل غفر له في رحمة الواسعة والطاقه الماحرين
الديعظم ومن سجد الفاضل فزدي الدهر ووجدني العصر لميرزا
بهم ولم يوجد لغيرهم ومعه لهم المشهورين في المارق والمعارف
عن التوفيق لفضائله والذات هو لنا ميرزا محمد مهدي في
جفر القاضي هو لنا ميرزا شيخ الدين اماري بل ما اظن عن التحقيق
جمال الكثرة والبرهان في الصافي خالي العارفين مجلسي ايضا ورايت
اجازة لهم وهم المصالح بطرقهم المعروفة والسناد المشهورة في
الظواهر صلوات الله عليهم اجمعين وسئلوا امير توفيق ان لا يخرج

عائنه

وَبُودِ سَيِّدِ الْاَلَمِّ صَلِّ وَحَدِّثْهُ وَاَسْرُ وَحَشْتَهُ وَاوْرَا

خدا یا به بیوند به تنهایی او و مواسن شو و خشت و اندوه او را

ارْحَمْ عَزِيْبَتَهُ وَاَسْكِنِ الْيَهُ مِنْ رَحْمَتِكَ رَحْمَةً

رحم کن عزیزی او و ساکن گردان بسوی او از رحمت خود رحمتی که

لَيْسَتْ مَعْنَى بِهَا عَنْ رَحْمَةٍ مِنْ سِوَاكَ وَاَحْشُرُهُ مَعَ مَنْ

ببینا نشود با این رحمت از رحمت کسی که غیر تو است و برانگیران او را با کسی که

كَانَ يَتَوَلَّاهُ وَاَلْحَمْدُ لِمَنْ يَكْفِي وَهَفَّتْ بِلَوْلَا تَأْتِي لَنَا

بود که دوست می داشت او را

وَيَسِّرْ الْقَدْرَ خَدَايَ عَزَّ وَجَلَّ هَذَا وَرَأْيَا مَرْدُ

تم الكتاب بعون الملك

الوقاب علی بد عید امیر المومنین

ابن معین الدین عماد الدین

عفی الله عنهما بحمد الله

المعصومین امیر امین

یا رب العالمین

وین ۹۷۰

۲۲

أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا
 سخت ترین مردمان از عذاب روز قیامت بپندارند ما ایضا از عذاب
 فَوْقَ الْعَذَابِ لِلَّهِ الْحَمْدُ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ
 بر بالای عذاب دیگر مر خداوار است بسیار و در رحمت خدای بر محمد

خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَإِلَيْهِ الظَّاهِرِينَ
 که هر چه غیر است در آں او که با کمال و با کبریا کند است تیسیر

تمت أربعين السور من التوراة
 فی سبعة عشر الف من الحجرات
 النبویم

تمام شد تفسیر چهل سوره از تورات حضرت موسی علیه السلام که در کوه طور حق تعالی مکالمه نموده است با موسی علیه السلام در آن ساله که جبرئیل علیه السلام حضرت امیر المؤمنین علی ابن طالب صلوات الله علیه را به مسند انور فرود آمد بسید المرسلین حضرت رسالت پیام صلی الله علیه وآله از زبان عیسی بن مریم بلغت عرب نقل فرموده تا بندگان از آن بهره ور گردند و بنده فقیر حقیر به بیضا عمت اقل عباد الله شادمان بن جعفر بن عبد الله معروف بن قحاشی ساج کزانی که خاصه ستر بود حسد اهل ایمان بعضی از اخوان دینی در آن بدقتی الحصوص اقا سعادت و برسم یاد کار این کترین بنیم قلیل و عقل ناقص بر زبان فارسی بظاهر معنی جرات نموده تفسیر نمود تا بندگان صادق العقیده و مومنان صحاف حضری کمال فیض یافته بنوع حقیر را بدعای خیر یاد آوری نمایند و اگر بر عین مصلح گردند اصلاح آن کور کنند هر که جوایز دعای طمع دارند زیرا که بنده کسوفه ارم تمت بعون الله

تعالی ز تاریخ روز یکشنبه چهاردهم ماه
 جمادیر الاول ۱۰۶۲

۳۳۳
 ۳۳
 ۳

عذاب
 سخت ترین مردمان از عذاب
 روز قیامت بپندارند ما ایضا
 از عذاب فوق العذاب
 برای خداوند است بسیار و در
 رحمت خدای بر محمد
 خاتم النبیین
 و الیه الظاهرین
 خدای است بر محمد که ختم
 و بر آل او که با کبریا کند
 است تیسیر
 الله تعالی شانه

۲۶۷

ل ه ا س
 ل ل م ت ر خ ه ص ر ن ا ف س ی
 لها سی است وافی وعلل الشرايع داماده ليجواست سا شلهدا وینانی است سوس
 لسان اصحاب عربیت و تضریف و مسائل و تنقیحی است معروم من از خبر و تضریف اداء
 مطالب از الفاظ او روشن و پیدا و البجایح مفاصد از معانی او برهن و هوند اباب
 نوبه از مفایح دعیه او کشاده و جنة الفردوس از بهر عاملان با و امرو باهی او اماده نشا
 روایات صحیح و صحیح و در میدان کتب اخبار جلوه نموده افاویل نافلان و صلحان خبر و ادا
 خداوندان نواریح و سیرا ضحلال پذیرفته و اگر مستمعان اخبار و نظایر بنده از گوش
 هوش کشیده و منوجر شده اصغناء کلام بالاعتنا بنجام او نمایند و بنظر بصیرت در اخبار
 صواب انا را و دیده کشاید رواست و اگر با فلان انا را مغرور بجز خویش کردید او را مصداق
 رویت خویش سازند سراسر الحمد لله والمنة کربنه فیلل البضاعة کسیر النفس
 نامون این جزوف مرفومه مجاهد صادق بن حاجی محمد الحافظ موفور کردید بنوشن این کتاب با اوله مشکله
 از فاه و بسعی و اهنا حضرت عالیجاهی صورت انما پذیرفته و منتهای یافت که از حروف
 فوایح و خواهم سطور مشحون این صفحات از بعه الفباب سامی و نامرناهی اف
 سمیت ظهور می یابد و ذکر تاریخ انما نیز بطریق نوشیح ادا کردید با بصورت
 یفین مفهوما و اول الالباب کرد و الحمد لله رب العالمین و صلوات الله علی محمد و آله الطاهرین

بِسْمِ اَللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 لِجَدِّهِ دَسَّ اَعْلَمُنْ وَ اَصْلُوهُ وَ السَّلَامُ عَلٰی خَيْرِ نَبِیِّهِ
 مُحَمَّدٍ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَطَّاهَرُ مِنْ وَا بَعْدُ فَاذْفَعْ عَنِّیْ
 وَ بِجَهْدِ صَدْرِیْ بِاَدِّكَ اِنَّهٗ ثُمَّ بَارِكْ لَكَ وَ بِاَضَائِكَ
 وَ اِنْعَامِكَ لِنَفْسِكَ بِخَيْرِ لَكَ وَ اِنْعَامِكَ عَلَیَّ
 اَمْرًا قَرِیْبًا وَ نَظْرًا مَرَّاحًا اَلْحَبِیْبِ اَوْصِكَ اَوْ اَلَا
 تَبْتَغُوهُ اِنَّهٗ فَا اَخْبِرْ اِنْ اَدَّ الْقَوْنُ ثُمَّ بِاَدَامَةِ
 الْخَطْرِ وَ بِذَلِكَ اَلْجَهْدِ وَ الْفِكْرِ وَ اِنْ اَلْبَعْدُ لَدُنَّ
 نَعْوَدُهَا وَ اَلْبَلَدُ مَدْلَهْمَاتٍ بِمَا كُنَّهَا
 نَا اَلْبِسْطَا اَللَّانِ اَنْ عَدُوْسٍ اِذَا سَا اَلْاَمَّةُ
 اِنْ تَوْفِیْقَاتِ السَّلْوَعِ اَلْاَضْمِ مَدَارِجِ الْعَالَمِ
 وَ الْعَرَفَارِ وَ بَصُوْنِكَ سِرْ طَوَارِقِ الْحَدِیْسِ اَلْحَمْدُ
 وَ اَللّٰهُ دَوْرُ الْحَدِیْسِ اَلْاَمْتَارِ عَلَیْهِمْ صَلَوَاتُكَ
 الْمَا وَ صَلَوَاتُكَ كَثْرًا اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ اَلْحَمْدُ

۲۶۹

فرهنگ و هنر اصفهان
 کتب خطی کتابخانه عمومی شماره ۱
 شماره ۲۶۹

صورتها

وصية المصطفى
أم الأسن واليه

علي بن جبه
قسم النار واليه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي حارت الأفكار في مبادئ انوار كبريائه وصمدية وثباته الانظا
في مطالع عزم وفردانية وشهدت ذرات الخيرات على كمال قدرته والوهية
وذلك اخر السموات والارضين على هاية علمه وجلال حكمته والصلوة على نبي الرحمة
محمد وآله الطاهرين فان الله نعم لما اسعدني بالاتصال بحضرة السلطان المعظم
العالم العادل لهب الدنيا والدين شمس الاسلام والمسلمين اعقل الملوك والسلاطين
إلى المؤيد شام بن محمد بن مسعود الحسين زين الله معاذة ملكه بانواع الخيرات و
خصه في الدارين باقسام السعادة وجعلني من المفطين في حبه وولايه وه
المستظلمين بظل لولايه واوصلني بحسن ملاحظته الى اغايات المطالب الروحانية
ولهايات المقاصد النفسانية وكان من جملة تلك النعم العظيمة والربح الجسيمة
استحكام اسباب المودة والصفاء وتاكيد موجبات المحبة والاخاء بيني وبين
الامير ملك الامراء عماد الدولة والدين نظام الاسلام والمسلمين ابي حفص
عمر بن الحسين عظم الله شأنه وصانه في الدارين عما شأنه فلما انفق وصوله
الى بلده ولوالج التي هي مركز مملكته ومستقر حشمته وفقى الله نعم لتسقيح الكلام
في شرح اسماء الله نعم وصفاته وتحقيق القول في تفسير نعمته وسماة فصنفت
هذا الكتاب في هذه المباحث العظيمة والمطالب الكريمة ابتغاء لمرضاة الله
تعالى قضاء لحقوق هذا السلطان المعظم وربته على ثلثة اقسام الاول

الذي دارت سلام ويطرف بها نار الجبال والخصومة المشتملة من الخيالات والاولام فاردت
 بعض ما يتعلق بتتبع الملم وترميمه من تركته وتفتيح الكلام وتبسيطه من كونه غامضاً وضفت
 اليها بعض كلمات حط بسبب القاصه وزهر الفاتحة الموجهة لزيادة البصيرة وفهم صحيح
 الآثار الحاسم لمادة النزاع الناشئ من عدم التعمق في صريح الاضمار بتجريبه وبيان كاف
 الهداية والارشاد المعبر عن شرايع الدين في تهذيب وافان تلك مدارك مسترشدة
 المرسلين بوسيلة الاستبصار الموصل الى منتهى روض الجنان ويبريكامل من لا يخبره الفقيه
 نوع الانسان لا يمكنه مختصراً على وجه لا يكتشف من سيرة تنقيح مختلف الاحكام والاساليب
 نهاية لبره المفضل الى عدم الانتظام بل ذكر دروس منقحة وتوضيح مراتب الكمال
 ومهذب جعل نظيره من قواعد لغاية مراد الاسلاف شتغها من تنقيحها وشواهد
 الباهرة من الآيات والقوانين والدلائل الظاهرة من الاحاديث والقرآيات ولم يثبت
 بالخيالات السخيفه والتوهجات الضعيفة جهات جهات واجتهاد واصححة والاعلام قائم
 وشواهد الكتاب معلومة ودلائل السنة مفهومة عصمتنا الله واياكم من الخطا، انمظن
 ووفقنا الله راد القبول والعمل ونزهوا الذي يكون تصبيرة لمن حصل له التحلية وسلوك
 الانصاف المرغوب في العلوم وتذكرة لمن عجز عن طوبى البغ والاعتصاف المرغوب
 المذموم وسئل الله لئلا يكون خالصته لوجهه الكريم بفضله الحبيب ويهديه الى الصراط
 المستقيم بالدين القويم وينبذ الشرك على عدو ورضية ليوم استسؤل فيه عن الثواب
 والعقاب وعليه التوكل في المبدأ والمآب في كل باب وسميته بمرار الجنان للناظرين
 من الاجل من ورثته على مقدمة وثلاث مقاصد وخاتمة ففكر اقول الفقهاء
 رضوان الله عليهم فمن من من اسئلة واجاباتهم المقصد الاول فنقل الاجماع الذي

